

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ЗА ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК И КНИЖЕВНОСТ
ВТОР ЦИКЛУС СТУДИИ
ШТИП

Емилија Шекеринова

**ФРАЗЕОЛОГИЗМИТЕ ВО НАСТАВАТА ПО ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК И НИВНАТА
ЗАСТАПЕНОСТ ВО УЧЕБНИЦИТЕ ЗА СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ ВО
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

Штип, јуни 2018

Комисија за оценка и одбрана:

Претседател : Проф. д-р Билјана Ивановска

Член : Доц. д-р Драгана Кузмановска - ментор

Член : Проф. д-р Виолета Димова

Објавен научен труд :

Шекеринова, Емилија & Кузмановска, Драгана (2016). *Технологии во современата настава во средните училишта во Република Македонија*. Прва меѓународна научна конференција за филологија, култура и образование - ФИЛКО

*Свездата која блескаше на твојот пат
го осветли и мојот,
ми даде сила да го направам тоа
за кое што ти немаше време...
ми даде сила да го направам тоа за тебе!*

Посветено на Бојан

Апстракт

Денес македонскиот стандарден јазик е во период на полно оформување. Втемелувањето на дијалектите и на сите регионални изрази треба да се проучуваат од аспект на збогатување на јазикот во своите можности, да се зема столбот од народниот говор, но секогаш да се бориме за една поинаква современост. Дијалектните говори треба да бидат столбот на развивање на јазикот и неговата мисла и да го даваат призивот на нашата култура. Но секако, јазикот не може да остане недопрен од влијанието на странските зборови. Изучувањето на странските јазици неминовно влијае на македонскиот јазик и неговото оформување, но да знаеш правилно да зборуваш е исто што и правилно да живееш, да си свој во својата земја, но и да си свој во туѓата земја. Однеси го јазикот онаму каде што патуваш и пак врати го дома чист како секогаш. Денес јазичните грешки може да се разгледуваат како проблематика на литературниот јазик, а сето тоа води кон истражување и изучување на истите, но и совладување на доброто познавање и доброто владеење на македонскиот литературен јазик. Јазичните грешки ги проследуваме и од аспект на навлегувањето и изучувањето на странските јазици, кои впрочем на еден начин се и главна тема на овој научен труд. Изучувањето на странскиот јазик како што е германскиот е секојдневен предизвик на новите генерации. Токму затоа наставниците како мисионери на училиштата имаат за цел јазикот на учениците да им го претстават и вкоренат преку најлесната интерпретативна варијанта. За таа потреба на наставниците во средното образование им се потребни некои измени и надополнувања во наставните планови и програми.

Овој научен труд акцентот го става врз изучувањето на германскиот јазик и трасирање на најпогодниот пат за негово полесно изучување. Токму затоа се обидовме да проговориме за слабостите во примената на наставните помагала за потребите за изучување на германскиот јазик во македонските средни училишта, за неговото што поцелосно усвојување и изнаоѓање на начин за неговото полесно усвојување. Ваквата посебност во самиот труд е

разгледувана и толкувана преку два дела, теоретски и методолошки дел, а како трет дел се поставени и поткрепени добиените резултати од истражувањето со статистички податоци. Истражувањето јасно покажува за потребата од промена во пристапот на изучување на германскиот јазик во средното образование преку промена на наставните планови и програми, но и преку збогатување на ресурсите за негово изучување.

Клучни зборови: настава, образование, германски јазик, фразеологизми, наставник, планови и програми за работа, учебници за средно образование.

Abstract

The Macedonian standard language is currently in a period of complete formation. The inclusion of dialects and all regional expressions need to be studied from the aspect of the enrichment of the language from its possibilities, having the folk speech as its foundation while striving towards a unique modernity. The dialects should be considered the pillar of the development of the language and its thought by presenting the target culture. Nevertheless, the language cannot remain untouched by the influence of the foreign words. Learning foreign languages has an inevitable impact on the Macedonian language and its formation; to speak a language properly means to live a life in the same proper way; to be an individual in one's own country but also be unique in a foreign one as well. Bring the language along where ever you go but bring it back as clean as always. Language errors are presently viewed as an issue in the standard language followed by their research and examination as well as acquiring skills for a decent conduct of the Macedonian standard language. Language errors are also subject of interest from the aspect of foreign language acquisition, which is the main topic of this research paper. Learning German, as a foreign language is a contemporary challenge of the new generations. Foreign language teachers have the leading role to transfer and present the target language with the easiest possible method. Hence the need of new changes and adaptations of the syllabuses and curriculums in the secondary education.

This research paper focuses on the easiest and most effective way of learning the German language. It also tries to examine the weaknesses of the teaching tools in the process of learning and teaching the German language in the Macedonian secondary schools in the process of finding the most effective way of its acquisition. This particularity is examined and reviewed in both the theoretical and the methodological part, while the third part presents the acquired results and findings of the conducted research. The research clearly shows the necessity to change the approach of the German language acquisition in the secondary education by modifying the syllabuses and curriculums, as well as by expanding the applied resources.

Key words: teaching process, education, German language, phraseology, teacher, syllabuses and curriculums, secondary education coursebooks.

Содржина

Апстракт.....	
Abstract.....	
Вовед.....	
I. Теоретски осврт на истражувањето.....	
1. Фразеологија. Поим и дефиниција. Почетоци.....	
1.1. Фразеологија. Основни дефинирања.....	
1.2. Поимот „фразеологизам“.....	
1.3.Почетоци на фразеолошката теорија. Класификација на фразеологизмите.....	
1.3.1. Основоположници	
2. Развој на македонската фразеологија.....	
2.1. Развој на македонската лексикографија како база за развој на македонската фразеологија.....	
2.2. Фразеологијата на Мисирков.....	
2.3. Фразеологијата како дисциплина. Фразеологијата во корелација со другите дисциплини.....	
2.3.1. Фразеологијата и синтаксата.....	
2.4.Фразеологијата како посебна лингвистичка дисциплина.....	
2.5. Класификација и карактеристики на фразеологизмите.....	
2.5.1. Класификации.....	
2.6. Суштински карактеристики на фразеологизмите.....	
2.7.Основни карактеристики на фразата.....	
3. Корелација на предметот по мајчин јазик со предметот по странски јазик и со другите образовни подрачја.....	
3.1. Поврзаноста на мајчиниот и странскиот јазик во одделните степени на образованието.....	
3.2. Статусот на германскиот јазик во Европа.....	
3.2.1. Германски јазик како втор странски јазик во средните училишта во РМ.....	

4. Проблеми во наставата при изучувањето на фразеологијата. Позитивни практики и препораки.....	
5. Препораки за имплементација на фразео-дидактичкиот метод во наставата. Компаративните фразеологизми – најсилна алатка за квалитетно и трајно изучување на странската фразеологија.....	
6. Компаративна фразеологија.....	
6.1. Компаративна фразеологија и компаративни фрази.....	
6.2. Толкување на фрази.....	
6.3. Символиката во толкувањето на фразеологизмите.....	
7. Преведување и толкување. Преведување на фразеологизмите.....	
7.1. Значењето на фразеологизмите и изнаоѓање на соодветни преводни еквиваленти.....	
7.1.1. Значење на фразеологизмот „Der Kopf von etwas sein“	
7.1.2. Значење на фразеологизмот „Ins schwarze treffen“	
7.1.3. Значење на фразеологизмот „Sein Brot sauer verdienen“	
7.1.4. Значење на фразеологизмот „Die Hand im Spiel haben“	
7.1.5. Значење на фразеологизмот „Von A bis Z“	
7.1.6. Значење на фразеологизмот „Im Großen und Ganzen“	
7.1.7. Значење на фразеологизмот „Stumm wie ein Fisch sein“	
7.1.8. Значење на фразеологизмот „Wie ein Pferd arbeiten“	
7.1.9. Значење на фразеологизмот „Der Kopf in Wolke tragen“	
7.1.10. Значење на фразеологизмот „Der Hahn im Korb“	
7.2. Увежбување на веќе усвоените фразеологизми за време на наставата по Германски јазик како втор странски јазик.....	
7.3. Шематски приказ на останатите фразеологизми употребени во истражувањето.....	
II. Методологија на истражувањето.....	
8. Мотиви за истражувањето.....	
8.1. Оправданост на истражувањето.....	
8.2. Проблемска рамка која ја опфати истражувањето.....	
8.3. Цел на истражувањето.....	

8.4. Задачи на истражувањето.....	
8.5. План на истражувањето.....	
8.6. Методолошки приод.....	
8.7. Хипотетска рамка.....	
8.8. Примерок на истражувањето.....	
III. Презентација и анализа на добиените резултати од истражувањето.....	
9. Статистичко претставување на податоците.....	
9.1. Квалитативна и квантитативна анализа на истражувањето.....	
9.2. Претставување на мислења и ставови.....	
9.2.1. Сфаќање на нетранспарентното (скриено) значење на фразеологизмите.....	
9.2.2. Јазична подготвеност на учениците за примена на соодветен фразеологизам во даден контекст.....	
9.2.3. Согледување на продуктивното знаење преку правилно дополнување на даден фразеологизам.....	
9.3. Теоретско толкување на резултатите.....	
Заклучок.....	
Користена литература	
Прилози	

Вовед

Подолунаведените јазични аспекти ќе не воведат во суштината на темата која ќе биде предмет на анализа во текот на целиот магистерски труд. Низ неколку блиски научни дисциплини, а можеби и суштински во изучувањето на јазиците, ќе успееме да направиме пресек на сите активни и пасивни дисциплини од кои зависи изучувањето на германскиот јазик. Станува збор за истакнати науки со кои во директна зависност е човековиот психички, општествен и социјален развој. Нивото на нивното познавање и вклопување на човековото битие во т.н. нивна научна игра го прави човекот посposобен или помалку способен да ги расудува, резонира и изучува странските јазици. Поконкретно, проблематиката во овој труд е разгледувана и толкувана преку два дела, теоретски и методолошки дел, а како трет дел се поставени и поткрепени добиените резултати од истражувањето.

Во теоретскиот дел се разгледани значењето, потребата и актуелноста на изучувањето на фразеологизмите, а по ова се протолкувани педагошките практики преку кои се изучуваат фразеологизмите како многу важни и актуелни прашања на минатото и идното време. Токму одговорот или дискусијата по ова прашање ќе го детерминира и прецизно ќе го утврди нивото на правилно застапено изучување на фразеологијата во средното образование и ќе претставува појдовна основа за целокупното понатамошно истражување.

Во вториот дел од трудот е претставена методологијата на истражувањето, каде се опфатени проблемот, предметот, целта и задачите на истражувањето. Потоа се разгледува хипотетската рамка и тоа преку поставување на една општа и четири посебни хипотези, како и нивни варијабли.

Во третиот дел се претставени резултатите од истражувањето и тоа преку три типа на анализа: квалитативна, квантитативна и компаративна анализа за чија цел е искористен софтвер за статистика – SPSS, каде поточно беше користена ANOVA или анализа на варијансите, од каде може да се

измери фреквенцијата, процентуалната застапеност на податоците, мерките за централна тенденција (мода, медијана, стандардна девијација, дисперзија), како и графички приказ на податоците (хистограм).

Сите податоци кои произлегоа од овој магистерски труд укажуваат на општиот процес на наставната организација во рамките на средното образование.

Социолингвистика

Иако методологијата и основните теориски уверувања социолингвистиката и психолингвистиката ги сметаат за различни, сепак тие имаат многу заеднички точки. Пред сè во областа кај јазичните проблематики за кои непосредно се интересираат. И двете се развиваат во време на структурализам, па и генеративната граматика и лингвистиката (психолингвистика се појавува малку порано, во педесетите години на дваесетиот век, а социолингвистиката во шеесетите години на дваесетиот век). Тие се појавуваат како реакција на тогашните напори јазикот како предмет на лингвистичката анализа да се изолира од своето природно опкружување (општествено, психичко, културно и др.). Со тоа, психолингвистиката добива видна поддршка во психолошките импликации на генеративната граматика (посебно во областа на развојната психологија). Но, што се случува со социолингвистиката и психолингвистиката и што е нивно заедничко во лингвистичките постапки кои ги извршуваат? Во прв план на пр. некои теориски премиси тврдат дека јазикот мора да се набљудува не само во системска сфера како јазично знаење, односно компетенција, туку и во комуникациска сфера, во негово остварување преку употреба на постоечки систематски можности во различни јазични и нејазични опкружувања. Токму затоа се отвораат прашања поврзани со јазичната проблематика, како на пр.: билингвизам, повеќејазичност, јазична социјализација, вербално и невербално комуникациско однесување во општествените и културните интеракции, организацијата и нејзините јазични законитости, поединечни и колективни

ставови, стандарден јазик и јазично – национални односи, корелација помеѓу јазичните, културните, социјалните и психичките структури и појави кај друштените улоги, структура на луѓето, социјален статус, говорно однесување. Потоа се преминува на стилот на реченицата како минимална комуникациска единица, односно на говорниот акт и неговата интеграција (говорните случувања, постапки, учења, перцепции, паметење на јазикот и неговите форми).

Според ова **психолингвистиката** настојува да одговори на својствени прашања како што се: говорно пореметување (патологија на говорот воопшто, поврзана за невролингвистички истражувања), онтогенеза (индивидуален развој за јазични способности), филогенеза (колективен развој за јазични способности), вродена природа за јазични способности и стекнати вештини за јазични знаења, природна јазична интуиција, координирање на односот помеѓу јазичните и емоционалните појави, експресивна функција на јазикот итн. Со ова се докажува дека психолингвистиката и социолингвистиката имаат силна врска со прагмалингвистиката, текстуалната лингвистика, функционалната лингвистика, јазичната филозофија, антрополингвистиката, семиологијата, логиката, применетата лингвистика, комуникологија и сл.

Познато е дека лингвистиката за време на дваесетиот век сè до појавата на **социолингвистиката** и сродните интердисциплинарни правци од науката за јазикот првенствено биле преокупирани со јазичните сознанија, односно јазичните системи, занемарувајќи ја вистинската употреба на говорот и комуникацијата. Тоа значи издвојување на јазикот од неговото природно опкружување, од општествениот, културниот и психичкиот контекст, при тоа конструирајќи една граматичка теорија која е застапена на апстрактни односи во јазикот, а не на живи процеси и случувања. Кога се проучуваат јазичните изрази во нивното дејство, значи во јазичното и нејазичното опкружување, и кога ќе се навлезе во останатите јазични права, двосмислености, природности, тогаш се доаѓа до заклучок дека не постојат некои посебни правила. Така на пример ниту ретките јазични искази кои привидно се изолирани од својот

непосреден контекст како новинарски наслови и сл. обично не се двосмислени бидејќи нивната точност и интерпретација покрај останатото условуваат и елементи на нејазичен контекст, како што се предзнаење, образование, искуство, верување, очекување, претпоставки и сл. На современата лингвистика, посебно на социолингвистиката, блиски и стануваат слоевите и нехомогениот карактер на јазикот, а во сферата на јазичната употреба проучувањето на јазичните варијации без оглед дали се настанати од социјални, функционални, територијални или индивидуални процеси на јазичната деинтеграција. Ова се занемарливи јазични норми и лингвистички теории, посебно генеративистичка, а во добар дел и структуралистички не водејќи грижа за функциите на јазикот во општеството и културата, туку само во неговата структура. Токму од овде доаѓаат и критиките кои структуралистите и генеративистите ги упатуваат токму на социолингвистите посебно за потребата на основните теориски поими како што се изборот на јазични средства, прифатливост на јазични искази и лингвистичко знаење, односно компетенција и разгледување на горенаведените како термини од општеството и културата, а не само како термини од науката за јазикот.

За социолингвистите јазикот не постои надвор од контекстот на човековото општество, култура и човековата психа. Современата социолингвистика се гради најчесто на негативни одрекувања на претходните социолингвистички теории. Некои од нив се следниве: Кога се зборува за јазично знаење тогаш мора да се води грижа барем за два вида на негово исполнување, т.е. со компетенција која се засновува на познавања на јазичните средства и правила за нивно комбинирање и компетенција која се засновува за познавање на правила за адекватен избор. Суштината на јазичната креативност не може да се дефинира како способност за произведување и разбирање на неограничен број нови соопштувања, туку како способност нивната употреба да се поврзе со неограничен број на нови ситуации и соговорници. При тоа не постои идеален говорен претставник, како што не постои ни идеално јазично знаење. Затоа ниту еден јазик не е хомоген (како што обично го претставува нашата традиционална граматика), има огромна

сложеност и раслоена природа. Се разбира дека поимот јазик не смее да биде изедначен со поимот говорна заедница бидејќи се можни несогласувања во двата правца (во рамките на еден јазик да имаме повеќе говорни заедници или една иста говорна заедница активно да знае и да употребува повеќе јазици). Притоа јазикот има свои стандарди, реномирани, но и свои супстандарди, нереномирани облици на постоење, живеење и исполнување. Прифатливоста т.е. граматичноста, правилноста, легитимноста, регуларноста и сл. не смее да биде одредена само со условите за граматичките правила, туку да се стреми и кон јазично функционирање и комбинирање на јазичните единици во говорната пракса. Говорниот акт, најчесто реченицата, по правило се поистоветува со комуникациска единица, наспроти структуралистите кои улогата на реченицата ја запоставуваат во својата лингвистичка анализа. Но, за социолингвистите ниту говорниот акт ниту реченицата не функционира самостојно, туку се здружуваат со говорен текст творејќи истовремено дискурс. Според социолингвистите треба да се води сериозност и посветеност кон оваа детектирана појава, поточно кон нејзиното делување и остварување на говорна комуникација. Сложеноста на јазичната функција треба да се сфати како конкретно говорно остварување изразено преку хиерархиски ред на функциите.

Познавањето на погоренаведените научни дисциплини го овозможува полесното восприемање на лингвистиката и лексиката како науки на новото време. А преку нив на човекот му се овозможува полесно лексичко толкување и изучување на јазиците.

I. ТЕОРИСКИ ОСВРТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

1. ФРАЗЕОЛОГИЈА. ПОИМ И ДЕФИНИЦИЈА. ПОЧЕТОЦИ

1.1. ФРАЗЕОЛОГИЈА. ОСНОВНИ ДЕФИНИРАЊА

Фразеологијата претставува релативно млада лингвистичка дисциплина. Иако од нејзиното појавување (средината на XX век) проучувањата на фразеологијата се доста напреднати, сè уште има автори, особено во учебни помагала што фразеологијата ја сместуваат како дел од лексикологијата. Во секој случај, неспорни се допирните точки со лексикологијата, но и со другите лингвистички дисциплини, со некои повеќе, со некои помалку. Тука, пред сè мислиме на синтаксата бидејќи фразеологизмите како структурно – смислови целини слични на синтагмата со различен степен на сраснување на компонентите од кои се состојат, имаат:

- свој начин на уредување на елементите,
- свој начини на поврзување,
- посебен начин на функционирање на реченицата итн. (Велковска: 2008, 7).

Основниот корпус за кој се интересира фразеологијата се неслободните синтагми со постојан компонентен состав чиешто значење не произлегува од лексичките компоненти што го сочинуваат изразот. Новата семантичка вредност на фразата поникнува како последица на затемнувањето на лексичките значења на зборовите на еден фразеологизам (Велковска: 2008, 7).

За да се прават какви и да било проучувања, е потребен одреден појдовен корпус. Во конкретниов случај, фразеолошки што ќе овозможи поширок увид во материјата што треба да биде обработена.

За класичниот приод на фразеологијата се карактеристични

- собирањето на основниот фразеолошки фонд,

- нејзиното класифицирање,
- нејзиното структурно определување и сл. (Велковска: 2008, 19).

За современата состојба на фразеолошките проучувања се карактеристични:

- когнитивниот пристап,
- дијалектните разлики во фразологијата итн. (Велковска: 2008, 8).

Истражувачите на фразеологијата за кој и да е јазик, се единствени во констатацијата дека фразеологизмите се најтешко преводливи единици во јазикот. Исто така, истражувачите на фразеологијата се единствени во констатацијата дека еден текст полн со фразеологизми има изразит национален белег.

Ако веќе се зборува за душата на јазикот, можеби, фразеологијата е токму душата на јазикот бидејќи најтешко се предава на други јазици, без да изгуби барем нешто при преведувањето.

Во секој јазик зборовите се сврзуваат еден со друг и прават состави (споеви). Прашањето за значењето на одделните зборовни состави што се викаат фразеологизми обично се разгледува во лексикологијата. Но, ставот на современите тенденции и современата филологија е фразологијата да биде комплетно изделена. Дефинирањето на поимот фразеологија гласи:

„Лингвистичката дисциплина што се занимава со проучувањето на зборовните состави се вика фразеологија (грч. *phrasis* - израз + *logos* - учење)“ (Пановска: 1994, 81).

Фразеологијата е млада научна дисциплина за која во лингвистичката наука во светот се пројавува голем интерес. За разлика од состојбите во западноевропските земји, во Македонија фразеологијата е далеку понеразвиена.

Зборовните состави можат да бидат слободни и неслободни (Пановска: 1994, 82).

Фразеологизмот е слободен состав што е:

- лексички неделив и
- единствен по своето значење.

Се употребува во речта во својство на готова речова единица (Пановска: 1994, 82).

1.2. ПОИМОТ „ФРАЗЕОЛОГИЗАМ“

Поинаку формулирано, под поимот фразеологизми ги подразбираме зборовните состави што суштествуваат во јазикот како лингвистички единици со вредност на одделен збор. Во современата лингвистичка наука, фразеолошките состави некогаш се викаат и фразеолошки единици, а исто така и постојани скаменети состави т.е. идиоми. (од грчки – *idioma* што значи „своевиден израз“).

Во фразеологизмите наоѓаме големи синонимни можности кои служат како основа за нивното стилистичко користење. Тоа во пракса значи дека фразеологизмот е синонимен на одделен збор.

Терминот „фразеологија“ се употребува и за именување на сите лексички неделиви состави што постојат во јазикот. Често, наместо „фразеологија“ се употребува „фразеолошки состав на јазикот“ што значи опфаќање на сите фразеологизми во јазикот. Значењето на овој термин по својата вредност се споредува со поимот на терминот „лексички состав“ или речнички состав при што се има предвид лексиката на еден јазик, односно зборовниот фонд на јазикот (Пановска: 1994:83).

Во секој национален јазик постои оригинална фразеологија (фразеолошки состав). Преводот на фразеологизмите од еден на друг јазик е отежнат, меѓутоа јазиците ја збогатуваат својата фразеологија и со преведување т.е со создавање свои изрази по туѓ образец. Притоа треба да се има префинето чувство за законите на развитокот на својот јазик. Голем број од фразеологизмите се непреводливи и нивното дословно/слободно преведување понекогаш може да доведе до апсурди.

Најопштата и најпопуларна дефиниција за фразеологизам или фразеолошка единица е дека тоа е утврден израз составен од два или повеќе збора, чие значење не произлегува од поединечното значење на составните елементи на изразот, туку се добива само кога тие зборови ќе се спојат во една целина.

Основното во фразеологијата е што во неа се крие народната мудрост. Таа се учи уште во детството, во семејното опкружување.

Фразеологизмите се употребуваат на сите нивоа, а најмногу во секојдневниот говор. Се употребуваат и во научниот стил и во административниот, како клиширани изрази, меѓутоа најмногу се употребуваат во разговорниот стил, значи во секојдневната комуникација на луѓето, па оттука се пренесени и во уметничката литература.

Луѓето кога употребуваат фразеолошки изрази и не чувствуваат дека употребиле некоја специфична јазична формулација, затоа што тие се дел од секојдневниот говор, но сепак даваат некаква концизност на исказот.

1.3. ПОЧЕТОЦИ НА ФРАЗЕОЛОШКАТА ТЕОРИЈА. КЛАСИФИКАЦИЈА НА ФРАЗЕОЛОГИЗМИТЕ

1.3.1. ОСНОВОПОЛОЖНИЦИ

Основоположник на фразеолошката теорија е францускиот лингвист Шарл Бали (Бали:1964). Советскиот научник, академик В. В. Виноградов, исто така, заедно со Бали ги постави темелите за типологијата, односно класификацијата на фразеологизмите.

Веќе е речено дека фразеологијата е релативно млада научна дисциплина. Иако нејзините почетоци датираат од XVI век, кога почнаа да се собираат национални говори во своевидни речници, фразеологијата како самостојна научна дисциплина почнува да постои во XX век. За нејзиното одделување од лексикологијата заслуга има рускиот лингвист, В. В. Виноградов, кој во 1947 година го издаде делото „Основните типови фразеолошки единици на руски јазик“. Виктор Владиимирович Виноградов (1894 - 1969) е советски лингвист и доктор на филолошки науки (1940), академик на СССР (1946) основоположник на научна школа во областа на лингвистиката и најзаслужен за развојот на фразеологијата. Благодарение на него, фразеологијата во Советскиот Сојуз почнува да се развива одделно од лексикологијата, а не во нејзини рамки. Така Виноградов станува основач на словенската фразеологија.

За развојот на фразеологијата како автономна лингвистичка дисциплина, исто така, имаат придонесено и други лингвисти, како што се Ото Јесперсен, Алберт Шехехаје и секако Шарлс Бали.

За почетокот на развојот на фразеологијата во хрватската лингвистика е заслужен Антика Менац. Доста важен е трудот на Менац на тема со наслов „Структура на фонологијата“ што датира од 1971 година. Во овој труд, авторот го одредува предметот на истражување и основните карактеристики на набљудуваните лингвистички единици што ги удираат темелите на Загребската фразеолошка школа.

Инаку, корените на фразеологијата се многу длабоки и затоа во нив се пронаоѓа народната мудрост. Многупати кога луѓето сакале да кажат нешто, а не сакале да го кажат тоа директно, употребувале фразеологизми за индиректно изразување. Во тоа лежи мудроста бидејќи преку ваквите изрази многу работи биле кажувани, а практично, на површината останувале чисти.

2. РАЗВОЈОТ НА МАКЕДОНСКАТА ФРАЗЕОЛОГИЈА

2.1. РАЗВОЈОТ НА МАКЕДОНСКАТА ЛЕКСИКОГРАФИЈА КАКО БАЗА ЗА РАЗВОЈ НА МАКЕДОНСКАТА ФРАЗЕОЛОГИЈА

Бележењето на речничкиот фонд на македонскиот јазик не почнува по ослободувањето и по установувањето на нормите на литературниот јазичен стандард. Податоци за лексикографската работа можеме да најдеме во списанието „Литературен збор“. Значајни за тој развој се следниве трудови на Тодор Димитровски и тоа: „Лексикографски трудови на македонскиот јазик“, (Димитровски: 1981, 43); „Македонските лексикографски трудови“, (Димитровски: 1970, 827 – 837), како и библиографскиот прилог на Радмила Баскиќ, „За состојбата на лексикографијата во С. Р. Македонија“ (Баскиќ: 1984, 1-23).

Во нашиот стар јазик, постојат повеќе речници, меѓу кои и речникот на Фрањо Миклошиќ, поновиот на Синдик и Ајцетмилер и еден малку понов, изработен од чешките слависти. Миклошиќ во 1844 година објавил критика на книгата на Франц Боб, „Споредбена граматика“ (на германски: *Vergleichende Grammatik*). Во еден зборник што се чува во Ватиканската библиотека, тој ни оставил запишани околу 3000 збора, употребувани во костурскиот говор. Тие негови записи ги објавиле Италијанецот Чиро Џанели и Французинот Андре Вајан во 1958 година во Париз, Франција.

Во последните години од XVIII век, поп Данаил од Москополе објавува еден вид речник – разговорник на четири јазика, „Четиријазичник“ („*Lexicon tetraglosson*“) што е објавен во неговата книга „*Issagogiki didaskalia*“.

Самоукиот Ѓорѓи Пулевски издава два речника во Београд во 1873 и 1875 год. Треба да го споменеме и галичанецот Панајот Гиновски (Гиновски: 1882). Неговиот речник содржи 20.000 збора, главно, од галичкиот говор (Митева: 1994, 12).

Обемниот речник на современиот македонски јазик се работеше од 1955 до 1965 година во Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“. Речникот

излезе во 1979 година во три тома под наслов „Речник на македонскиот јазик со српско-хрватски толкувања“. Веќе во 1986 година, повторно излегува во една книга.

Во 1967 година излезе „Обратниот речник на македонскиот јазик“, чиј составувач е Владимир Миличиќ.

Три години потоа, во 1970 година е објавена книгата „Правопис на македонскиот литературен јазик со правописен речник“.

Исто така, интересен е фактот што во издание на Институтот за македонски јазик се публикувани и книги од едицијата под наслов „Речник на македонската народна поезија“.

Еден од македонските научни работници, кој се занимава со македонската фразеологија, а притоа има сработено многу трудови во однос на паралелите меѓу македонскиот и другите светски јазици, е Боне Величковски. Во редот на неговиот огромен опус на трудови би ги споменале компаративните истражувања и резултатите од нив сместени во трудовите:

- „Македонско-германски паралели во пословиците со социјална тематика / Makedonisch-deutsche Parallelen in Sprichwörtern mit sozialer Thematik“ – труд објавен во публикацијата „Македонско-германски студии од културолошките науки, книжевноста и лингвистиката, историографијата и историјата на науките“. Т. 1, 1996-1999;
- „Заемните влијанија меѓу македонските народни пословици и поговорки и пословиците и поговорките на другите балкански народи“ од 1999 година што е негова докторска дисертација;
- „Македонско-италијански паралели во пословиците и можноста за нивното вклучување во образовниот процес“ од 2001 година;
- „Македонско-италијански паралели во пословиците и можноста за нивното вклучување во образовниот процес“ од 2001 година;
- „Македонско-англиски и англиско-македонски пословични паралели“ од 2002 година;

- „За некои англиски и македонски пословици и поговорки за времето и здравјето“ од 2002, The Macedonian and Albanian Paremiological Forms : Mainly Proverbs and Sayings 2007;
- „Француски пословици и нивните македонски еквиваленти“ од 2004 година;
- „Руско-македонски и македонско-руски пословици / Russian-macedonian and macedonian-russian proverbs“ од 2005 година;
- „Италијански пословици и поговорки и нивните македонски еквиваленти“ од 2009 година и многу други.

2.2. ФРАЗЕОЛОГИЈАТА НА МИСИРКОВ

Фразеологијата ја одразува мудроста на еден народ, неговото колективно паметење, животното искуство на многу генерации кои живееле пред нас. Така и мислата на Мисирков е полна со народна вековна мудрост. Од една страна, таа отсликува едно време полно со превирања и тешки, решавачки моменти за нашиот народ. Од друга страна, фразеологијата на Мисирков ни е блиска и денес како и пред повеќе од сто години.

Констатацијата дека еден текст полн со фразеологизми му дава особит национален белег, во целост го потврдува јазикот на Мисирков. Јазикот на Мисирков е истражуван од повеќе аспекти. Посветени се бројни научни собири кои го разгледуваат неговото дело од повеќе аспекти:

- лингвистички,
- историографски, литературен и
- фолклорен аспект.

Сметаме дека, сепак, има уште многу да се говори за јазикот и делото на Мисирков. Проучувачите на јазикот на Мисирков, говорејќи за различни аспекти на лексиката во неговите дела, давале своевидување и на изразите што тој ги користи во своите трудови.

Книгата на Мисирков, „За македонските работи“, е богата со фразеолошки изрази, а и самата како целина, како и делови од неа, станале идиом од круцијална важност за македонскиот народ.

Мисирков, со изострен филолошки осет, внимателно ги избира јазичните средства за својата книга. Истата констатација се однесува и на фразеолошкиот материјал што може да се проследи во книгата „За македонските работи“.

Фразеологијата во делото на Мисирков може да се проучува од повеќе аспекти и тоа:

- од структурен,

- од семантички,
- преку стратификацијата на фразеолошкиот фонд и
- преку начините на изразување на значењата на стилско – експресивната маркираност на фразеологизмите (Велковска: 2008, 21).

Делото на Мисирков секогаш ќе го привлекува вниманието на истражувачите, а за младите генерации ќе биде предизвик и поттик за проучување од најразлични аспекти.

Интересна е констатацијата дека голем дел од овие фразеологизми, употребени во книгата на Мисирков, се актуелни и денес во истата функција и значење со кои ги употребува и Мисирков.

Паралелно со овие фразеологизми што се актуелни и денес, се мешаат и неколку од разговорниот функционален стил. Тоа го одбележува О. Јашер – Настева, говорејќи за општествено – политичката терминологија на Мисирков.

Другите делови од книгата се доближуваат повеќе до научниот стил, па така и опаѓа бројот на фразеологизмите употребени во нив, а особено на оние од разговорниот стил. Логично е дека фразеологизмите од разговорниот стил се помалку и поретко употребени во научниот дел на книгата или во научните книги воопшто.

Кај Мисирков се користи и една друга пракса, воведена од самиот автор на книгата. Конкретно, станува збор за тоа што одредени познати изреки се трансформирани според контекстот во кој се употребуваат. Така, одредени поговори кај него се парафразираат во повеќе наврати.

Кај Мисирков е застапен и меѓународниот фразеолошки слој. На кој начин? На начинот на кој дури и во оригинал Мисирков пренесува и вметнува фразеологизми од другите јазици во своето дело, како на пример:

„историцки religium“;

„divide et impera“,

„status quo“ и др.

2.3. ФРАЗЕОЛОГИЈАТА КАКО ДИСЦИПЛИНА. ФРАЗЕОЛОГИЈАТА ВО КОРЕЛАЦИЈА СО ДРУГИТЕ ДИСЦИПЛИНИ

2.3.1. ФРАЗЕОЛОГИЈАТА И СИНТАКСАТА

Фразеологизмите, како и сите други јазични единици, се подведуваат според правилата на јазикот на сите нивоа. Така и фразеологизмите се организирани според синтаксичките правила на јазикот, со тоа што кај нив „се дозволени“ најголем број отстапувања од тие правила до степен кога таквите отстапки се сметаат за нивна карактеристика, нешто што ги двои од другите редови на речта.

Фразеолошките единици по својата структура се движат:

- од синтагми до цели реченици,
- од синтагми до поголеми целини (Велковска: 2008, 13).

Фразеологизмите можат да бидат предмет на анализа од синтаксички аспект во врска со многу нивни пројави. На пример, фразеологизмите можат да бидат предмет на анализа:

- од аспект на синтагмата,
- од аспект на сложената реченица и
- од аспект на збороредот итн.

Особено е интересен проблемот со елипсата кај фразеологизмите. Постои една појава што во светски рамки, па и во рамки на другите словенски јазици е повеќе или помалку обработена, но кај нас во Р. Македонија не е воопшто допрена. Тоа е прашањето за фразеологизмите кои отстапуваат од правилата на синтаксата што ги сметаме за норма.

Во литературата посветена на прашањата на фразеологијата се изделува една посебна група на фразеологизми, наречена синтаксичка фразеологија или синтаксички фразеологизми (Шпедова: 1980, 218). Синтаксичката фразеологија се однесува на нестандартни синтаксички

структури, а тоа се фразеологизми чија синтакса излегува од рамките на општо прифатените правила на синтаксичкото поврзување во еден јазик. Притоа лексичките значења на компонентите се ослабнати, а компонентите се поврзани идиоматски.

По однос на значењата синтаксичките фразеологизми изразуваат цел еден ред субјективно – модални значења на:

- оценки,
- потврдување,
- одрекување,
- неопходност,
- невозможност итн. (Велковска: 2008, 14).

Синтаксичките фразеологизми се секогаш експресивно обоени. Нивната сфера на употреба е разговорниот стил, а наоѓаат свој одраз и во одредени жанрови на уметничката литература и во публицистиката.

Во нашиов случај, предмет на интерес се фразеологизмите застапени во учебниците за средно образование во училиштата во Р. Македонија.

За разлика од лексичките фразеологизми каде што нивен еквивалент може да биде еден збор или синтагма, кај синтаксичките фразеологизми за да се објасни ситуацијата во која се случува нешто, најчесто е потребно подолго и поопстојно објаснување на значењето. Честопати синтаксичките фразеологизми се дел од врзан текст, односно се во форма на прашање и одговор.

Пример:

„Стојанка: Може да испревари некој друг. Кој превари, тој товари?

Ефка: Денес Томче од татко ти збор да земе. Ама, машки со него да зборуваш!

Арсо: Е, Теодосе ти и на сонцето сенка ќе му најдеш. Вистина малку е црна, ама знаеш како се вели: црното грозје е послатко. Не сакам во туѓо тенџере сол да турам, ама оваа девојка е токму за твој Томче.

Теодос: Море, бегај ми од пред очи, зашто ќе те здробам како сува пиперка.“

„Чорбаџи Теодос“ – В. Иљоски

2.4. ФРАЗЕОЛОГИЈАТА КАКО ПОСЕБНА ЛИНГВИСТИЧКА ДИСЦИПЛИНА

Фразеологијата, како што рековме и погоре, претставува млада лингвистичка дисциплина. Мислењата се поделени дали фразеолошкиот фонд на еден јазик треба одделно да се изучува или пак во состав на лексикологијата. Сепак, последниве години со ангажманите и трудовите на помладата генерација филолози и лингвисти, се оди упорно кон целта таа да се издвои и истата да се остварува. Во секој случај, се неспорни и допирните точки на фразеологијата со лексикологијата, но и со другите лингвистички дисциплини. Тука, пред сè, мислиме на синтаксата бидејќи фразеологизмите како структурно – смислови целини слични на синтагмата со различен степен на сраснување на компонентите од кои се состојат, имаат:

- свој начин на уредување на елементите,
- начини на поврзување и
- свој начин на функционирање во реченицата итн. (Велковска: 2002, 7).

За нас како филолози, лингвисти и истражувачи се важни прашањата:

- Што треба да опфаќа фразеологијата во своите проучувања?
- Какви типови на сраснувања на синтагмите се јавуваат?
- Како треба да се третираат тие типови на сраснувања на синтагмите, особено од лексикографски аспект?

По дефиниција, фразеологизмите претставуваат зборовни состави што се наоѓаат во неслободни, постојани врски. Навидум, тоа е доволно за да се определи што е тоа фразеологизам. Но, кога ќе се погледне подлабоко во јазичната материја, ќе видиме дека има и други неслободни состави што не се фразеологизми. Такви неслободни состави што не се фразеологизми се: *чавкина уста, ајдучка трева, момина солза, попово прасе, рибина коска и др.* Факт е дека овие фразеологизми се среќаваат во учебниците, но се категоризираат во областа на зоологијата и ботаниката и конкретно се однесуваат на учебниците по одредени предмети.

Именувањата од овој тип претставуваат постојани зборовни состави што не се фразеологизми. Тие претставуваат номинација, односно термин на еден поим од ботаниката, од зоологијата и од многу други области од кои тука немаме наведено примери (Велковска: 2002, 8). По однос на прашањето што треба да се разгледува како фразеологизам, во литературата се среќаваат различни мислења. Исто така и од лексикографски аспект, по ова прашање истражувачите се поделени и не се единствени. Во пракса тоа значи дека наведените примери најчесто се третираат во рамките на фразеологијата и во општите речници се наведуваат во делот на фразеологијата. Во фразеолошките речници, пак, ваквите неслободни синтагми се третираат, исто така, различно, односно авторите ги изоставаат.

На сличен начин се третира и прашањето за:

- поздравите,
- благословите,
- клетвите,
- пословиците и
- поговорките.

Основниот корпус за кој треба да се интересира фразеологијата се неслободните синтагми со постојан компонентен состав чие значење не произлегува од лексичките компоненти што го сочинуваат изразот. Новата семантичка вредност на фразата поникнува како последица на затемнувањето на лексичките значења на зборовите во еден фразеологизам.

2.5. КЛАСИФИКАЦИЈА И КАРАКТЕРИСТИКИ НА ФРАЗЕОЛОГИЗМИТЕ

2.5.1. КЛАСИФИКАЦИИ

Во разните јазици можат да се направат неколку класификации на фразеологизмите и тоа според:

- лексичката неделивост,
- формално - структурен признак,
- семантички признак,
- функционален признак,
- потеклото и
- експресивно – стилистичките својства итн. (Пановска: 1994, 84).

Како критериум за типовите неделиви состави служи степенот на слеаноста на одделните зборови во составот.

Постојаноста и неделивоста на елементите на фразеолошкиот состав, по правило се разгледува од две становишта:

- а) прво, од становиштето на смисловната споеност и
- б) второ, од становиштето на можноста да се вршат морфолошки промени на зборовите што го сочинуваат составот.

Треба да се потенцира дека слеаноста на составот според значењето се одразува и на неговите граматички својства. Колку повеќе се пројавува семантичката неделивост на составот во целост, толку послабо се пројавуваат граматичките врски, а понекогаш тие сосема се губат (Пановска: 1994, 84).

Поделбата на фразеолошките изрази може да се прави на различни начини и тоа:

- според потеклото,
- според значењето,
- според функциите и

- според степенот на слеаноста, односно неделивоста на составните зборови итн. (Пановска: 1994, 223).

Според степенот на неделивоста и граматичката слеаност на составните делови, многу истражувачи по углед на академик В. В. Виноградов (2005) ги изделуваат следниве типови на фразеолошки состави:

- фразеолошки срастувања (идиоми)

Пример: крева раменици (не знае), бабини деветини (празни зборови), си легна на брашното (се помири), душата му ја вади (го малтретира) итн.

- фразеолошки единства

Пример: му го сврте грбот (го изневери), го пика носот секаде (љубопитен), игра како што му свират (прави што ќе му кажат) итн.

- фразеолошки спојки

Пример: дава збор, го фати страв итн.

Фразеолошките срастувања се целосно неделиви групи од зборови со наполно ново значење кое нема никаква врска со значењето на одделните зборови во составот. Во овие фразеологизми, кои се викаат и идиоми, одделните зборови ја изгубиле својата самостојност и само во состав на фразеолошкиот израз како целост добиваат значење. Фразеолошките срастувања претставуваат најнеслободни врски на зборовите во реченицата и како такви често се блиски или еднакви со одделни зборови. Сраснатоста кај овие изрази е толку голема што, по правило, тие не ја менуваат ниту граматичката форма. Фразеолошките срастувања се викаат наполно лексикализираните неделиви зборовни споеви. Нивното значење не произлегува од значењето на одделните зборови што влегуваат во нив (Пановска: 1994, 85).

Фразеолошките единства настануваат кога зборовите во еден состав своето основно значење ќе го заменат со едно општо преносно значење. Во овие единства, врската меѓу преносното значење и значењето на посебните зборови не е прекината целосно. Таа е мотивирана од значењето на составните зборови. Затоа овие споеви можат да одат и како слободни поврзувања (со директно значење) и како неслободни (со преносно значење). Фразеолошките единства се лексички неделиви состави чие општо значење е мотивирано од преносното значење на зборовите што влегуваат во составот (Пановска: 1994,-223).

Фразеолошки спојки се такви фразеологизми во кои само еден од составните елементи има преносно значење, а другите се употребуваат со основно значење. Овие фразеологизми немаат ново значење во склопот на целиот израз, туку нивното значење веќе делумно се содржи во еден од зборовите во спојката. За разлика од срастувањата и единствата, спојките можат да имаат и променливи делови. Фразеолошките спојки се оние постојани состави чие општо значење зависи од зборовите што влегуваат во неговиот состав. Зборовите во спојката ја чуваат својата релативна семантичка самостојност, меѓутоа, се јавуваат како неслободни и го покажуваат своето значење само во спој со определен, ограничен круг зборови (Пановска: 1994, 86).

Фразеолошките изрази се слични на фразеолошките срастувања и единства. Значењето на изразот зависи од значењето на зборовите што го сочинуваат. Лексички изразот е неделив, а и значењето на изразот е постојано, т.е. не се менува. Зборовите во изразот не се менуваат и во неговиот состав не можат да се внесуваат други (Пановска:1994, 87).

Според граматичкиот состав, фразеолошките изрази се делат на две основни групи:

- а. фразеологизми кои имаат структура на реченица и
- б. фразеологизми со структура на зборовна група (синтагма) (Пановска: 1994, 223).

Фразеологизмите во форма на реченица можат да бидат во вид на проста реченица, сложена реченица или пак, дел – реченица во сложената реченица.

Посебна група претставуваат „фразеолошките изрази“ претставени преку:

- крилатиците,
- пословиците,
- поговорките и др. слични состави.

Лексикологијата и фразеологијата го изучуваат зборовниот и фразеолошкиот состав на нашиот јазик и закономерностите во врска со неговиот развој. Делот од лексикологијата што ги употребува зборовните состави како јазични единици се вика фразеологија.

Во реченицата зборовите можат да се поврзуваат, да се здружуваат во целиности од различен вид. Зборовите во реченицата можат слободно да се здружуваат, да се наоѓаат во слободна врска. При ваква врска секој си го задржува своето посебно значење, така што значењето на составот е еднакво на збирот од значењата на зборовите што влегуваат во тој состав.

Во јазикот зборовните состави некогаш се наоѓаат и во неслободни, односно постојани врски. Во составите од овој вид, ослабнува одделното значење на зборовите и се формира едно ново значење кое не е збир на значењата на составните елементи.

Зборовните споеви што се употребуваат во јазикот како целосни како готови јазични елементи со единствено значење се викаат фразеолошки изрази или фразеологизми.

Тоа се зборовни состави што се одликуваат обично со:

- а) постојаност во образувањето како непроменливи, скаменети форми;
- б) ново, изделено и единствено значење, кое ги изедначува фразеологизмите со готовите единици во јазикот – зборовите. Затоа тие не се создаваат при самото зборување (пишување), туку се користат како веќе создадени;
- в) посебна стилска вредност на составот затоа што се работи за сликовит, метафоричен начин на изразување (Пановска: 1994, 221).

Фразеологизмите настануваат како резултат на јазична креација со која на специфичен начин се искажува:

- некое животно искуство,
- некое сознание,
- став кон нешто;
- врзување за некој настан;
- врзување за некоја личност и сл. (Пановска: 1994, 221).

Фразеолошките изрази на секој јазик се одликуваат повеќе или помалку со свои специфичности затоа што тие се израз на:

- духот на еден народ,
- културата на еден народ,
- историјата на еден народ.

Од овие причини, фразеологизмите многу тешко се преведуваат од еден на друг јазик. Во многу случаи не треба да се прави буквален превод, туку треба да се користат други изрази со слично значење.

2.6. СУШТИНСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ФРАЗЕОЛОГИЗМИТЕ

Виноградов како суштински карактеристики на фразеологизмите ги издвојува следниве:

- одликата на фразеологизмот да пренесува сликовито значење;
- одликата на фразеологизмот да искажува експресивност и
- незаменливоста на било која од фразеолошките компоненти на неговиот синоним (Ковачевиќ, 2012: 9).

Јосип Матешиќ (1982) ги дефинира фразеологизмите како единици на јазикот на значењето кои како целина се репродуцираат во изговорен акт. Матешиќ нагласува дека неговата дефиниција за фразеологизмите се јавува како резултат на следниве дефинирања:

1. Под репродукција се подразбира моментот кога фразеологизмот се појавува во готова форма како цврста врска на зборови со веќе воспоставен збор;
2. Формална организација - непобитен збир од зборови, од кои најмалку два збора се полномошни (или автосемантички);
3. Идиоматичност - семантичка конверзија на барем еден член на солиден збир на зборови, така што значењето на целиот фразеологизам никогаш не одговара на сумата на значењето на составните елементи.

2.7. ОСНОВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ФРАЗАТА

Фразеологизмите се врски на зборовите што доживуваат семантичка трансформација. Семантичка рефракција или десемантирање на фразата може да биде целосна и делумна.

Целосно десемантирање значи сите компоненти во составот на фразеологизмот да бидат семантички трансформирани, односно фразеолошкото значење да се изразува на сосема поинаков начин (Финк-Арсовски 2002: 7).

Делумното десемантирање значи дека само дел од компонентите ја изгубиле оригиналната лексика.

Постојат изрази кои воопшто не се десемантираат, не вклучуваат слика, експресивност и конотативно значење. Таквите изрази припаѓаат на фразеологијата во поширока смисла.

Фразеологизмите како самостојни единици на јазикот, имаат свои категоријални признаци што ги одделуваат од другите јазични единици и што ги определуваат како самостојни единици на јазикот (Молотков: 1977, 25).

Таквите признаци според Молотков се:

- а) лексичкото значење,
- б) компонентниот состав и
- в) граматичките категории.

Лексичкото значење на фразеологизмите е исто или слично, како и кај другите единици на јазикот, само што целото значење е претставено со самостоен израз, а не со еден збор (Велковска: 2002, 8).

3. КОРЕЛАЦИЈА НА ПРЕДМЕТОТ ПО МАЈЧИН ЈАЗИК СО ПРЕДМЕТОТ ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК И СО ДРУГИТЕ ОБРАЗОВНИ ПОДРАЧЈА

3.1. ПОВРЗАНОСТА НА МАЈЧИНИОТ И СТРАНСКИОТ ЈАЗИК ВО ОДДЕЛНИТЕ СТЕПЕНИ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Предметот по мајчин јазик во случајов Македонскиот јазик како образовно – воспитен предмет има најтесна врска со книжевноста бидејќи со неа остварува програмско единство. Покрај тоа, тој има меѓупредметни врски со странските јазици (во нашиов случај – со германскиот јазик). Во корелација е со националната историја и со другите образовни предмети (Пановска: 1994, 36).

Врските како што е врската меѓу мајчиниот јазик и книжевноста или мајчиниот јазик и странските јазици се согледуваат во изградувањето на речта кај учениците. Тука се мисли и на говорната и на писмената реч. Образовните цели и задачи на оваа линија, секако, се најизразени во програмските содржини по мајчин јазик. Но, исто толку се важни и изразени во програмските содржини и по книжевност и по странски јазици бидејќи на тие часови:

- се гради вокабуларот на личниот речник на ученикот,
- се зајакнува неговиот писмен или устен израз.

Сето ова е база за градење на единствен систем во формирањето на изразните способности на учениците. Книжевноста по својата природа дава можност секој ученик да се изразува поопширно, а тоа наставникот го користи:

- за оценување на степенот на изразните можности,
- за исправање на грешките и
- за размислување што треба да се прави во иднина.

Истовремено, допирните точки со другите предмети се пројавуваат во единствениот придонес за збогатување на речникот на учениците и студентите и во единственото настојување тој да се уточнува. Истовремено, работата од

сите предмети, а најмногу предметите по мајчин јазик и странски јазици, придонесува за развитокот на навиките во сврзаната реч на учениците.

Учењето на странските јазици секогаш е во директен сооднос со мајчиниот јазик, посебно со неговата граматичка структура. Знаењето на граматиката на мајчиниот јазик е сигурна гаранција за поуспешно совладување на граматиката на странскиот јазик и обратно. Ваквите корелации ги ставаат учениците во положба да можат:

- да ги споредуваат поимите,
- да ги споредуваат јазичните и граматичките правила на два јазика и
- да ги споредуваат определбите од својот јазик со оние на странскиот јазик.

Врз основа на сето тоа и врз основа на тие стекнати знаења и можности за споредување на спецификите и граматиките на двата јазика, учениците полесно ги утврдуваат и изнаоѓаат општите и специфичните јазични карактеристики, како на мајчиниот, така и на странскиот јазик.

Од своја страна, преку изучувањето на странските јазици, учениците полесно го разбираат значењето на интернационалната лексика што е содржана во речникот на македонскиот јазик.

3.2 СТАТУСОТ НА ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК ВО ЕВРОПА

Германскиот е главен јазик во Европа, со околу 90-95 милиони говорници (2010), или 13,3% од сите Европејци. Според тоа, германскиот јазик е прв најзборуван јазик во Европската Унија, а втор странски јазик кој најмногу го знаат граѓаните од Европската Унија. Тој е еден од службените јазици во Европската Унија. Триесет и два процента од граѓаните од петнаесет земји од Европската Унија, велат дека можат да разговараат на германски (без разлика дали како мајчин, втор или странски јазик). Ова е потпомогнато од широката распространетост и достапност на германскиот преку кабелските или сателитските телевизии. Германскиот бил и останува лингва франка во средна, источна и јужна Европа.

Германскиот јазик има официјално признат статус како официјален или помошен јазик во Данска (регионот на Јужен Јиланд), Италија (Гресониска Долина), Намибија, Полска (регионот Ополе) и во Русија (Ашово и Халбштат).

Германскиот јазик е еден од дваесет и трите службени јазици на Европската Унија со најголем број родени говорници во Европската Унија и веднаш по англискиот, пред францускиот, е втор најзборуван јазик во Европа.

3.2.2 ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК КАКО ВТОР СТРАНКИ ЈАЗИК ВО СРЕДНИТЕ УЧИЛИШТА ВО РМ

Во 90 – тите години на минатиот век со исклучителен интензитет почна да се воведува германскиот јазик како втор странски јазик во наставната програма на средните училиште во Р. Македонија. Во општината каде е спроведено нашето истражување во рамки на овој труд, поточно – во училиштата во општина Штип, исто така, германскиот јазик како втор странски јазик се вовеле во деведесеттите години на XX век. Така, првично неговото воведување беше реализирано во наставата за средно образование и тоа само во паралелките од општа насока. Притоа, јазикот се изучуваше на базично, почетно ниво. Веќе во понатамошниот период, со глобалниот развој и потребата од познавање и знаење на германскиот јазик, истиот беше воведен и како втор странски јазик во штипските општински основни училишта, започнувајќи од шесто одделение. Во средните училишта, пак, доби поинаков статус во однос на нивото на изучување со тоа што започна да се изучува на повисоко, продолжително ниво и како задолжителен предмет во сите наставни насоки.

4. ПРОБЛЕМИ ВО НАСТАВАТА ПРИ ИЗУЧУВАЊЕТО НА СТРАНСКИ ЈАЗИК. ПОЗИТИВНИ ПРАКТИКИ И ПРЕПОРАКИ

Од ваквите корелации меѓу мајчиниот и странскиот јазик, бенефит имаат и наставниците. Сето ова наставникот треба конструктивно да го искористи за:

- да ја организира успешно својата работа и
- од ваквите услови да извлече максимални резултати за зголемување на степенот на знаењата на неговите ученици.

Практично, сите образовни предмети, а посебно предметите по мајчин и по странски јазик, преку нивните програмски содржини и преку одговорите на учениците, изложувањата и усните разговори, го помагаат:

- процесот на изразот,
- зацврстувањето на правописните навики и
- усвојувањето на нови зборови од терминолошката лексика (Пановска 1994: 126).

Лексикологијата е програмски предвидена во погорните класови на средното образование. Логично и практично е учениците прво да се стекнат со знаења од областа на лексикологијата и фразеологијата од граматиката на својот мајчин јазик, за потоа полесно да ја совладаат фразеологијата на странскиот јазик. Но, до моментот кога ќе дојдат учениците во средно образование, во текот на образовниот процес имаат можност да реципираат одредени знаења и познавања од оваа област.

Учениците во текот на целокупното образование стекнуваат знаења за основните слоеви што го прават речничкиот состав на јазикот. Низ образовниот процес се создаваат навики за активна употреба на речникот во училишната, во практичната и во општествената дејност.

Знаењата од лексикологија и фразеологија се прошируваат во сообразност со возраста на учениците. Преку наставата по јазик, а и низ

целокупниот образовен процес се прават напори за максимално проширување на речникот на учениците.

Основна цел на наставата од подрачјето - јазик е да ги научи учениците:

- да ги користат зборовите и фразеологизмите со крајна точност според нивното значење,
- да ги избираат најсоодветните зборови и изрази за дадена ситуација,
- да ги исфрлат од речта нестандартните зборови,
- да ги елиминираат од речникот дијалектно – просторечните, архаичните и сите оние зборови што не се во употреба.

Со овој важен проблем од наставата по лексикологија и фразеологија во општ вид, а и за конкретните програмски содржини, се врзани повеќе методски проблеми. Меѓу нив се izdelуваат прашањата за:

- изборот на речничкиот материјал за неговото првично изучување,
- последователноста на вклучувањето во наставата на различните речнички групи и
- начинот на откривањето на зборовите и прашањето за системот на методските постапки и вежби, насочени за полесно совладување и усвојување на речничкото богатство на јазикот (Пановска:1978,91).

Главни проблеми во изучувањето на лексикологијата и фразеологијата во рамки на образовниот систем се:

- отсуството на целенасоченост и
- отсуството на системност (Пановска:1994,127).

Во практична смисла тоа значи дека на пошироко ниво не постои јасен план за овој вид работа или поконкретно станува збор за следниве детектирани недоследности од практичната настава во нашиот образовен систем, што и не е така нерешлива работа. Се работи за следново:

- наставникот не го познава доволно речникот на учениците;

- наставникот не обрнува доволно внимание на јазичните грешки на ученикот;
- наставникот не се раководи од принципот на последователност во запознавањето со новите зборови;
- наставникот неумешно се користи со различните методски постапки и вежби;
- наставникот не умее органски да ги поврзе содржините од лексикологија и фразеологија со другите раздели на јазикот и книжевноста од истиот.

Современата методика го истакнува големото воспитно – образовно значење на работата врз речникот за:

- формирање на личноста на ученикот;
- креирање на неговиот поглед на свет;
- создавање навики за идната практична дејност.

Наставникот по јазик, при обработувањето на содржините од лексика, неопходно е да го применува следново:

- темелно да ги објасни новите и непознати зборови и изрази за учениците;
- да ги анализира и доуточни веќе познатите зборови и изрази;
- да ги запознае учениците со исклучителното речничко богатство преку покажување на можностите за изразување на фини нијанси на мислата (Пановска 1994: 128).

Значењето на зборовите и изразите по правило треба да се разгледува:

- во зависност од контекстот во кој се употребени и
- во врска со морфолошката анализа или зборообразувањето кога тие придонесуваат за поцелосно откривање на даденото значење на зборовите и изразите.

Анализата на зборовите и изразите, прво, треба да се спроведува од становиштето на нивната употреба во современиот јазик, иако во одредени случаи каде што доминира архаичниот аспект, може или се наложува анализирањето да се направи преку разгледување и земање предвид на историскиот аспект (Пановска 1994: 128).

5. ПРЕПОРАКИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ФРАЗЕО – ДИДАКТИЧКИОТ МЕТОД ВО НАСТАВАТА. КОМПАРАТИВНИТЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ – НАЈСИЛНА АЛАТКА ЗА КВАЛИТЕТНО И ТРАЈНО ИЗУЧУВАЊЕ НА СТРАНСКАТА ФРАЗЕОЛОГИЈА

Како што беше истакнато и погоре, фразеологијата е лингвистичка дисциплина која ги проучува фразеолошките средства во јазиците, но исто така сведочи и за културата на еден и повеќе луѓе. Затоа нејзината важност се одразува врз влијанието на јазичната компетенција во целост.

Освен за часот по мајчин јазик како прв јазик за изучување, неопходно е во рамки на образовниот процес и наставата да се вклучи и поинтензивно изучување на фразеологијата во наставата и на другите странски јазици. На овој начин, ќе се влијае не само на развојот на јазикот, туку и на развојот на интеркултурната компетенција на лицата кои се едуцираат.

Фразеологијата како дисциплина што е во центарот на интерес за стекнување и развивање на фразеолошката компетентност, во исто време претставува и област каде што е потребно систематско истражување, како во наставата на првиот јазик, така и во наставата првиот, вториот или и третиот странски јазик.

Усвојувањето на фразите од првиот јазик е процес кој треба да се земе предвид и тој континуитет да се продолжи и при изучувањето на вториот, односно третиот странски јазик.

Многу често фразеологиите на одредени странски јазици влијаат на развојот на различните видови компетентност, а првенствено на:

- компетенциите за стекнување со квалитетни и трајни знаења од областа на јазикот што понатаму се користат при конверзацијата, работата и односите со јавноста и
- компетенциите за интеркултурална комуникација со знаења за фразеологијата на еден јазик и еден народ.

Прашањата што сега се поставуваат се следниве:

- Како да им се пристапи на фразеологизмите во изучувањето на странскиот јазик, во случајов како да им се пристапи на изучувањето на фразеологизмите во германскиот јазик?

- Како тие фразеологизми и дообјаснувањата и образложенијата за нив да се интегрираат во наставниот процес?

За да донесеме конкретна констатација, ќе ги погледнеме позитивните примери од одредени земји каде доаѓаат до израз многу позитивни практики во однос на развојот, изучувањето и проучувањето на фразеологијата.

Хрватското образование, на пример, користи една многу добра практика. Според таа практика и според помал процент на наставници што ја применуваат истата во нашава земја, професорите – лингвисти треба да се служат со компаративни фрази, односно компаративни фразеологизми. Истите мора да бидат најмалку на два јазика и тоа задолжително на мајчиниот јазик и барем на еден од странските јазици што се изучува.

Компаративните фразеологизми се погодни за основно учење, бидејќи тие:

- имаат прифатлива градба,
- се едноставни,
- го активираат методот на споредба и
- како наставна содржина се усогласуваат со развојот на јазикот на корисниците.

Кога веќе зборуваме за позитивен пример во хрватската фразеологија, добро е да потенцираме дека посебен придонес во хрватската компаративна фразеологија и воопшто за развојот на фразеологијата во светски рамки има делото на Жељка Финк-Арсовски, „Компаративна фразеологија: Гледај од надвор и внатре“ (2002).

Во овој посочен труд, авторот ја анализира врската помеѓу компаративната фразеологија на два јазика. Споредбата и анализирањето на компаративни фрази ги прави од неколку различни аспекти и тоа:

- структурни,
- синтаксички и

- семантички - со парадигматична и концептуална анализа на компаративни фрази.

Посебен дел од трудот на Финк Арсовски е „Прирачникот на хрватската компаративна фразеологија" (2002) што е во последната глава на целокупната книги. Во овој труд се претставува предлогот за фразео-дидактичкиот пристап преку елаборација на хрватските компаративни фрази во наставата на хрватскиот јазик како втор јазик и воопшто во наставата на странските јазици, првенствено во однос на критериумите релевантни за избор на соодветни фрази за одделни фрази. Покрај тоа, во овој труд се понудени и неколку можни вежби и листа на фрази за секој степен на учење.

Конкретно, ја посочуваме оваа научна работа на Финк Арсовски (2002) како еден вид учебно помагало на професорите – лингвисти, кои изведуваат настава по странски јазик. Притоа, важно е да потенцираме дека делото на Финк Арсовски се состои од неколку дела. По воведниот дел следи ревизија на фактичката состојба на сите оние просветни работници, лингвисти и научници, кои се занимаваат со фразеологијата како лингвистичка дисциплина со посебен осврт на компаративната фразеологија.

Понатаму, авторот дава преглед на сите оние кои се занимаваат со фразеодидактика, првенствено во областа на наставата на првиот или вториот странски јазик.

Централниот дел од делото е посветен на компаративна фразеологија во наставата по првиот или вториот странски јазик. Овој дел е поделен на неколку помали субјекти во смисла на учење по степени и тоа:

- основен степен,
- независен или самостоен степен и
- напреден степен.

За подучување и изучување на фразеологизмите во овој труд се даваат критериумите за избор на истите. Тие критериуми се следниве:

- конституентите на фразеологизмите се избираат според обработката на лексичките теми врз основа на заедничка европска референтна рамка за јазици,
- граматички карактеристики на компонентите во фразеологизмите во согласност со развојот на јазикот на корисникот,
- структурниот аспект на фразата е во согласност со развојот на јазикот на корисниците.

Овие критериумите се однесуваат на секој степен и одговараат на потребите за изучување на секој странски јазик во наставата.

Исто така, Финк Арсовски дава преглед на фразеолошки вежби што како пример би можеле да се адаптираат и на германскиот јазик, односно на секој странски јазик што се изучува. Постојат бројни начини да се создадат различни видови на вежби за наставата по фразеологијата, па затоа фундаментална цел на наставникот е да предложи и да креира нови вежби. Посебно е важно, вежбите да бидат прилагодени на индивидуалниот степен на учење.

Листата на вежби може да оди до недоглед. Тука нема ограничувања, туку способноста и компетенциите на наставникот се база и поле за создавање на нови вежби од чиј краен резултат се јакнат и компетенциите на учениците. При изборот на вежбите е важно наставникот да води сметка тие да бидат прилагодени на потребите и способностите на корисниците. Во случајов, корисници се учениците, и воопшто изучувачите на странскиот јазик.

Исто така е важно наставникот да состави листи на вежби од фразеологизми соодветни на сите три нивоа.

Ова е тоа што го потенцира Финк Арсовски, говорејќи за хрватскиот јазик како странски јазик, но притоа алудирајќи и на другите странски јазици воопшто. Овој нејзин труд ние го потенцираме, истакнуваме и образложуваме токму со таа цел. Целта е да послужи нејзиниот позитивен пример и прирачник во наставата по германски јазик. Со користење на вакви позитивни практики, компетенциите на наставниците по јазик, а во рамки на изучувањето на странските јазици, би се подигнале на многу повисоко ниво.

Во овој случај, ние ја пренесуваме целта на трудот на Финк Арсовски како интенција за обезбедување основа за понатамошни истражувања во областите на фразеологијата и фразеодидактиката, особено при реализација и посетување на наставата по странски јазик.

Бидејќи фразеологијата е важна за јазикот и интеркултурното стекнување на компетенции, не треба да се занемари во наставата по јазик. Потребно е, како што сугериравме и погоре, да се пронајде вистинскиот метод и останатите методи за нејзино вклучување на фразеологијата во наставата по странски јазик. Она што ние го потенцираме во овој наш труд и со кое сугерираме до лингвистичката фела во нашата земја е:

- користењето на фразео - дидактичкиот метод,
- користењето на компаративната или споредбена фразеологија и
- изготвувањето на соодветни листи со фразеологизми за континуирани вежби при изучувањето на странскиот јазик во рамки на сите степени и нивоа.

6. КОМПАРАТИВНА ФРАЗЕОЛОГИЈА

6.1. КОМПАРАТИВНА ФРАЗЕОЛОГИЈА И КОМПАРАТИВНИ ФРАЗИ

Концептот за споредувањето е многу едноставен. Усогласуваме една фраза со друга, односно ја споредуваме едната фраза од едниот јазик и другата фраза од другиот јазик.

Прво треба да се почне од поедноставното кон посложеното. Да се одбере фраза од два составни елемента – две компоненти – два члена.

Веднаш се поставува прашањето: како соодветно да се изберат двете фрази?

При ова треба да се води сметка и двете фрази да бидат составени од по два члена и да се утврди:

- што се споредува и
- што е споредувано.

Воедно треба да се води сметка за карактеристиките на фразата и за тоа барем еден од членовите да биде базичен и ист во двата јазика, односно со исто основно значење во двата јазика што се споредуваат.

Од овие причини денес во светот интензивно и посветено се работи на изготвувањето на соодветни фразеолошки речници што е добро од повеќе аспекти. Но, во случајов ние ќе го споменеме олеснувањето при изучувањето на странската фразеологија, односно фразеологијата на странскиот јазик. Од друга страна, пак, се заокружува на еден повисок план и повисок степен развојот на фразеологијата. Ако лексикографијата е посебна дисциплина што денес се гордее со низа изработени и публикувани трудови – речници за нејзината област, веќе слична станува и ситуацијата со фразеологијата (но во светот!).

Тука, слободно, ќе го употребиме терминот фразеографија.

6.2. ТОЛКУВАЊЕ НА ФРАЗИ

Во однос на толкувањето на изразите, особено при нивниот превод на друг јазик, многу е битно, покрај потеклото на изразот, да се одреди и неговото вистинско значење. За да ја доближиме ситуацијата до толкувањето на фразите до пошироката целна јавност, ќе споменеме еден пример што често го повторува професор Велковска: Пред триесетина години имаше една ТВ-серија со наслов „Грлом у јагоде“, во Македонија насловот на серијата беше преведен како „Бос в трње“. „Тоа беше соодветниот израз за насловот на таа серија. И тогаш имаше прашања зошто не е оставен оригиналниот израз „со грло во јагоди“, но тоа дословно/слободно немаше да значи ништо. Кај Србите тој израз значи кога некој ќе се зафати со некоја голема работа и место да ја сработи наидува на неуспех. Соодветно значење кај нас има изразот „бос в трње“.

За да ја доловиме фразеолошката карактеристика на фразеологизмите од германскиот јазик, како што рековме и погоре, ќе се служиме со примери од граматиката и фразеологизмите во македонскиот јазик. Тоа е една од препораките за трајно совладување на фразеологизмите во јазикот што се изучува како странски.

Поради тоа, ќе потенцираме дека според потеклото, фразеологизмите во мајчиниот јазик на најголем процент од нашите ученици, можат да се поделат во три основни слоеви и тоа:

- балкански,
- словенски и
- меѓународен слој. (Фолклорен речник:1991)

Оваа поделба е основна. Инаку, кај словенските јазици, а особено кај јужнословенските, бидејќи изразите имаат исто потекло и исто звучат на сите јазици, многу е тешко да се одреди точното потекло на одредени фразеологизми. На пример, фразеологизмот „не виде бел ден“ со мали варијации може да се пронајде на руски, на украински, на српски јазик, а значи

дека некој не видел среќа, не видел убавина, како цел живот да живеел во мрак.

Или, пак, изразот „ни вода, ни киселина“ е фразеологизам што може да се употреби за некој човек кој е никаков по карактер. Во албанскиот јазик се сретнува израз кој вели „ни вода, ни сол“, што повторно се обидува да спои две неспоиви нешта, а на тој начин да се пренесе значењето дека станува збор за нестабилна личност, или состојба.

Меѓу примерите на балканските фразеологизми познат е изразот „кад на врби роди грождѐ“ кој кај нас е познат како „кога врбата ќе роди грозје“, кој означува нешто што никогаш нема да се случи, но нема прецизен податок од каде потекнува изразот, дали од Србија, дали од Македонија или од некоја од соседните земји.

6.3. СИМБОЛИКАТА ВО ТОЛКУВАЊЕТО НА ФРАЗЕОЛОГИЗМИТЕ

Пример дека во фразеологијата може да се пронајде и симболична смисла е една интересна случка во Романија. Станува збор за анегдота од времето на Чаушеску, кој во еден свој говор рекол: „Револуција во Романија ќе има тогаш кога тополата ќе роди круши“. Тоа е истиот израз што постои кај нас како „кога врбата ќе роди грозје“, со тоа што во романската ситуација анегдотата продолжува така што следниот ден, по изјавата на Чаушеску, во дворот на еден студентски дом на тополите биле врзани круши - и така почнала револуцијата во Романија.

Основна карактеристика на говорот или текстот во кој се користат фразеологизми е што се добива чувство за поголема тежина на самиот говор или текст. Преку народната мудрост искажана со фразеологизмите се избегнува ситуација да се добие неутрален текст што може да биде неинтересен за читање и да помине незабележано. Притоа, треба да се внимава на точното значење на употребените изрази. Може да се случи некој да употреби фраза, а да не знае што точно значи таа фраза и како е создадена. На пример, фразата „крокодилски солзи“ не потекнува од нашето поднебје, туку е од интернационалниот слој. Фразата доаѓа од ситуацијата кога крокодилот кој го мами својот плен испушта глас како плач на дете. Во суштина, изразот „лее крокодилски солзи“ значи лицемерни, лажни солзи. Не знаејќи ја таа подлога, многумина го употребуваат тој израз да кажат како некој многу плаче или како некој лее крупни „крокодилски солзи“, што е сосема погрешно.

Една од целите на овој наш труд е да им дадеме до знаење на учениците и проучувачите на јазикот дека е доста важно да се знае, да се научи и да се користи фразеологијата во нашето секојдневно комуницирање, без оглед на тоа дали станува збор за мајчин или странски јазик.

Ова наше истражување го посветивме токму на фразеологизмите кои како комплексни јазични изрази се застапени во секој јазик, кај секој народ, во секоја средина, во секоја комуникација, во секое училиште, во секоја настава, но дали

е таков случајот и со наставата по странски јазици. Како наш предлог за поуспешно интегрирање на фразеологизмите во наставата по странски јазик предлагаме наставниците по германски јазик како странски јазик да се придржуваат до следново:

„Phraseologismen entdecken – entschlüsseln – festigen – verwenden”

(KÜHN 1992: 178; LÜGER 1997: 102).

(Фразеологизмите да се откријат - да се разоткријат - да се утврдат - да се употребат) (превод: Д.Кузмановска).

Но, ние преку овој труд сакаме да потенцираме дека едно е сигурно, а тоа е дека се зависи од самиот наставник, од неговата мотивираност, пожртвуваност и креативност.

7. ПРЕВЕДУВАЊЕ И ТОЛКУВАЊЕ - ПРЕВЕДУВАЊЕ НА ФРАЗЕОЛОГИЗМИТЕ

Фразеологизмите претставуваат карактерна особеност на даден јазик и на еден текст полн со фразеологизми му придаваат силно изразен национален карактер. Затоа и фразеологизмите не можат буквално да се преведуваат на други јазици. Потребно е да се пронајде соодветниот фразеологизам во јазикот на кој се преведува.

Мислата изразена преку фразеологизмите е поконцизна и посликовита. Употребата на фразеологизмите дава големи можности за изнијансирано изнесување на ставот кон предметот на кој се однесува, односно поточно доловување на саканата атмосфера (Велковска 2002: 82).

Преку фразеологизмите најдобро може да се види степенот на познавање на еден јазик.

При определувањето на фразеологичноста на одделни неслободни синтагми еден од критериумите што се наведува од речиси сите истражувачи, е непреводливоста на фразеолошките изрази. Тие, секако, се меѓу првите јазични единици кога се набројуваат „непреводливите“ или тешко преводливите (Влахов/ Флорин 1980: 179).

На преведувањето на фразеологизмите му се пристапува повеќе теоретски. Всушност, ретко кој лингвист или личност која се занимавала со превод од теоретска или практична гледна точка не се судрила со ова прашање.

За одделни странски јазици постојат и посебни речници на идиоми, на два и на повеќе јазика. Главно, се одбележува дека преведувачот треба да ги познава основните прашања од фразеологијата и експресивно – стилистичката функција на фразеологизмот за да може да го пренесе во соодветниот јазик.

Тешкотијата при преведувањето оди дотаму што во повеќејазичните речници на фразеологизми се даваат буквални преводи на фразеологизмите, како и нивните еквиваленти. Поради тоа и ние во овој труд, дел од фразеологизмите ги ставаме во корелација со нивните буквални преводи и со еквивалентните фразеологизми од јазикот на кој се преведуваат.

Добриот превод на фразеологизмите, главно, зависи од односот меѓу единиците на јазикот од кој се преведува на јазикот на кој се преведува.

Главно, имаме три ситуации:

1. Фразеолошкиот израз го има во целост во јазикот на кој се преведува. Во тој случај, фразеолошкиот израз се преведува со еквивалент.
2. Фразеолошкиот израз може да се предаде само со варијанта или аналогија на соодветниот фразеологизам.
3. Фразеолошкиот израз се преведува со нефразеолошки средства.

7.1. ЗНАЧЕЊЕТО НА ФРАЗЕОЛОГИЗМИТЕ И ИЗНОЃАЊЕ НА СООДВЕТНИ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ

Како што во склоп на овој наш труд е вклучено и истражување, така во овој сегмент од Седмото поглавје, ќе дадеме своевиден придонес преку толкување. Конкретно, како предмет за толкување ќе ги земеме фразеологизмите врз кои се врши истражувањето. Главно, ќе ставиме акцент на десетина од нив. Притоа ќе се служиме со Фразеолошкиот речник на германскиот јазик и со Фразеолошкиот речник на македонскиот јазик.

7.1.1. Значење на фразеологизмот „Der Kopf von etwas sein“ и негов соодветен еквивалент на македонски јазик

Првиот фразеологизам, употребен во нашето истражување, е фразеологизам што припаѓа кон групата именски фразеологизми во чиј состав влегува компонентата „глава“. Кога веќе ги споменавме именските фразеологизми, треба да истакнеме дека еден од можните начини на претставување на фразеологизмите во фразеолошките реченици е подредувањето по семантички гнезда за чија основа се зема една од компонентите во фразеологизмот (Велковска 2002: 15).

Така, особена група на фразеологизми прават фразеологизмите што како главна компонента имаат именка што означува дел од човечкото тело како: глава, рака, нога, срце, ум. Тоа се т.н. соматски фразеологизми или соматска фразеологија. Оваа група фразеологизми претставува значителен пласт во секој јазик (околу 30%) (Велјановска 1997: 51).

Бидејќи човекот по својата природа тежи кон антропоцентризам, односно себеси се става во центарот на светот, тоа си наоѓа свој израз во јазикот, особено во лексиката, па и во фразеологијата.

Како во германскиот, така и во македонскиот јазик, чести фразеологизми се фразеологизмите со една компонента – дел од телото на човек или животно. Овие фразеологизми се со најразлична семантика.

Во нашиот прв случај, кај првиот фразеологизам употребен во истражувањето се јавува компонентата „глава“.

Во фразеолошките речници на македонскиот јазик, овој фразеологизам е разгледан и протолкуван како:

➤ Голема глава – човек што е многу важен во општеството (Велковска: 2008, 127).

➤ Глава на куќата (семејството) – старател, прв и најважен човек во куќата, најчесто најстариот маж (Велковска: 2008, 130).

Воедно, во „Фразеолошки речник на македонскиот јазик. Том 1. А-Ј.“, во врска со овој фразеологизам е даден и следниов исказ, употребен во делото „Живот“ од Наум Бајо (Бајо: 1994, 11):

➤ *„И со сиот ум ми велиш така ти мене. Јас сум глава во куќата и тоа што ќе речам, мора така да биде“.*

Овој фразеологизам е со значење да биде некој главен на нешто и тоа:

- главен во семејството;
- главен во општеството (прв човек);
- главен во работната средина (раководител, менаџер и сл.);
- лидер на некое формално или неформално тело;
- водич на некоја формална или неформална група итн.

Сумираниот и синтетизиран заклучок во врска со овој фразеологизам е следниов:

1. Фразеологизам на германски јазик: Der Kopf von etwas sein;
2. Дословен превод на македонски јазик: Да бидеш глава на нешто;
3. Соодветен фразеологизам или еквивалент на македонски јазик: лидер, водач.

7.1.2. Значење на фразеологизмот „Ins schwarze treffen“ и негов соодветен еквивалент на македонски јазик

Вториот фразеологизам, употребен во нашето истражување е со буквален превод на македонски јазик „средба на црно“. Соодветен фразеологизам на преведената синтагма „средба на црно“ од македонскиот јазик е „средба на слепо“.

Од базата на македонски фразеологизми не може да се изнајде фразеологизам што гласи „средба на црно“, туку единствено „средба на слепо“. Може да има „работа на црно“ и голема е веројатноста дека ваквиот дословен превод од германскиот јазик „замешал прсти“ во фразеологизмот „работа на црно“ што значи нелегална работа.

Под фразеологизмот „средба на слепо“ се подразбира закажана и остварена средба со непознато лице, лице што не го познаваме, а на ваков или онаков начин сме закажеле средба со него. Бидејќи „слеп“ е „оној кој не гледа“, „оној кој не види“, кон овој фразеологизам би додале дека значи и „средба на невидено“ – „средба со некој што не сме го виделе и сретнале досега“.

Фразеологизмот од германскиот јазик што е употребен во нашето истражување е протолкуван и во германскиот фразеолошки речник на ваков начин:

➤ Ins Schwarze treffen: *das Richtige erkennen*: Mit seinem Verdacht hat der Kommissar auf Anhieb ins Schwarze getroffen. Auch mit seiner dritten Antwort traf der Kandidat ins Schwarze (Drosdowski 1992: 691).

➤ (Превод) *Да се препознае вистинското/правилното*: Комесарот веднаш беше препознат по неговиот сомнеж. И кандидатот исто така во неговиот трет одговор ја постигна целта.

Сумираниот и синтетизиран заклучок во врска со овој фразеологизам е следниов:

1. Фразеологизам на германски јазик: Ins schwarze treffen;
2. Дословен превод на македонски јазик: Средба на црно;

3. Соодветен фразеологизам или еквивалент на македонски јазик: Средба на слепо.

7.1.3. Значење на фразеологизмот „Sein Brot sauer verdienen“ и негов соодветен еквивалент на македонски јазик

Третиот фразеологизам, употребен во нашето истражување добива дословен превод „тешко, со мака заработува“ што во голема мера кореспондира и со соодветниот фразеологизам во македонскиот јазик што најчесто се среќава како „заработува со пот“.

Пребарувајќи низ фразеолошките речници, за овој фразеологизам како именска компонента според која пребаруваме, ја земаме компонентата „мака“.

Конкретно, во вториот том од Фразеолошкиот речник на македонскиот јазик е даден следниов пример:

- „Со мака (печали и др.) Со голем труд, чесно“.

Тука, на ова место во „Фразеолошкиот речник на македонскиот јазик“ каде се колекционирани фразеологизмите со компонентата „мака“ е даден примеров од македонската литература:

- „Со пот, со мака, чесно печалев“, одговараше плашливо (Велковска 2008: 152).

Кога се вели дека некој заработува со мака, тоа значи дека:

- многу се мачи,
- многу се труди,
- па дури и многу чесно и поштено работи за да заработи средства за егзистенција.

Сумираниот и синтетизиран заклучок во врска со овој фразеологизам е следниов:

1. Фразеологизам на германски јазик: Sein Brot sauer verdienen;
2. Дословен превод на македонски јазик: Тешко, со мака/со пот заработува;
3. Соодветен фразеологизам или еквивалент на македонски јазик: Заработува со многу мака, труд.

7.1.4. Значење на фразеологизмот „Die Hand im Spiel haben“ и негов соодветен еквивалент на македонски јазик

Четвртиот фразеологизам, употребен во нашето истражување од една страна ја содржи именската компонента „раце“, а од друга страна ја содржи именската компонента „прсти“. Во фразеологизмот на германски јазик е употребена именската компонента „раце“, додека, пак, во македонскиот фразеологизам се употребува именската компонента „прсти“. И двете именски компоненти од двата јазика припаѓаат кон т.н. соматски фразеологизми што се карактеризираат со тоа што означуваат делови од човечкото тело.

Во германскиот фразеолошки речник, за овој фразеологизам стои следново:

- Die Hand/seine Hände [bei etw.] im Spiel haben: *etw. heimlich mitwirken*: Das konnte er sich denken, dass natürlich der Chef da seine Hand wieder im Spiel hatte (Plievier, Stalingrad 287). ... schon nach wenigen Tagen war klar, dass der CSU – Chef... seine Hand im Spiel hatte bei der Aktion (W. Brandt, Begegnungen 55), (Drosdowski: 1992, 319).
- (Превод) *тајно делува, влијае*: Можеше да си го замисли тоа, секако дека шефот имаше вмешано прсти. ... веќе после неколку дена стана јасно, дека шефот на CSU имаше вмешано прсти во акцијата.

Во „Фразеолошкиот речник на македонскиот јазик, Том 2. К-П“, пак, каде се колекционирани фразеологизмите со компонентата „прсти“ стои следново:

- „Ги заплеткува (замешува) прстите (во нешто)“.
- „Замеша / замешува прсти (во нешто)“.

- „Има свои прсти (во нешто)“.
- „Си ги замешува прстите (во нешто)“.
- „Има скришен удел во нешто, се замешува во нечија работа (неповикан, непожелен)“.

Пример од една драма на Горан Стефановски е даден токму во делот во Фразеолошкиот речник каде се дообјаснува фразеологизмот „замешува прсти“:

- Стево: „Мајка ми ми плачеше на гради цела ноќ. Тие веруваат дека јас тука имам замешано прсти. Како јас да сум го затворил“ (Стефановски 2002: 604) и
- „Лично Ѓаволот имаше смешано прсти во мојата живеачка, сигурен бев, иако ни во Господ ни во Ѓаволот не верував“ (Михајловски 2003: 301).

Што значи ова „замешување прсти“? Тоа значи дека некој има некаков удел во некоја работа, но тој удел не е многу транспарентен. Најчесто, „замешувањето прсти“ се користи во негативна, а поретко во афирмативна конотација. Негативните конотации, главно, се пројавуваат во реалистичните романи, а во конвенционалниот говор во современоста сè почесто му се дава позитивна нишка на овој фразеологизам.

Сумираниот и синтетизиран заклучок во врска со овој фразеологизам е следниов:

1. Фразеологизам на германски јазик: Die Hand im Spiel haben;
2. Дословен превод на македонски јазик: Има раце во играта;
3. Соодветен фразеологизам или еквивалент на македонски јазик: Има замешано прсти во нешто.

7.1.5. Значење на фразеологизмот „Von A bis Z“ и негов соодветен еквивалент на македонски јазик

Петтиот фразеологизам, употребен во нашето истражување, дури и кога би се превел дословно/слободно, комплетно би кореспондирал со соодветниот фразеологизам. Поточно, кога германскиот фразеологизам „Von A bis Z“ ќе се преведе слободно на македонски јазик, ќе се добие еквивалент на македонскиот фразеологизам „Од А до Ш“. Точно, фразеологизмите не се преведуваат, но како исклучок се јавуваат ваквите и слични фразеологизми.

Повторно ги консултирајме речниците на германските и македонските фразеологизми и еве, што детектирајме:

- Од А до Ш – од почеток до крај, сè (Велковска: 2008, 81).
- Von A bis Z (ugs.): *von Anfang bis Ende, ohne Ausnahme, vollständig*: Ich habe das Buch von A bis Z gelesen. Die Geschichte ist von A bis Z erfunden. * Keine Rolle, die er nicht von A bis Z umgeschrieben hätte (Horzu 25, 1975, 18), (Drosdowski: 1992, 25).
- (Превод) *од почеток до крај, без исклучок, целосно*: Ја прочитав книгата од А до Ш. Приказната е целосно измислена. * Нема улога што тој не би ја опишал/доловил во целост

Значењето на фразеологизмот „Од А до Ш“, обично е најсоодветно сместено при изрекувањето на фрази од типот дека:

- некој научил комплетно сè,
- дека некој средил сè,
- дека наученото е од почеток до крај без никакви пропусти.

Но, главно, овој фразеологизам се употребува во контекст во кој се говори за некои теоретско изучување на нештата, за интелектуална и мисловна работа.

Сумираниот и синтетизиран заклучок во врска со овој фразеологизам е следниов:

1. Фразеологизам на германски јазик: Von A bis Z;
2. Дословен превод на македонски јазик: Од А до Ш;
3. Соодветен фразеологизам или еквивалент на македонски јазик: Од почеток до крај, но и „од А до Ш“.

7.1.6. Значење на фразеологизмот „Im Großen und Ganzen“ и негов соодветен еквивалент на македонски јазик

Шестиот германски фразеологизам, употребен во нашето истражување кој гласи „Im Großen und Ganzen“, кореспондира со македонскиот фразеологизам „во целост“.

Во фразеолошкиот речник на германскиот јазик успеавме да го детектираме толкувањето на овој фразеологизам што гласи вака:

- Im großen [/Großen und] Ganzen: *im Allgemeinen, aufs Ganze gesehen*: In der Ausländergesetzgebung beugte man sich im Großen und Ganzen den Vorstellungen der Union, (Drosdowski: 1992, 297).
- (Превод) *општо гледано, во целост*: Во законодавството за странци во целост се избегнуваат начелата на Унијата.

Во македонскиот фразеолошки речник фразеологизмот „во целост“ не е застапен, и покрај тоа што се среќава во јазикот на сите нивоа. Овој фразеологизам ќе го подведеме во категоријата фразеологизми со значење *количина* (Велковска: 2002, 63).

Категоријата *количина* е универзална, т.е. логичка категорија. Количествената определеност е едно од најопштите својства на самото битие во филозофска смисла (Пандилоф: 1977, 158).

Во јазична смисла, категоријата *количество* се изразува како во случајов со разнообразни граматички и лексички средства.

Важно, фразеологизмите како што е овој, претставуваат фразеологизми што изразуваат количина.

Сумираниот и синтетизиран заклучок во врска со овој фразеологизам е следниов:

1. Фразеологизам на германски јазик: Im Großen und Ganzen;
2. Дословен превод на македонски јазик: големо и цело;
4. Соодветен фразеологизам или еквивалент на македонски јазик: Во целост.

7.1.7. Значење на фразеологизмот „Stumm wie ein Fisch sein“ и негов соодветен еквивалент на македонски јазик

Седмиот фразеологизам, употребен во нашето истражување ја содржи компонентата *Fisch* што во основа претставува зооним. Во фразеологизмите со зооними, по права линија може да се следи споредбата меѓу изгледот, особините на соодветното животно и карактерните особини на човекот или пак, неговиот изглед.

Со овој фразеологизам се споредува одликата на животното – риба со карактерот на човекот.

Да се биде „нем како риба“ значи да се биде:

- кроток,
- тивок и
- мирен.

Сумираниот и синтетизиран заклучок во врска со овој фразеологизам е следниов:

1. Фразеологизам на германски јазик: Stumm wie ein Fisch sein;
2. Дословен превод на македонски јазик: Нем како риба;
3. Соодветен фразеологизам или еквивалент на македонски јазик: Многу мирен, кроток човек.

7.1.8. Значење на фразеологизмот „Wie ein Pferd arbeiten“ и негов соодветен еквивалент на македонски јазик

Осмиот фразеологизам, употребен во нашето истражување, може да се анализира и разгледува од два аспекта:

- од аспект на фразеологизми што изразуваат количество и
- од аспект на фразеологизми во кој именската компонента го подредува фразеологизмот во групата на зооними.

Секојдневниот контакт на нашиот човек со животните, како домашните, така и дивите, си нашло свој израз и во фразеологијата. Најчесто се прават споредби меѓу соодветното животно и човекот, па така мудроста, итрината, силата, храброста, работливоста, мрзливоста, брзината, спороста на соодветните животни, се поврзуваат со карактерните особини на човекот.

Фразеологизмите во кои една компонента е име на животно, најчесто означуваат карактерна особина или воопшто особина на човекот како и во конкретниот фразеологизам што го разгледуваме.

Заедничко за сите фразеологизми со значење *количина* е тоа што речиси задолжително во нивниот состав стои прилогот за количина *многу* односно *малку*.

Разгледуваниот фразеологизам излегува од ова правило, но од неговиот контекст се подразбира токму прилогот за количина *многу*. Ако некој работи како коњ, тогаш тој работи многу.

Определбата што ја споменавме погоре малку / многу можеме, како во конкретниов случај, да ја додадеме и на ваквите фразеологизми, како овој што го разгледуваме во кој експлицитно не се покажува количината, туку истата треба логички да се заклучи од самиот контекст.

Да работи некој како коњ, да 'рмба како коњ, значи да работи многу, да биде работлив човек. И за овој фразеологизам ги консултираваме фразеолошките речници на македонскиот и на германскиот јазик.

Во фразеолошкиот речник на германскиот јазик, овој конкретен фразеологизам се подведува во речникот под буквата „А“ бидејќи е земена

прво предвид глаголската компонента на фразата. Во македонскиот фразеолошки речник, пак, може да се пронајде преку именската компонента.

Во германскиот фразеолошки речник стои следново:

➤ *Arbeiten: arbeiten wie ein Pferd / (abwertend:) wie ein Kuli (ugs.): sehr hart und unermüdlich arbeiten:* Wenn man den ganzen Tag gearbeitet hat wie ein Kuli, möchte man abends seine Ruhe haben. Er... ist der Boss, der die Konkurrenz in Schach hält und er arbeitet wie ein Pferd (Prodöhl, Tod 57).

➤ (Превод) *Работи како коњ (вредно): како аргат, многу напорно работи:* Кога човек цел ден работи како аргат, навечер го сака сопствениот мир. Тој...е шефот, кој ја држи конкуренцијата под контрола и работи како коњ.

Во вториот том од македонскиот фразеолошки речник стои следново:

➤ Работи како коњ. 'Рмба како коњ.

Што значи дека работи многу и напорно и се мачи.

Синонимен фразеологизам на погоре разгледуваниот, во македонскиот јазик е:

➤ Работи како крт – многу е вреден (Велковска: 2008, 221).

Сумираниот и синтетизиран заклучок во врска со овој фразеологизам е следниов:

1. Фразеологизам на германски јазик: *Wie ein Pferd arbeiten*;
2. Дословен превод на македонски јазик: Работи како коњ;
3. Соодветен фразеологизам или еквивалент на македонски јазик: Работи како коњ, 'рмба како коњ - работлив човек.

7.1.9. Значење на фразеологизмот „Der Kopf in der Wolke tragen“ и негов соодветен еквивалент на македонски јазик

Деветтиот фразеологизам, употребен во нашето истражување содржи две именски компоненти и тоа „глава“ и множинска форма од „облак“.

Да се наоѓа некој со главата во облаци, значи да живее во нереален свет. Да фантазира постојано и да не ја гледа реалноста.

Во фразеолошкиот речник на македонскиот јазик се даваат две толкувања за овој фразеологизам и тоа:

- не живее во реалноста, подведувајќи се под фантазии и мечти и
- претерано е горделив.

Пребарувајќи под именската компонента „глава“, во Првиот том од фразеолошкиот речник на македонскиот јазик каде што се колекционирани и протолкувани фразеологизмите од А до Ј, го детектираме следново:

- Главата му е во облаци.
- Главата му е во облаците.
- Мечтае, нема врска со реалноста.

Воедно, на истото место е даден и цитат од современата македонска проза:

- „... Таа загледана во шарките од килимот, како да чита од нив, ќе рече: „Зашто главата на татко ти му е во облаците и зашто на мравка не газнува?“ (Станковска: 1993, 11).

Пребарувајќи, пак, под именската компонента „облак“, во другиот том на фразеолошкиот речник на македонскиот јазик, го утврдуваме следново:

- Во облаци е.
- Живее (лебди, лета) во облаци.

Тука, на ова место се даваат и двете толкувања за фразеологизмот. Тоа се следниве:

1. Се предава на бесплодни мечти и фантазии, без да го забележува светот околу себе, непрактичен е.
2. Претерано е горд.

Сумираниот и синтетизиран заклучок во врска со овој фразеологизам е следниов:

1. Фразеологизам на германски јазик: Der Kopf in den Wolke tragen;
2. Дословен превод на македонски јазик: Главата му е во облаци;
3. Соодветен фразеологизам или еквивалент на македонски јазик: Живее во облаци.

7.1.10. Значењето на фразеологизмот „Der Hahn im Korb“ и негов соодветен еквивалент на македонски јазик

Десеттиот фразеологизам, употребен во нашето истражување во својата компонента содржи зооним. Веќе рековме дека зоонимите стануваат дел на фразеологизмот тогаш кога ќе треба да се претстави и изрази некоја карактерна или физичка особина на човекот. Во такви ситуации човекот се споредува со домашните или дивите животни.

Бидејќи петелот во неговата микро – средина меѓу кокошките е доминантен, поради тоа што е единствен меѓу повеќето присутни животни од женски пол и поради неговото животинско – грациозно одење, споредбата на човекот со петел се прави за да се искаже вообразеноста како карактерна особина на човекот.

Под именската компонента „петел“ во речникот на германската фразеологија стои:

➤ Hahn: Hahn im Korbi[e] sein (ugs.):

1. *[als einziger Mann in einem überwiegend aus Frauen bestehenden Kreis] Mittelpunkt sein*: Als „Hahn in Korb“ fühlt sich der geschwätzig Kritiker... im Salon des Architekten Josef Ulrich (Hörzu 2, 1974, 43).

2. *besondere Beachtung finden, bevorzugt behandelt werden*: Du bist hier geboren, du kennst jede Ecke. Wo du dich zeigst, bist du Hahn im Korb (Bieler, Bär, 155).

➤ (Превод) *како единствен маж опкружен со многу жени*: Како петел на буниште се чувствувааше дрдорливиот критичар во салонот на архитектот Јозеф Улрих.

➤ (Превод) *да привлечеш особено внимание, да бидеш посебно третиран*: Ти си овде роден, го знаеш секој кош. Каде и да се појавиш ќе го свртиш вниманието.

Во речникот, пак, на македонската фразеологија е даден следниот опис, цитат и синонимни фразеологизми со нивно толкување:

- Се прави петел.
- Се прави многу важен. Се петели.
- „Иако сите ние пред луѓето се правиме петли, сепак, жените можат многу да влијаат врз сите нас – посветува Јаким“ (Саздовски: 1995, 78).

Сумираниот и синтетизиран заклучок во врска со овој фразеологизам е следниов:

1. Фразеологизам на германски јазик: Der Hahn im Korb;
2. Дословен превод на македонски јазик: Како петел во корпа (меѓу кокошки) / Како петел на буниште;
3. Соодветен фразеологизам или еквивалент на македонски јазик: Се прави петел. Се петели. Вообразен човек.

7.2. УВЕЖБУВАЊЕ НА ВЕЌЕ УСВОЕНИТЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ ЗА ВРЕМЕ НА НАСТАВАТА ПО ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК КАКО ВТОР СТРАНСКИ ЈАЗИК

Фразеологизмите што се веќе усвоени за време на наставата по Германски јазик како втор странски јазик, подолу ги претставуваме табеларно. Целта е и на ваков начин да прикажеме еден од начините за увежбување на фразеологизмите за време на наставниот час.

Во табелата подолу во посебни полиња се издвоени:

- исказот во кој е изоставен фразеологизам на германски јазик;
- буквалниот превод на македонски јазик и
- соодветниот фразеологизам на германски јазик и негов еквивалент на македонски јазик каде истовремено е даден и соодветен фразеологизам на македонски јазик што одговара на контекстот или го дополнува самиот контекст и на едниот и на другиот јазик.

ред. бр.	изоставен фразеологизам	дословен превод	фразеологизам на германски јазик и негов еквивалент на мак. јазик
1	Er arbeitet als Geschäftsführer in einer großen Firma. Er ist _____	Работи како управител на голема фирма. Тој е _____	der Kopf von der Firma - глава на фирмата

ред. бр.	фразеологизам на германски јазик	соодветен фразеологизам на македонски јазик
----------	----------------------------------	---

1.1.	Er arbeitet als Geschäftsführer in einer großen Firma. Er ist der Kopf von der Firma.	Работи како управител на голема фирма. Тој е глава на фирмата.
------	---	--

2	Sie lernt immer gründlich, und weißt immer alles, _____ .	Таа учи темлно и секогаш знае се _____ .	Von A bis Z – од А до Ш
---	---	--	-------------------------

2.1.	Sie lernt immer gründlich, und weißt immer alles, von A bis Z	Таа учи темелно и знае секогаш сè од А до Ш.
------	---	--

3	Ich liebe meine Schwester am meisten. Ich kann für sie _____	Јас ја сакам мојата сестра најмногу. За неа можам _____ .	die Hände ins Feuer legen - да ги ставам рацете во оган
---	---	---	--

3.1.	Ich liebe meine Schwester am meisten. Ich kann für sie Die Hände ins Feuer legen	Јас ја сакам мојата сестра најмногу. За неа можам да ги ставам рацете во оган.
------	--	---

4.	Der Professor hat ihm die _____ Antwort Trotzdem wußte er nichts.	Професорот му го кажа одговорот _____. Тој сепак не знаеше ништо.	Im Mund gelegt - става во уста
----	--	---	-----------------------------------

4.1.	Der Professor hat ihm die Antwort Im Mund gelegt. Trotzdem wußte er nichts.	Професорот му го кажа одговорот (му го стави во уста). Тој сепак не знаеше ништо.
------	---	---

5	Deine Freundin ist sehr schön und atraktiv, aber _____	Твојата пријателка е многу убава и атрактивна, но _____.	Es ist nicht alles Gold, was glänzt - не е злато сè што сјае
---	--	--	---

5.1.	Deine Freundin ist sehr schön und atraktiv, aber Es ist nicht alles Gold, was glänzt	Твојата пријателка е многу убава и атрактивна, но не е злато сè што сјае.	
------	--	---	--

6	Alles was er macht, geht im Moment kaputt. Er hat _____	Се што ќе фати, во моментот се распаѓа. Тој има _____.	zwei linke Hände haben - две леви раце
---	---	--	---

6.1.	Alles was er macht, geht im Moment kaputt. Er hat zwei linke Hände.	Се што ќе фати, во моментот се распаѓа. Тој има две леви раце.	
------	---	--	--

7	Heute bekommt er die Urkunde für das Haus, und jetzt hat er alles_____	Toj денес го добива документот за куќата и сега има сè.	Schwarz auf weiß - црно на бело
---	--	---	---------------------------------

7.1.	Heute bekommt er die Urkunde für das Haus, und jetzt hat er alles Schwarz auf weiß	Toj денес го добива документот за куќата и сега има сè црно на бело.	
------	--	--	--

8	Sie findet einen neuen Facebook-Freund. Sie sprechen jeden Tag, aber sie kennen sich nicht persönlich. Sie verabreden sich heute _____	Taa најде нов Facebook-пријател. Тие зборуваат секој ден, но тие не се познаваат лично. Денес договорија средба _____.	Средба на слепо (црно) - Ins schwarze treffen
---	--	--	--

8.1.	Sie findet einen neuen Facebook-Freund. Sie sprechen jeden Tag, aber sie kennen sich nicht persönlich. Sie verabreden sich heute ins schwarze treffen	Таа најде нов Facebook-пријател. Тие зборуваат секој ден, но тие не се познаваат лично. Денес договорија средба на слепо (црно).
------	---	--

9	Ihm ist zu leicht, er ist _____ .	Нему му е лесно, тој е _____.	роден со златна лажица во уста - mit dem goldenen Löffel im Mund geboren
---	-----------------------------------	-------------------------------	--

9.1.	Ihm ist zu leicht, er ist mit dem goldenen Löffel im Mund geboren	Нему му е лесно, тој е роден со златна лажица во уста.
------	---	--

10.	Anna arbeitet den ganzen Tag um die Familie zu ernähren. Sie _____ .	Ана работи по цел ден за да го прехрани семејството. Таа _____ .	verdient sauer sein Brot - со мака го заработува лебот
-----	--	--	--

10.1.	Anna arbeitet den ganzen Tag um die Familie zu ernähren. Sie verdient sauer sein Brot	Ана работи по цел ден за да го прехрани семејството. Таа со мака го заработува лебот.
-------	---	---

7.4. ШЕМАТСКИ ПРИКАЗ НА ОСТАНАТИТЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ УПОТРЕБЕНИ ВО ИСТРАЖУВАЊЕТО

Концептот на овој шематски приказ е да се наведат други фразеологизми на германски јазик, како јазик извор од кој поаѓаме во изработка на нашиот труд, односно да се спореди нивното дословно значење со преносното/ фразеолошкото/ метафоричното значење. Целта е преку овој шематски приказ да се воочат сличностите и разликите во однос на двата јазика, македонскиот и германскиот, кои се предмет на нашево истражување. Преку приказот сакаме да укажеме на големиот број на сличности кои постојат меѓу фразеологизмите од германскиот јазик и нивните соодветни еквиваленти во македонскиот јазик што секако се должи и на заедничкото потекло на двата јазика кои потекнуваат од индоевропската група на јазици.

ред. бр.	фразеологизам на германски јазик	дословен превод на македонски јазик	фразеологизам на македонски јазик
21	Etwas schwarz auf weiß haben	Има нешто црно на бело	Има црно на бело

22	Zwei Linke Hände haben	Има две леви раце	Има две леви раце
----	------------------------	-------------------	-------------------

23	Kein Blatt vor dem Mund nehmen	Без лист пред устата	Без перде на јазикот
----	--------------------------------	----------------------	----------------------

24	Hunde, die bellen, beißen nicht.	Кучињата што лаат не касаат	Кучињата што лаат не касаат
----	----------------------------------	-----------------------------	-----------------------------

25	Einen Frosch im Hals haben.	Има жаба во грлото	Има кнедла во грлото
----	-----------------------------	--------------------	----------------------

26	Arm wie eine Kirchenmaus.	Кучињата што лаат не касаат	Кучињата што лаат не касаат
----	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------

27	Die erste Geige spielen	Свири прва виолина	Да биде прва виолина
----	-------------------------	--------------------	----------------------

28	Jemanden durch Finger sehen	Некому прогледнува низ прсти	Прогледува низ прсти
----	-----------------------------	------------------------------	----------------------

29	Feuer und Flamme sein	Оган и пламен	Воодушевен, блика од среќа, радост
----	-----------------------	---------------	------------------------------------

30	Die Fahne nach dem Wind hängen	Го вее знамето кон ветрот	Како дува ветрот, превртлив, сончоглед
----	--------------------------------	---------------------------	--

II. МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Честопати не сме свесни за улогата што ја имаат фразеологизмите во нашиот секојдневен говор. Без нив би биле лишени од можноста за прецизно и јасно изразување на своите чувства, мисли и ставови, а јазикот би станал монотono средство за комуникација. Употребата на фразеологизмите во мајчиниот јазик е многу фреквентна бидејќи уште од најрано детство ги усвојуваме и учиме паралелно со лексемите од секојдневната употреба и не размислуваме многу за тоа каде и како ќе ги употребиме. Меѓутоа во процесот на учење на странски јазик се поставуваат прашањата: дали, кога, како и во кој обем да се изучуваат фразеологизмите?

Темата на овој магистерски труд е од областа на германскиот јазик и неговата поврзаност со образовниот процес како неминовен дел од наставата по германски јазик. Суштинското прашање е поставено во однос на фразеологијата како посебна научна дисциплина од германската граматика. За проучување на истата, а во овој случај за разгледување на фразеологизмите како важен дел од наставниот процес и ученичкото познавање на јазикот ни послужија учебниците за средно образование, мислењата на наставниците и мислењата на учениците. Сите заедно дадоа белег врз овој оригинален научен труд и ја претставија реалната слика за недостатокот во учебниците за средното образование. За да се спроведе ова истражување беа потребни познавања од: македонски јазик, германски јазик, како и од граматиката, фразеологијата, лингвистиката, педагогијата и психологијата. Во овој труд ќе се обидеме, помеѓу другото, да дадеме одговори на овие прашања, анализирајќи ги учебниците за средно образование во Република Македонија кои се одобрени од Министерството за образование. При изборот на учебници за ова истражување, битна улога игра нивната достапност. Според тоа ќе бидат анализирани следниве учебници:

- Friderike Jin, Lutz Rohrmann, Grammatiki Rizou (2015): Prima A2 Band 4 Deutsch für Jugendliche , издавачка куќа Cornelsen – кој се изучува во прва година средно гимназиско образование;

- Friderike Jin, Lutz Rohrmann, Grammatiki Rizou (2015): Prima B1 Band 5 Deutsch für Jugendliche , издавачка куќа Cornelsen - кој се изучува во втора и трета година средно гимназиско образование;
- Anni Fischer-Mitziviris, Sylvia Janke- Papanikolaou (2007): Ausblick 1 B1+ Brückenkurs, Deutsch für Jugendliche und junge Erwachsene, издавачка куќа Hueber – кој се изучува во четврта година средно гимназиско образование.

8. МОТИВИ ЗА ИСТРАЖУВАЊЕ

„Daß der Phraseologie für den Fremdsprachenunterricht eine besondere Bedeutung zukommt, dürfte außer Frage stehen. Die Befähigung zu einer auch nur begrenzten Kommunikation in einer Fremdsprache ist ohne eine minimale Beherrschung der Phraseologie nicht möglich.“ (FLEISCHER 1982: 32)

(Воопшто не треба да се дискутира за големото значење на фразеологијата во наставата по странски јазик. Дури и едноставна комуникација на некој странски јазик не може нормално да се одвива без минимално владеење на фразеологијата.) (превод: Д.Кузмановска).

Фразеологизмот во наставата по странски јазик – пречка или предизвик

а. Интересот за да ја изберам и работам оваа тема со наслов ***Фразеологизмите во наставата по германски јазик и нивната застапеност во учебниците за средно образование во Република Македонија*** произлезе од мојата повеќегодишна работа како наставник по Германски јазик, како втор странски јазик во средно гимназиско образование. Како наставник имав можност да ги следам учениците во нивните тенденции за изучување на германскиот јазик како втор странски јазик. Секако изучувањето на странски јазик неизбежно е поврзано со секојдневна примена на учебници, но и други наставни и нагледни помагала. Нашата цел како наставници посветени на својата работа е на учениците да им го доближиме германскиот јазик преку систематско стекнување на знаењето, да ги воведеме во автентичноста на јазикот, да ги оспособиме и да им поттикнеме интерес и желба за негово понатамошно изучување.

б. Со оглед на тоа дека процесот на глобализација и општествено - економскиот раст и развој се повеќе се заснова на познавање и говорење на странски јазици кои се главен предуслов за интерперсонална комуникација, надминување на јазичната бариера, но и можност за проучување на

културното наследство, традицијата и обичаите на една држава, правилната употреба и сфаќањето на значењето на фразеологизмите во странскиот јазик (како едни од важните обележја на еден народ), се од непроценливо значење.

в. Да се одговори на прашањето дали и во која мера се користи соодветна фразеологија помеѓу учениците.

г. Да се утврди дали и колку е застапена фразеологијата како научна дисциплина во германската граматика во учебниците за средното образование.

д. Да се утврди ставот на испитаниците за потребата од фразеологизми при изучувањето и користењето на германскиот јазик.

8.1. ОПРАВДАНOST НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Можеби не со суштинска, но секако, апсолутно со практична природа е првенствено утврдување на застапеноста на фразеологизмите во наставата по германски јазик. Токму одговорот или дискусијата под ова прашање благодарение на спроведеното истражување го детерминира и прецизно го утврдува нивото на застапеност на истите и нивното отсуство како еден многу важен елемент во наставниот процес и општественото снаоѓање. Одговорот на прашањето за употребата и степенот на употребата на фразеологизмите во наставата по Германски јазик во средното образование ќе ја даде јасната слика за предностите или слабостите на учебниците по кои се спроведува наставата. Од друга страна пак ја открива и професионалната подготвеност на наставниците кои се директно соочени со овој лексички проблем. Од еден аспект ги практикуваат, односно ги пренесуваат учебниците на учениците, а од друг аспект имаат задача да ги пополнуваат нивните недостатоци и несебично да им го надополнуваат знаењето на учениците.

Иако, Германскиот јазик е задолжителен предмет, како втор странски јазик уште од шесто одделение во основно образование, можеме слободно да кажеме дека учениците наидуваат на сериозни проблеми и потешкотии во изучувањето. Како еден таков проблем се покажа и непознавањето на фразеологизмите, кои за жал многу ретко се среќаваат во учебниците, а со тоа и ретко се применуваат во наставата. Согледувајќи го овој проблем во наставата, се појави интерес за-понатамошно истражување и подготвување на овој магистерски труд.

Од друга страна, оправданоста се согледува и од аспект на потребата на изучување на фразеологијата и конкретно на користените фразеологизми во истражувањето. Фразеологизмите кои се влезени во овој труд како истражувачи проценивме дека имаат голема лексичка вредност при изучувањето на германскиот јазик. Недостатокот на утврдената лексичка вредност на учебниците ја согледуваме токму во оваа аномалија – отсуството и незастапеноста на фразеологизмите во учебниците од прва до четврта година.

Овде главниот акцент се става врз наставникот, врз неговата професионалност и лично мислење за инволвирање на потребните фразеологизми во наставните теми и планирања. Наставниците имаат право па и реална потреба да внесуваат подрачја поврзани со фразеологијата со цел да биде вметната како дел од часот. Со тоа се оспособуваат учениците за лексичка употреба на фразеологизмите и полесно снаоѓање низ јазикот. Наставникот зависно од предвидената тема по личен избор ги избира потребните фразеологизми и истите ги толкува, анализира и користи. Со оваа постапка се збогатува лексичкиот и речничкиот фонд на учениците. Воедно се коригира, надополнува и избегнува уредувачката аномалија во учебниците.

Научниот придонес на овој магистерски труд ќе се состои во систематизирање на теоретските и практичните сознанија од областа на фразеологијата и фразеологизмите. Истражувањата кои ќе се спроведат при изработката на овој труд ќе придонесат во исцртувањето на насоките за темелно изучување на германскиот јазик, преку соодветно избрани учебници и други наставни помагала.

Општествениот придонес ќе се состои во предлози и можни решенија за темелно изучување и афирмација на германскиот јазик во средното образование во Република Македонија.

Со аргументираниот одговор на прашањето околу употребата на фразеологизмите, а тие се неизбежни во изучувањето на странските јазици се доаѓа до аргументирани сознанија за тоа колку е позитивна или негативна организацијата и уредувањето на учебниците за средно образование кои ги добиваме како готов странски производ. Со дефинитивната практична типологизација и навремено откривање на педагошко-практичните недостатоци можеби би можеле како наставници и лингвисти да влијаеме врз изборот на учебниците или евентуално врз редактирањето на истите. Се надевам дека овој магистерски труд ќе даде свој придонес во изнаоѓање решенија за олеснување и правилно изучување на германскиот јазик како втор странски јазик, преку давање правилни насоки при изборот на учебници и други наставни помагала.

8.2. ПРОБЛЕМСКА РАМКА КОЈА ЈА ОПФАТИ ИСТРАЖУВАЊЕТО

Генерирајќи го пулсот на хетерогеното, меѓузависно и воедно дивергентно спротивставено функционирање на секојдневието и општествената комуникација, неизбежно беше поставувањето на прашањето: Како е возможно наставниот предмет Германски јазик да биде понуден со педагошко – практични недостатоци кои впрочем треба да се реализираат преку креативноста, желбата, совеста и знаењето на предметниот наставник. Имајќи ја предвид оваа компетенција, или натпревар помеѓу учебникот и наставникот, може да се заклучи дека истите не доведуваат до сомнеж во можноста за правилно функционирање во поглед на наставниот процес.

Токму врз основа на расположливите знаења и истражувања, е присутен проблемот на истражувањето, кој може да се дефинира на следниов начин: Во колкава мера се застапени фразеологизмите во учебниците по Германски јазик за средно образование? Истите во научниот пресек на овој труд се предадени преку статистичка анализа од каде се утврдува постоењето на проблемот. И уште едно проблемско прашање кое е дел од научниот труд, колку учениците го разбираат нетранспарентното значење на фразеологизмите?

Поставувајќи ги овие прашања како столб на оправданоста на истражувањето предмет на истражувањето би било согледување на застапеноста на фразеологизмите во учебниците по Германски јазик за средно образование и разбирање на нивното нетранспарентно значење од страна на учениците.

Насочувајќи ја проблематиката во овој случај кон училишната практика и теорија која во ова истражување се појави како главен проблем, а со неа се наметна и проблемот околу лексичкото значење и интерпретирање на германскиот јазик како странски јазик, поточно патот до нивното полесно изучување.

8. 3. ЦЕЛ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Целта на ова истражување е да се утврди степенот на застапеност на фразеологизмите во учебниците по германски јазик за средно образование, и преку нивното согледување да се испита дали учениците го разбираат нивното нетранспарентно значење.

Врз основа на проблемот, предметот и целта на истражување, ќе се разгледуваат следниве задачи во истражувањето:

- Да се согледа застапеноста на фразеологизмите во учебниците по Германски јазик за средно образование;
- Да се испита можноста на учениците за разбирање на нетранспарентното значење на фразеологизмите;
- Да се испита можноста на учениците за правилната примена на фразеологизмите во даден контекст.

Теоретски цели:

- **ДЕСКРИПЦИЈА** – евалуација на неформалниот систем на воведување на начинот на изучување на фразеологизмите од страна на учениците.
- **ЕКСПЛИКАЦИЈА** – објаснување на потребните промени за полесно изучување на фразеологијата како лингвистичка дисциплина.

8.4. ЗАДАЧИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Како главна задача на истражувањето се појавува откривањето на нивото на застапеност на фразеологизмите во учебниците по Германски јазик за средно образование.

Задача 1:

Преку испитување на ставовите и мислењата на испитаниците да се утврди формата на индивидуалното работење и дејствување како влијаечки фактор врз изучувањето на фразеологизмите како дел од германскиот јазик.

Задача 2:

Преку испитување на ставовите и мислењата на испитаниците да се утврдат моделите на индивидуалното работење како влијаечки фактор врз изучувањето на фразеологизмите како дел од германскиот јазик.

Задача 3:

Преку анализа на добиените резултати од спроведените анкетни прашалници да се утврди начинот на кој се изучува фразеологијата како научна дисциплина на часот по Германски јазик.

Задача 4:

Преку анализа на добиените мислења и ставови да се открие нивото на знење и владеење на фразеологизмите на германски јазик.

Задача 5:

Преку анализа на личните ставови искажани во анкетните прашалници да се открие природата на овој лексички недостаток во наставните програми.

Задача 6:

Преку увид и анализа на резултатите од анкетните прашалници да се предложи заштитен механизам за идниот развој на наставните планови и програми за предметот Германски јазик со цел негово полесно изучување.

8.5. ПЛАН НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Истражувањето е спроведено според кадровски план, во целост беше спроведено од страна на кандидатот-истражувач.

Вид на истражувањето

Станува збор за оперативно истражување. Истражувањето во *првата фаза* се обидува да даде одговор на прашањето за тоа каква е застапеноста на фразеологизмите и фразеологијата во учебниците за средно образование. А, во *втората фаза* истражувањето е фокусирано на самата поврзаност на фразеологизмите со нивното значење и практична употреба во наставата по Германски јазик.

Истражувачка парадигма

Истражувачката парадигма во истражувањето е квантитативна. Истражувањето се темели на сознанијата прибрани од моменталните ученици и наставници затекнати во спроведувањето на истражувањето во средните. При што суштината на истражувањето ќе се долови токму преку нивните искази, во однос на тоа колку се задоволни од застапеноста на фразеологизмите и како го толкуваат изучувањето на истите.

Истражувачки дизајн

Истражувачкот дизајн во истражувањето е дескриптивен. Описот на ставовите и мислењата на учениците како и на наставниците го дава нивното влијание врз наставниот процес и наставната практика. Во секој случај претходно креиран од образовната политика и практика во поглед на прифаќањето на странските учебници.

8.6. МЕТОДОЛОШКИ ПРИОД

Техники на истражување

- Тестирање на учениците од I до IV година во средно гимназиско образование, во кое ги решаваат поставените задачи и ги исполнуваат поставените барања;
- Анализирање на содржината, на учебници по Германски јазик од I до IV година, средно гимназиско образование, за идентификување на застапеноста на фразеологизмите во истите;
- Интервјуирање на наставници по Германски јазик во средно гимназиско образование.

Инструменти на истражување

За прибирање на податоците кои ќе бидат потребни за истражувањето ќе се користи анкетен прашалник замислен во форма на тест за ученици. Составен е од три одделни делови:

- Тест – за ученици од I до IV година во средно гимназиско образование, со кој ќе се испитува дали и колку учениците го препознаваат преносното/фразеолошкото (скриеното) значење на фразеологизмите, со избирање на еден од одговорите, кои ќе бидат понудени на македонски јазик.
- Тест - за ученици од I до IV година во средно гимназиско образование, со кој ќе се испитува продуктивното познавање на фразеологизмите од страна на учениците т.е. јазичната подготвеност на учениците за правилна употреба на фразеологизмите во даден контекст.
- Тест - за ученици од I до IV година во средно гимназиско образование, во кој учениците треба да надополнат испуштен дел од фразеологизмот.
- Интервју – неврзано (слободно), наменето за наставниците по Германски јазик во средно гимназиско образование, за испитување на ставовите и мислењата во врска со застапеноста на фразеологизмите во учебниците по Германски јазик и нивната правилна употреба во даден контекст.

Податоците добиени од интервјуто ќе се бележат во протокол за слободно интервју, кој содржи два дела. Во првиот дел се назначени општите податоци (лице кое го врши интервјуто, интервјуиран, место и време на интервјуто, ознака за проектот за кој се реализира интервјуто), а во вториот дел, во слободен простор ќе се запишува текот на разговорот и забелешките. Интервјуто ќе се врши преку составена листа на прашања т.е. потсетник за водењето на интервјуто, до кој ќе се придржуваме во текот на разговорот.

Неспорно, за доаѓање до сознанија за практичната успешност на учебникот и наставникот како фактор на современата, но и на традиционалната настава беше потребно да се спроведе ова оперативно истражување. Со доаѓањето до сознанија за ставовите се оформува јасна слика за тоа до каде е ученичкиот развој по предметот Германски јазик и организацијата на наставата како нивна неминовна потреба.

Во истражувањето беше користен **метод на анализа на содржината**, метод кој е комбиниран од квалитативни и квантитативни постапки и одговара на прашањето „колку“ е нешто соопштено (квантитативно), „што“ е соопштено и „како“ е соопштено (квалитативно).

Дескриптивен (емпириски) метод, кој овозможува констатирање на фактите такви какви што се, и дава преглед на состојбата на појавите.

Според карактерот истражувањето е:

Експликативно – откривање и објаснување на причините и последиците од доволната или недоволната примена на фразеологизмите во наставата по Германски јазик;

Применето - тенденцијата на овој труд е да најде своја примена во наставата по Германски јазик во средно образование, односно да се сфати потребата од оптимална примена на фразеологизмите во секојдневната настава, но и да се даде свој придонес во спознавање на потребата од нивна поголема застапеност во учебниците.

Освен горенаведените методи во многу наврати како истражувачи се потпревме и на применета компаративната метода при што се извршија компарации врз основа на наведените учебници кои беа вклучени во истражувањето.

Од општите научни методи беше применета историската метода. Конкретно е употребен во поглавјето каде што е дискутирано за почетоците на фразеологијата, значењето и уделот на Крсте Петков Мисирков за истата. Со нејзина помош се образложија движечките сили кои би можеле да ја променат наставата, учебниците, поимањето на фразеологијата и учеството на учениците и наставниците.

Обработката на податоците добиени од анкетата се сумираше низ следните три операции: собирање, проверка на податоците и табелирање.

8.7. ХИПОТЕТСКА РАМКА

Општа хипотеза

Претпоставуваме дека наставниците по Германски јазик и учениците во средно гимназиско образование имаат изедначени ставови и мислења за застапеноста на фразеологизмите во учебниците по германски јазик и нивната правилна примена во даден контекст.

Посебни хипотези

Посебна хипотеза 1: Претпоставуваме дека не постои доволна застапеност на фразеологизмите во учебниците по германски јазик за средно образование.

Посебна хипотеза 2: Претпоставуваме дека е потребен соодветен пристап во однос на фразеологизмите во наставниот процес, развивање на соодветни техники за нивно успешно имплементирање во наставниот процес со цел полесно совладување од страна на самите ученици.

Посебна хипотеза 3: Претпоставуваме дека учениците немаат доволно предвидено време, техники и начини за увежбување на фразеологизмите во самите предметни програми одобрени од Бирото за образование и дека тоа е главната причина за негативните резултати добиени во однос на правилната употреба на фразеологизмот во соодветен контекст.

Варијабли на истражувањето

Независна варијабла:

- Учебник по Германски јазик од I – IV година во средно гимназиско образование;
- Средно училиште во кое дејствуваат испитаниците.

Зависна варијабла:

- Ставовите и мислењата на наставниците по Германски јазик и

учениците во средно гимназиско образование во однос на застапеноста на фразеологизмите во учебниците и нивната употреба.

- Потреба за применување на соодветни практични помагала, учебници.
- Барање начин за унапредување на наставата по Германски јазик во однос на фразеологијата како научна дисциплина и ученичка потреба.

Индикатори

Показател 1: Мислења и ставови на наставниците

Показател 2: Мислења и ставови на учениците

8.8. ПРИМЕРОК НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Популацијата во истражувањето е конечна. Единиците на примерокот се избрани од дефинирана, омеѓена и позната категорија испитаници (станува збор за вработени наставници по предметот Германски јазик и ученици кои моментално следат настава во истражуваното училиште). Како што рековме истражувањето се опфатени две популациони категории и тоа: учениците од I до IV и наставниците по Германски јазик од СОУ Гимназија „Славчо Стојменски“ – Штип.

Табела 1. Основна структура на примерокот

Table 1. General structure of the subject

Реден бр.	Училиште	Стратум	Број на ученици I-IV година	Број на наставници	Вкупно
1.	СОУ Гимназија „Славчо Стојменски“	Штип	226	4	230
Вкупно					230

Во првата фаза од истражувањето примерокот е понуден на 226 ученика и 4 наставника по предметот Германски јазик. По сопствена желба примерокот го пополниле сите понудени испитаници.

III. ПРЕЗЕНТАЦИЈА И АНАЛИЗА НА ДОБИЕНИТЕ РЕЗУЛТАТИ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

9. СТАТИСТИЧКО ПРЕТСТАВУВАЊЕ НА ПОДАТОЦИТЕ

Податоците се анализирани на две нивоа на анализа – дескриптивно ниво, при што ќе се презентираат податоците за тоа колку испитаници одговориле на прашалникот и на кој начин, во апсолутни бројки и во проценти и на ниво на корелациона анализа за тестирање на поврзаноста меѓу варијаблите со примена на софтвер за статистика – SPSS, податоците се третирани со помош на Анова или анализа на варијансите, фреквенција, процентуална застапеност на податоците, мерки за централна тенденција (мода, медијана, стандардна девијација, дисперзија), како и графички приказ на податоците. Компаративната анализа пак за потврдување на хипотезите е направена врз база на податоците од различната група на испитаници, ученици наспроти наставници и за истата беше користен Хи - квадрат тест.

За да се добијат точни информации за бројот на испитаници, вклучувајќи го и нивното знаење и мислење за фразеологизмите е употребено рачно и компјутерско пребројување и претставување на податоците. Со ова понудивме прецизна обработка на податоци од најразлични испитаници во повеќе фази каде се групираат сродните информации за прецизно интерпретирање на истите. Статистичката обработка на податоците доведе до јасно формирани информации со намена да се добие сознание за застапеноста или отсуството на фразеологизмите во учебниците за средно образование како потребен извор во изучувањето на Германскиот јазик како странски јазик во училиштето.

Анализата опфаќа претставување преку вкупно 16 табели, 7 графикона и 1 хистограм.

9.1. КВАЛИТАТИВНА И КВАНТИТАТИВНА АНАЛИЗА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Факти

Целна група ученици

Со ова истражување беа опфатени вкупно 226 ученика и 4 наставници по предметот Германски јазик.

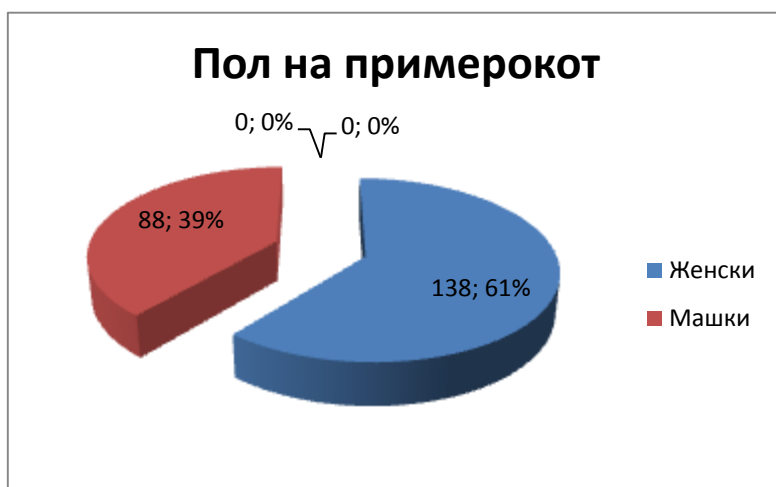
Табела 2. Застапеност на примерокот

Table 2. Frequency of the subjects

Табела 3. Пол на примерокот

Table 3. Gender of the subjects

Според полот 138 ученици се од женски пол, а 88 од машки пол.

9.2. ПРЕТСТАВУВАЊЕ НА МИСЛЕЊА И СТАВОВИ

9.2.1. СФАЌАЊЕ НА НЕТРАНСПАРЕНТНОТО (СКРИЕНО) ЗНАЧЕЊЕ НА ФРАЗЕОЛОГИЗМИТЕ

Во овој тест на учениците им се понудени четири можни одговори, од кои само еден е точен. Учениците имаат зададено десет фразеологизми на германски јазик, а понудените одговори се на македонски јазик. Од тоа може да се провери дали тие го разбираат нивното нетранспарентно (скриено) значење. Секако овде мора да се напомене дека дел од фразеологизмите се извадени од горенаведените учебници, а дел се понудени од нас како предлози кои можат да бидат применети во наставата.

1. *Der Kopf von etwas sein* – Да бидеш глава на нешто

1.	Лидер, водач	135
2.	Глава	65
3.	Прв	15
4.	Не знам	11

Од табелата се гледа дека најголем број или 135 (59,7%) од испитаниците одговараат точно на ова прашање, а тоа е *лидер, водач* додека останатите 91 (28,7%) немаат дадено точен одговор.

2. *Ins schwarze treffen* – Средба на црно (кај нас на слепо)

1.	Тајна средба	83
2.	Средба на црно	79
3.	Средба на слепо	49
4.	Не знам	15

Од табелата се гледа дека учениците се поделени во мислењето дали овој фразеологизам во македонскиот јазик е познат како *средба на црно* или

тајна средба. Сепак овде точен одговор е *средба на слепо*, што само 49 (21,6%) од испитаниците го означиле како точен одговор.

3. *Sein Brot sauer verdienen* – Тешко, со мака заработува

1.	Лесно заработува	25
2.	Заработува со многу мака, труд	75
3.	Заработува само за леб	107
4.	Не знам	19

На табелата е прикажано дека само 75 (33,1%) од испитаниците го препознаваат точниот одговор, а тоа е *заработува со многу мака, труд*, а најголем број дури 107 (47,3 %) го поистоветуваат овој фразеологизам со третиот понуден одговор, веројатно поради препознавање на зборот *леб* во него.

4. *Die Hand im Spiel haben* – замешува прсти во нешто

1.	Игра со раце	79
2.	Влегува во игра	25
3.	Има замешано прсти во нешто	111
4.	Не знам	11

Од табелата се гледа дека најголем број од испитаниците 111 (49,1%) го знаат точниот одговор на фразеологизмот, *има замешано прсти во нешто*. Но, исто така голем број од нив се потпираат на дословниот/слободниот превод дека станува збор за игра со раце

5. *Von A bis Z – од А до Ш*

1.	Од почеток до крај	210
2.	Цело	8
3.	Вкупно	8
4.	Не знам	0

Од табелата се гледа дека најголем број испитаници или 210 го знаат точниот одговор и претпоставуваме дека е така затоа што се понудени конкретни букви од азбуката. Или во проценти, 92% одговараат точно, а само 8% дале неточен одговор.

6. *Im Großen und Ganzen – Големо и цело*

1.	Големо	33
2.	Цело	21
3.	Во целост	159
4.	Не знам	13

Од табелата се гледа дека најголем број испитаници 159 одговараат точно на понудените одговори или го имаат означено точниот одговор во целост, а останатите 67 имаат скоро слична дилема во однос на погрешниот одговор. Или во проценти 70% одговориле точно, додека останатите 30% означиле некој друг од понудените, но неточни одговори. Овој пример јасно укажува на тоа дека учениците имаат потешкотии при откривањето на нетранспарентното (скриено) значење на фразеологизмите.

7. *Stumm wie ein Fisch sein – Нем како руба*

1.	Многу мирен, кроток човек	139
2.	Многу привлечен човек	23
3.	Многу лош човек	9
4.	Не знам	55

Од табелата се гледа дека најголем број испитаници или 139 го откриле точниот одговор, *многу мирен, кроток човек*, но голем дел од останатите се несигурни и даваат одговор дека не знаат дури 55 испитаници. Или во проценти 62% одговараат точно.

8. *Wie ein Pferd arbeiten* – Работи како коњ

1.	Храбар човек	17
2.	Голем човек	7
3.	Работлив човек	183
4.	Не знам	19

Од табелата се гледа дека најголем број испитаници со 88% или 183 одговараат точно на овој фразеологизам и успеале да го најдат неговото нетранспарентно (скриено) значење *работлив човек*, а останатите имаат дилема во однос на одговорот. Големиот број на точни одговори веројатно се должи на тоа што овој фразеологизам го има истото значење и во македонскиот јазик, но и поради неговата едноставна лексика на германски јазик.

9. *Der Kopf in den Wolken tragen* – Главата му е во облаци

1.	Живее во облаци	145
2.	Живее под облаци	11
3.	Живее високо	55
4.	Не знам	15

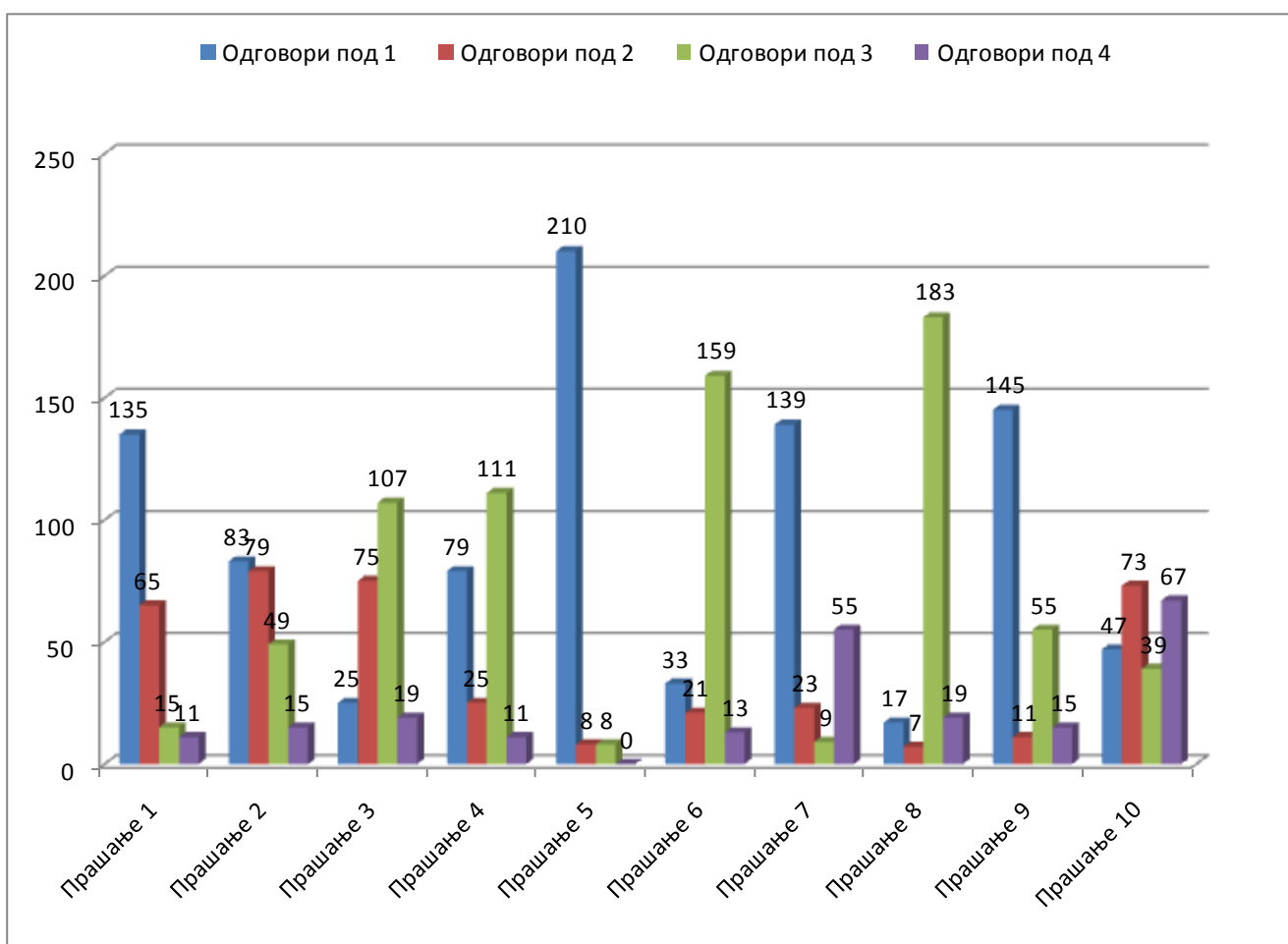
Од табелата се гледа дека најголем број испитаници со 68% одговараат точно на прашањето или 145 испитаници го означиле одговорот *живее во облаци* како точен, а 81 или 26% даваат одговор кој во дословен превод е поблиску до македонскиот јазик.

10. *Der Hahn im Korb* – *Како петел на бунџште*

1.	Лаком човек	47
2.	Вообразен човек	73
3.	Осамен човек	39
4.	Не знам	67

Од табелата се гледа дека најголем број испитаници со 32% или 73 испитаници одговараат точно *вообразен човек*, а останатите 68% имаат поделено мислење во однос на понудените одговори. Овде има и значително голем број на испитаници кои се изјасниле дека не знаат кој е точниот одговор.

Од горенаведената анализа заклучуваме дека испитаниците во најголем број прашања го препознаваат точниот одговор, но исто така е голем и бројот на тие што се потпираат на дословниот превод на фразеологизмот заборавјајќи на нивното преносно значење. Од овде можеме слободно да кажеме дека учениците во некои прашања воопшто и не ги препознаваат фразеологизмите за да можат да размислат за нивното преносно значење.

Графикон 1 Приказ на одговорите на прашањата од Тест 1

Graph 1 An overview of the responses from Test 1

9.2.2. ЈАЗИЧНА ПОДГОТВЕНОСТ НА УЧЕНИЦИТЕ ЗА ПРАВИЛНА ПРИМЕНА НА ФРАЗЕОЛОГИЗМИТЕ ВО ДАДЕН КОНТЕКСТ

Во овој тест на испитаниците им е понудена вежба со надополнување на соодветниот фразеологизам од понудени четири одговори. И во овој тест фразеологизмите не се во целост преземени од учебниците, бидејќи нивната застапеност во истите е многу мала.

1. *Er arbeitet als Geschäftsführer in einer großen Firma. Er ist _____ .*

Работи како управител на голема фирма. Тој е _____ .

1. глава на фирмата.

1.	den Kopf von der Firma	157
2.	die Augen der Firma	23
3.	die Füße der Firma	17
4.	Ich weiß nicht	29

Табеларниот приказ покажува дека во ова прашање 157 (69,46%) од испитаниците можат да го употребат точниот фразеологизам во даден контекст. Значително е помал бројот на испитаници кои имаат дадено погрешни одговори, или вкупно 69 (30,53%) испитаници поделени во трите останати погрешни одговори.

2. Sie lernt immer gründlich, und weißt immer alles, von _____ . Таа учи темелно и знае секогаш сè _____ .

3. од А до Ш

1.	Von A bis O	8
2.	Von A bis B	8
3.	Von A bis Z	198
4.	Ich weiß nicht	12

Од табелата се гледа дека најголем број испитаници или 198 (87,61%) можат да го употребат овој фразеологизам во даден контекст т.е. го разбираат неговото нетранспарентно (скриено) значење. Претпоставуваме дека е така затоа што се понудени конкретни букви од азбуката.

3. Ich liebe meine Schwester am meisten. Ich kann für sie _____ .

Јас ја сакам мојата сестра најмногу. За неа можам _____ .

1. да ги ставам рацете во оган

1.	die Hände ins Feuer legen	139
2.	Blutt schwitzen	35
3.	mit Feuer spielen	21
4.	Ich weiß nicht	31

Фразеологизмот што е понуден се среќава и во македонскиот јазик со идентично значење, а има и едноставна лексика која им е позната на испитаниците, па веројатно затоа се доаѓа до голем број на точни одговори или 139 (61,5%) испитаници правилно го употребиле фразеологизмот во дадениот контекст.

4. Der Professor hat ihm die Antwort _____. Trotzdem wußte er nichts.

Професорот му го кажа одговорот. Сепак тој не знаеше ништо.

1. (става во уста)

1.	im Mund gelegt	40
2.	vor den Augen gelegt	40
3.	im Buch gezeigt	90
4.	Ich weiß nicht	56

Кај фразеологизмот што е прикажан во горенаведената табела ситуацијата е поинаква. Иако истиот се среќава и во македонскиот јазик најголем број од испитаниците не го употребиле правилно. Само 40 (17,6%) испитаници го дале точниот одговор.

5. Deine Freundin ist sehr schön und atraktiv, aber _____ .

Твојата пријателка е многу убава и атрактивна, но _____ .

1. не е злато се што сјае

1.	es ist nicht alles Gold, was glänzt	107
2.	es ist alles Gold, was glänzt	63
3.	es ist nicht Silver, was glänzt	17
4.	Ich weiß nicht	39

Иако овој фразеологизам се среќава во македонскиот јазик, сепак бројот на испитаниците кои знаат правилно да го употребат во дадениот контекст не е поголем од оние кои не знаат. Дури 119 (52,6%) одговориле неточно, а 107 (47,3%) дале точен одговор.

6. Alles was er macht, geht im Moment kaputt. Er hat _____ .
Се што ќе фати, во моментот се распаѓа. Тој има _____ .

2. две леви раце

1.	zwei rechte Hände haben	33
2.	zwei linke Hände haben	21
3.	Hände	159
4.	Ich weiß nicht	13

Слична е ситуацијата и кај овој фразеологизам. И во македонскиот јазик се вели *има две леви раце* за оној што е насмасен или сè што ќе фати ќе се скрши. Сепак испитаниците не го употребиле правилно во дадениот контекст. Дури 159 (70,3%) избрале погрешен одговор, а само 21 (9,2%) одговориле точно.

7. Heute bekommt er die Urkunde für das Haus, und jetzt hat er alles _____ .

Тој денес го добива документот за куќата и сега има се _____

3. црно на бело

1.	schwarz auf rot	13
2.	weiß auf weiß	43
3.	schwarz auf weiß	131
4.	Ich weiß nicht	39

Има црно на бело или има доказ (документ) за нешто. Овој фразеологизам е правилно употребен во дадениот контекст од 131 (57,9%) испитаник.

8. *Sie findet einen neuen Facebook-Freund. Sie sprechen jeden Tag, aber sie kennen sich nicht persönlich. Sie verabreden sich heute* _____ .

Таа најде нов Facebook-пријател. Тие зборуваат секој ден, но тие не се познаваат лично. Денес договорија средба _____ .

1. на слепо (црно).

1.	ins schwarze treffen	107
2.	ins blau treffen	25
3.	ins weiße treffen	65
4.	Ich weiß nicht	29

Од табелата се гледа дека 107 (47,3%) од испитаниците можат во даден контекст да го употребат правилно овој фразеологизам. Сепак е голем бројот и на оние кои овде имаат дадено погрешен одговор.

9. *Ihm ist zu leicht, er ist* _____ .

Нему му е лесно, тој е _____ .

1. роден со златна лажица во уста

1.	mit dem goldenen Löffel im Mund geboren	71
2.	mit dem größten Löffel im Mund geboren	55
3.	mit dem Löffel geboren	39
4.	Ich weiß nicht	61

Овој фразеологизам, како што се гледа и од табелата, не е доволно познат за испитаниците, па затоа и одговорите се доста изедначени или само 71 (31,4%) го употребиле правилно, а дури 155 (68,5%) дале погрешен одговор.

10. Anna arbeitet den ganzen Tag um die Familie zu ernähren. Sie

_____ .

Ана работи по цел ден за да го прехрани семејството. Таа

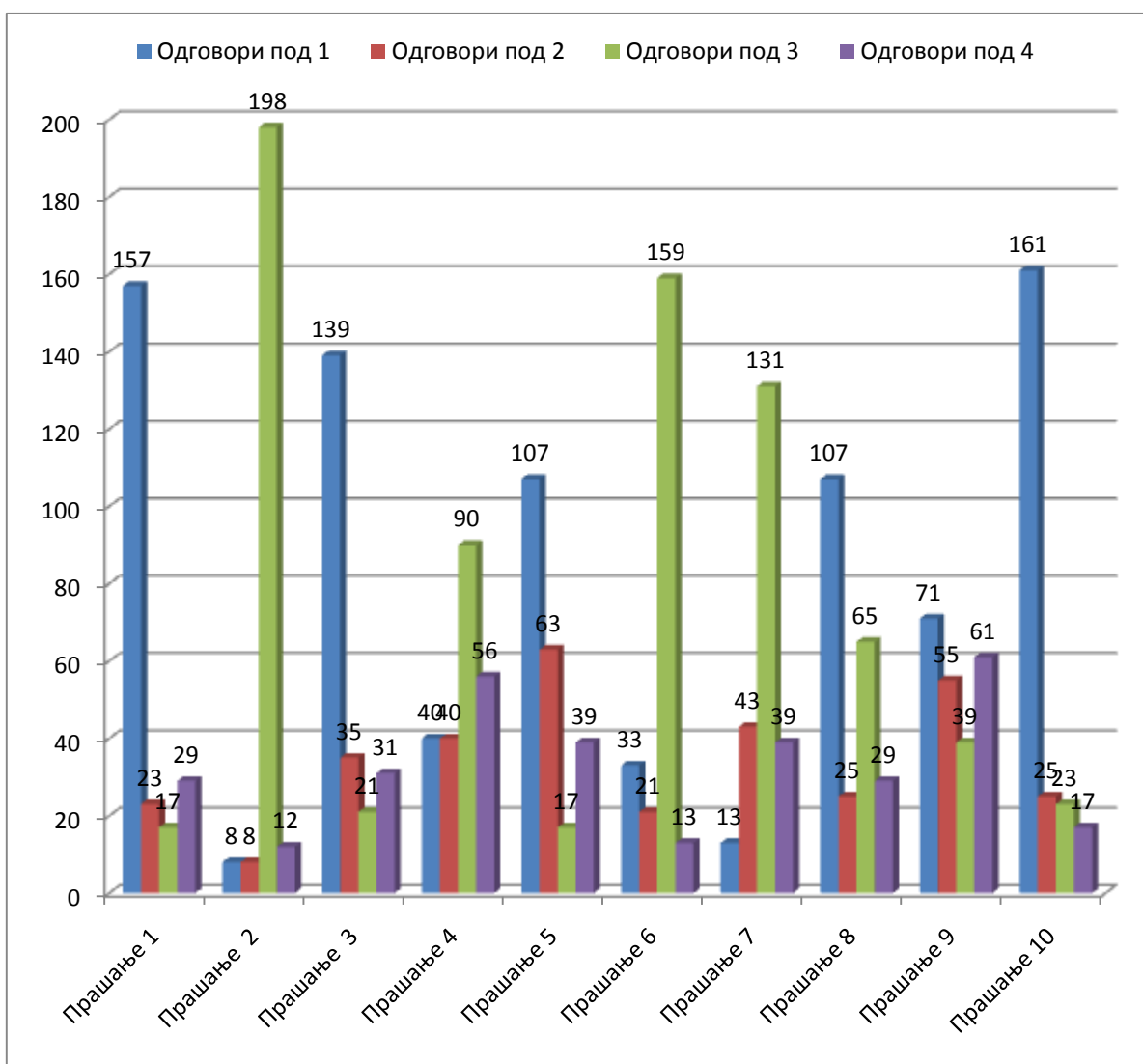
_____ .

1. (со мака го заработува лебот)

1.	verdient sauer sein Brot	161
2.	verdient sauer seinen Schinken	25
3.	verdient sauer seine Schokolade	23
4.	Ich weiß nicht	17

На табелата е прикажано дека 161 (71,2%) од испитаниците го употребиле правилно фразеологизмот во понудениот контекст, а останатите 65 (28,7%) дале погрешни одговори.

Горенаведените, вкупно десет табели претставуваат прикажана анализа на вториот дел од анкетниот прашалник во кој беа понудени контексти во кои изостануваше фразеологизам со именска синтагма која требаше да се препознае и да се надополни. Испитаниците даваат точен одговор на вкупно 8 прашања и тоа со задоволителен процент околу 80%. Ова јасно покажува дека учениците разбирајќи го контекстот можат да го употребат фразеологизмот.

Графикон 2 Приказ на одговорите на прашањата од Тест 2

Graph 2 An overview of the responses from Test 2

9.2.3. СОГЛЕДУВАЊЕ НА ПРОДУКТИВНОТО ЗНАЕЊЕ ПРЕКУ ПРАВИЛНО НАДОПОЛНУВАЊЕ НА ДАДЕН ФРАЗЕОЛОГИЗАМ

Во овој дел е прикажан последниот дел од анкетниот прашалник кој се однесува на десет прашања со четири понудени одговори. На испитаниците им беа понудени фразеологизми во кои недостигаше еден збор. Испитаниците покажаа дека не ги владеат ваквите надополнувања бидејќи кај вкупно 67% од понудените одговори имаат погрешно мислење. Во ваков случај немајќи понуден контекст, тие тешко препознаваат дека станува збор за фразеологизам. Ова упатува на недоволната секојдневна примена на фразеологизмите во наставата, но и на незначителниот број на фразеологизми во самите учебници.

1. *Etwas* _____ *auf weiß haben. Има црно на бело.*

1.	weiß	27
2.	schwarz	158
3.	blau	27
4.	Ich weiß nicht	14

Точниот одговор е *schwarz* и така одговориле 158 (69,9%) испитаници. Останатите 54 (23,8%) дале погршен одговор, а 14 (6,1%) се изјасниле дека не знаат.

2. *Zwei* _____ *haben. Има две леви раце.*

1.	linke Hände	109
2.	rechte Hände	37
3.	Hände	65
4.	Ich weiß nicht	15

Точниот одговор е *linke Hände* и така одговориле 109 (48%) испитаници. Останатите 102 (45,1%) дале погршен одговор, а 15 (6,6%) се изјасниле дека не знаат.

3. *Kein Blatt vor _____ nehmen. Без перде на јазикот (дословно- без лист пред устата).*

1.	der Hand	75
2.	dem Mund	53
3.	den Augen	33
4.	Ich weiß nicht	65

Точниот одговор е *dem Mund* и така одговориле 53 (23,4%) испитаници. Останатите 108 (47,7%) дале погршен одговор, а дури 65 (28,7%) се изјасниле дека не знаат.

4. *Hunde, die _____, beißen nicht. Кучињата што лаат не касаат.*

1.	laufen	71
2.	essen	65
3.	bellen	61
4.	Ich weiß nicht	29

Точниот одговор е *bellen* и така одговориле 61 (26,9%) од испитаниците. Останатите 136 (60%) дале погршен одговор, а 29 (12,8%) се изјасниле дека не знаат.

5. Einen Frosch in _____ haben. Има кнедла во грлото. (дословно- има жаба во грлото)

1.	dem Mund	81
2.	der Hand	59
3.	dem Hals	57
4.	Ich weiß nicht	29

Точниот одговор е *dem Mund* и така одговориле 81 (35,8%) од испитаниците. Останатите 116 (51,3%) дале погршен одговор, а 29 (12,8%) се изјасниле дека не знаат.

6. _____ wie eine Kirchenmaus. Сурмав како црковен глушец.

1.	Arm	15
2.	Reich	93
3.	Klein	73
4.	Ich weiß nicht	45

Точниот одговор е *Arm* и така одговориле само 15 (6,6%) од испитаниците. Останатите 166 (73,4%) дале погршен одговор, а 45 (19,9%) се изјасниле дека не знаат.

7. Die erste _____ spielen. Да биде прва виолина. (дословно- свири прва виолина)

1.	Ball	121
2.	Spiel	47
3.	Geige	41
4.	Ich weiß nicht	17

Точниот одговор е *Geige* и така одговориле само 41 (18,1%) од испитаниците. Останатите 168 (74,3%) дале погршен одговор, а 17 (7,5%) се изјасниле дека не знаат.

8. Jemanden durch _____ sehen. Прогледува низ прсти.

1.	die Finger	83
2.	das Blatt	27
3.	das Fenster	77
4.	Ich weiß nicht	39

Точниот одговор е *die Finger* и така одговориле 83 (36,7%) испитаници. Останатите 104 (46%) дале погршен одговор, а 39 (17,2%) се изјасниле дека не знаат.

**9. Feuer und _____ sein. Воодушевен, блика од среќа, радост.
(дословно- оган и пламен)**

1.	Wind	55
2.	Regen	27
3.	Flamme	77
4.	Ich weiß nicht	39

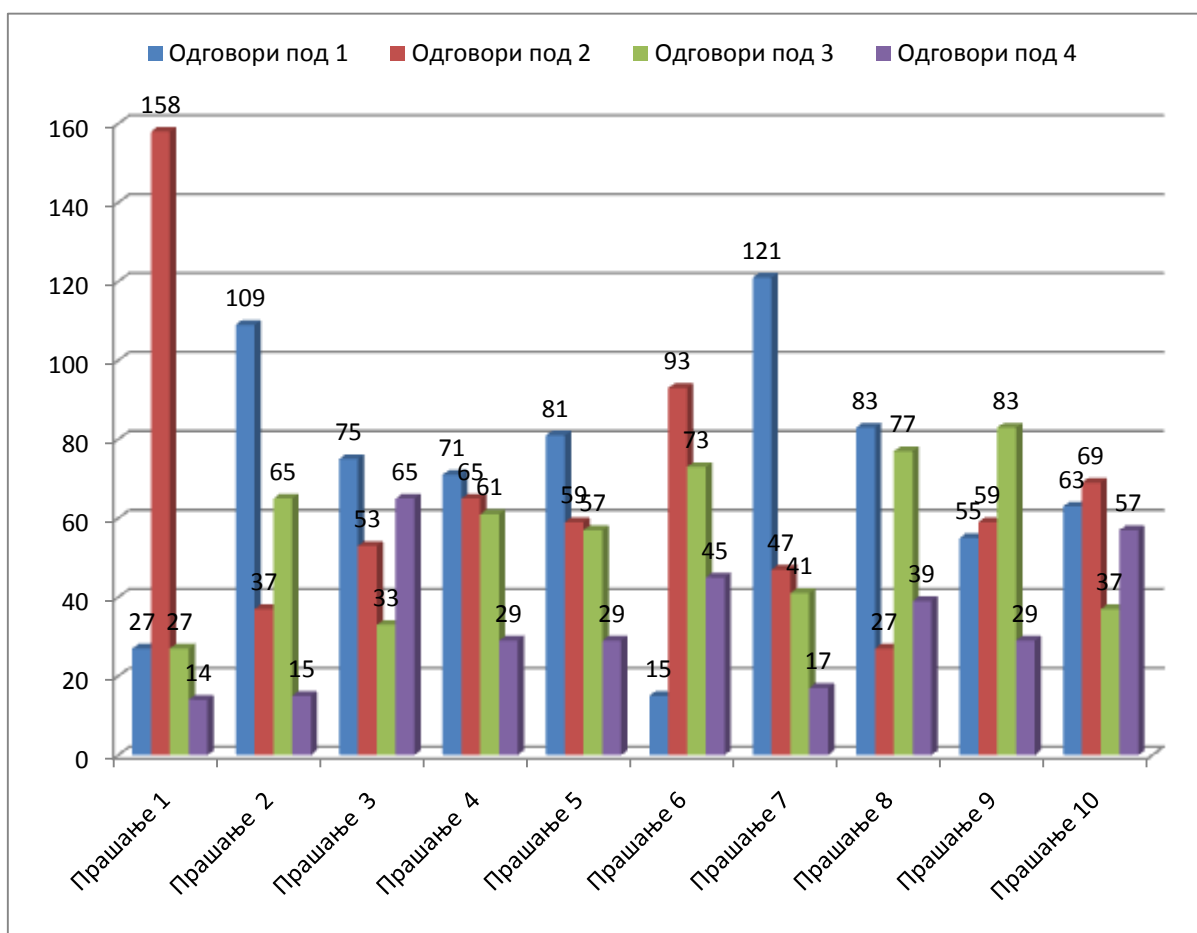
Точниот одговор е *Flamme* и така одговориле 77 (34%) испитаници. Останатите 82 (36,2%) дале погршен одговор, а 39 (17,2%) се изјасниле дека не знаат.

**10. Die Fahne nach _____ hängen. Како дува ветрот, превртлив,
сончоглед (дословно - го вее знамето кон ветрот).**

1.	dem Wind	63
2.	den Wolken	69
3.	der Sonne	37
4.	Ich weiß nicht	57

Точниот одговор е *Wind* и така одговориле 63 (27,8%) испитаници. Останатите 106 (46,9%) дале погршен одговор, а 57 (25,2%) се изјасниле дека не знаат.

Горенаведените табели се приказ на последниот дел од анкетниот прашалник. Испитаниците покажаа дека не ги владеат ваквите надополнувања бидејќи кај вкупно 67% од понудените одговори имаат погрешно мислење. Во ваков случај немајќи понуден контекст, тие тешко препознаваат дека станува збор за фразеологизам. Ова упатува на недоволната секојдневна примена на фразеологизмите во наставата.

Графикон 3 Приказ на одговорите на прашањата од Тест 3

Graph 3 An overview of the responses from Test 3

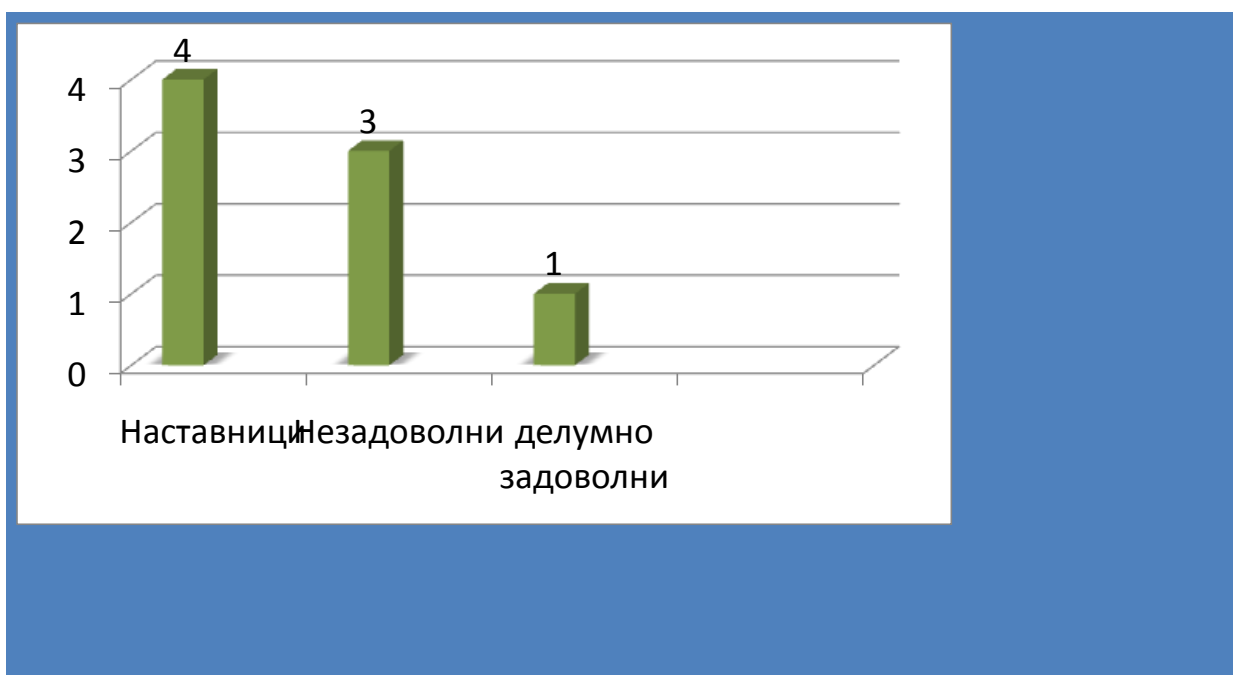
Анкетираните наставници своите мислења и ставови ги дадоа преку спроведено интервју од страна на истражувачот. Резултираниот заклучок од истото е следниов:

По извршеното слободно интервју со наставниците по Германски јазик во СОУ Гимназија „Славчо Стојменски“, спроведено според протокол за интервју, а со цел испитување на ставови и мислења во врска со застапеноста на фразеологизмите во учебниците по Германски јазик и нивната правилна употреба, се доаѓа до следниве констатации:

Во досегашната наставна програма по Германски јазик, многу малку или воопшто нема предвидени часови за изучување на фразеологизмите како значаен дел од еден јазик и култура. Но, освен тоа и учебниците кои се препорачани од БРО содржат многу малку или воопшто не содржат фразеологизми. Не постојат посебни наставни единици во кои би се ставил акцент на овој многу значаен сегмент од јазикот, ниту пак предвиден часови за истите. Поради тоа наставниците на свој начин и преку дополнителни материјали се обидуваат да им ги доближат фразеологизмите на учениците, што секако не е доволно. Токму поради тоа и не може да се зборува за големо искуство на наставниците во начинот на доближување и запознавање на учениците со овој сегмент од јазикот, но и со прифаќањето на фразеологизмите и разбирање на нивното значење од страна на учениците.

Наставниците се согласни дека фразеологизмите можат да го олеснат изучувањето на јазикот, но посебно на културата на еден народ. Тие сметаат дека во наставните програми треба да има поголема застапеност на овој јазичен сегмент, но и да се користат учебници кои на учениците ќе им ја доближат автентичноста на јазикот, а преку тоа и културата што ја изучуваат.

Ние како наставници по странски јазик не можеме, а да не го потенцираме недостигот од употреба на фразеологизмите во наставата по странски јазик, кои како што знаеме се многу застапена категорија во секој јазик. Всушност, не постои јазик без фразеологизми, што значи дека не треба да постои, односно не треба да се замисли настава по јазик без нивна употреба (сп. Кузмановска/Кирова/Иванова 2016).

Графикон 4 *Компаративна анализа за претставување на мислењата и ставовите на наставниците-испитаници*

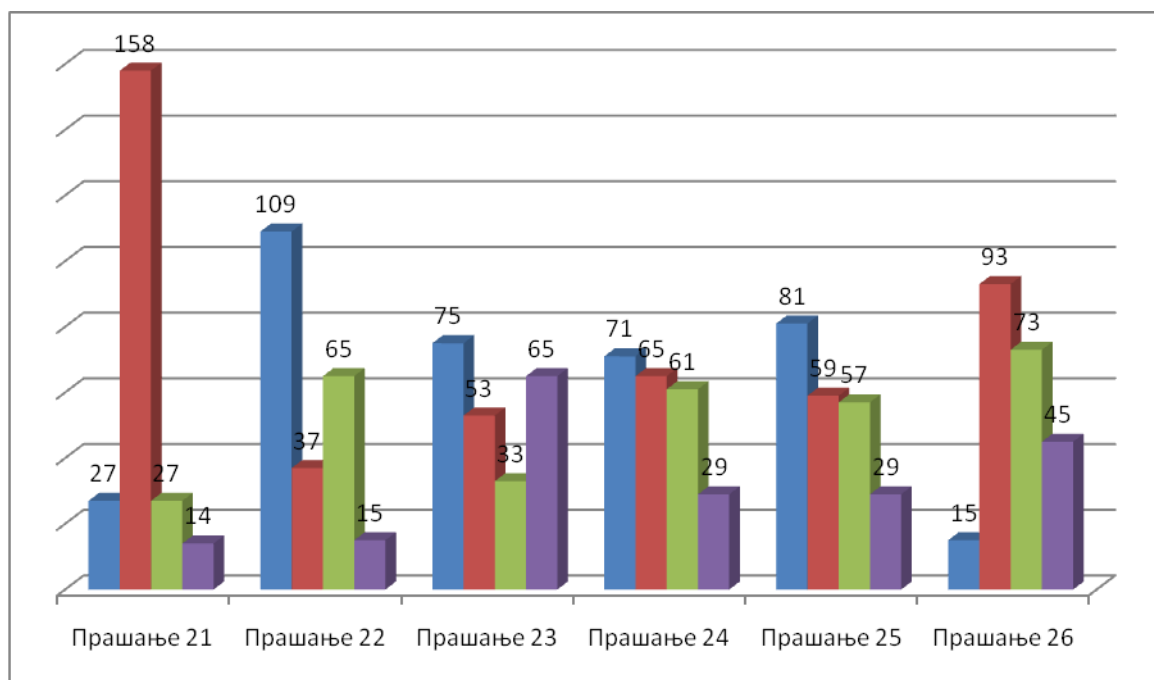
Graph 4 *Comparative analysis of the opinions and views of the surveyed teachers*

Според извршеното интервју на наставниците како истражувачи го откривме нивното неподелено или корелациско мислење. Од вкупно 4 интервјуирани наставници 3 се незадоволни од наставната програма и наставните помагала, а само 1 е делумно задоволен. Ова укажува на алармантната состојба која впрочем ја претпоставивме и во поставените посебни и општа хипотеза.

Тврдењето кое беше понудено како Посебна хипотеза 1 или поточно таму претпоставивме дека не постои доволна застапеност на фразеологизмите во учебниците по Германски јазик за средно образование е во целост потврдено со последниот или третиот дел од спроведените анкетни прашалници во кои учениците-испитаници со

вкупно 67% даваат недоволно познавање на фразеологијата. Ваквата објективна слика доаѓа од таму што наставникот е оставен сам на себе да го обезбедува и толкува наставниот материјал на учениците во поглед на фразеологијата без да има практични помагала како фразеолошки речници и сл.

Ваквото тврдење е поставено и застапено во сите 30 прашања од анкетните прашалници спроведени во форма на тест, но прашањата од 21 до 30 даваат најрелевантен доказ за истото. Ова тврдење се потврдува преку следниве одговори прикажани со квантитативна анализа. За потребите на овој пресек беа искористени резултатите од само шест прашања. Овие прашања се одбрани по соодветноста на одговорите кои ги понудивме околу застапеноста на фразеологизмите.

Графикон 5 *Компаративна анализа за потврдување на Посебна хипотеза 1*

Graph 5 *Comparative analysis to confirm a Special Hypothesis 1*

Табела 4. Средна вредност и стандардно отстапување на добиените резултати кои се однесуваат на Посебната хипотеза 1

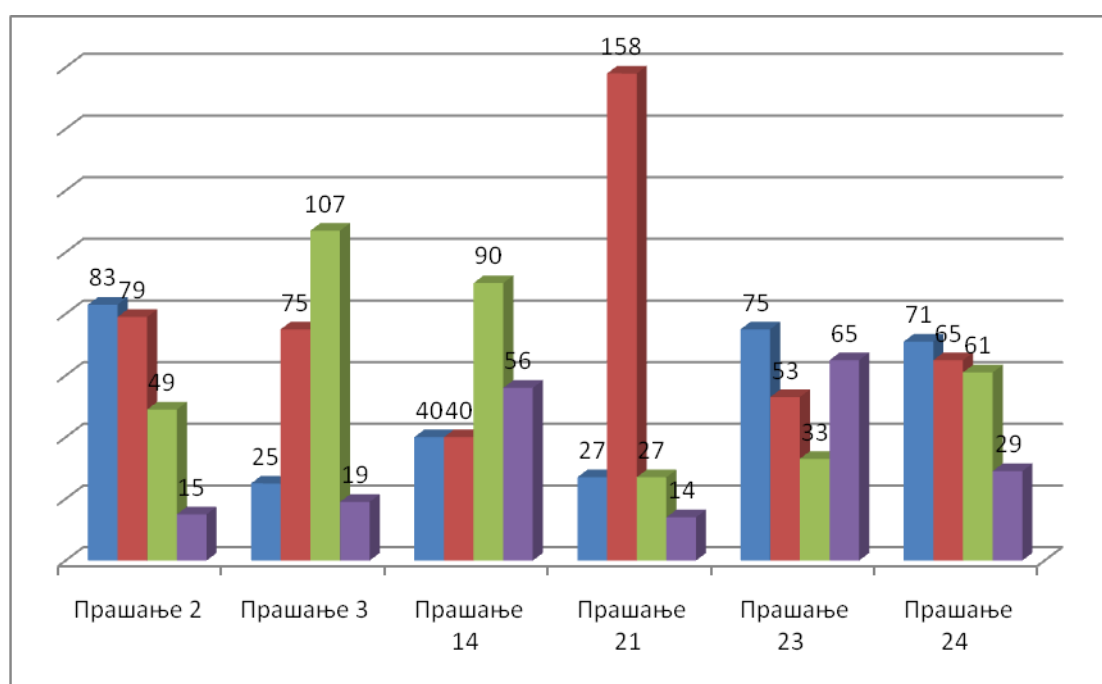
Table 4. Average value and standard variance from the received data of the Special Hypothesis 1

Испитаници	Мод	Медијана	Стандардна девијација
Ученици	3,00	1	1,011
Наставници	2,6	0,8	0, 894

Прикажаните вредности добиени од резултатите укажуваат на тоа дека испитаниците ученици имаат повисока вредност на статистичите пресметки или поточно тие во поголем број се соочуваат со проблемите или недостатокот во учебниците кој влијае врз нивното знаење. Наспроти нив наставниците го имаат изразено незадоволството, но успеваат да го надополнат со друг вид стручна литература. Модот, медијаната и стандардната девијација укажуваат на разликите во постоењето на ставовите кои ги одбрале испитаниците од каде се гледа дека учениците имаат поголем број на неточни одговори.

Тврдењето поставено како Посебна хипотеза 2: Претпоставуваме дека е потребен соодветен пристап во однос на фразеологизмите во наставниот процес, развивање на соодветни техники за нивно успешно имплементирање во наставниот процес со цел полесно совладување од страна на самите ученици се потврдува според дадените одговори на учениците. Учениците не се снаоѓаат во истакнувањето на личните знаења и размислувања. Одговорите на прашањата кои бараа слободен/недословен превод на зборовите, односно бараат преносно/фразеолошко доловување на понудените фрази беа неуспешни. Учениците овде ги имаат најголемите пропусти и неуспех. Поточно прават дословен превод на фразите без да размислуваат за нивното

продлабочено фразеолошко/преносно значење. Ваквиот недостаток на ученичкото знаење се согледува во сите делови од анкетните прашалници или во сите неточно дадени одговори. Од вкупно 30 прашања учениците даваат неточен одговор на 10 прашања. Овие прашања ги одбравме со цел визуелно да претставиме дека во однос на самостојното ученичко снаоѓање во поглед на преводот на фразеологизмите кај висок процент од одговорите е утврдено неснаоѓање.

Графикон 6 *Компаративна анализа за потврдување на Посебна хипотеза 2*

Graph 6 *Comparative analysis to confirm a Special Hypothesis 2*

Табела 5. Средна вредност и стандардно отстапување на добиените резултати кои се однесуваат на Посебната хипотеза 2

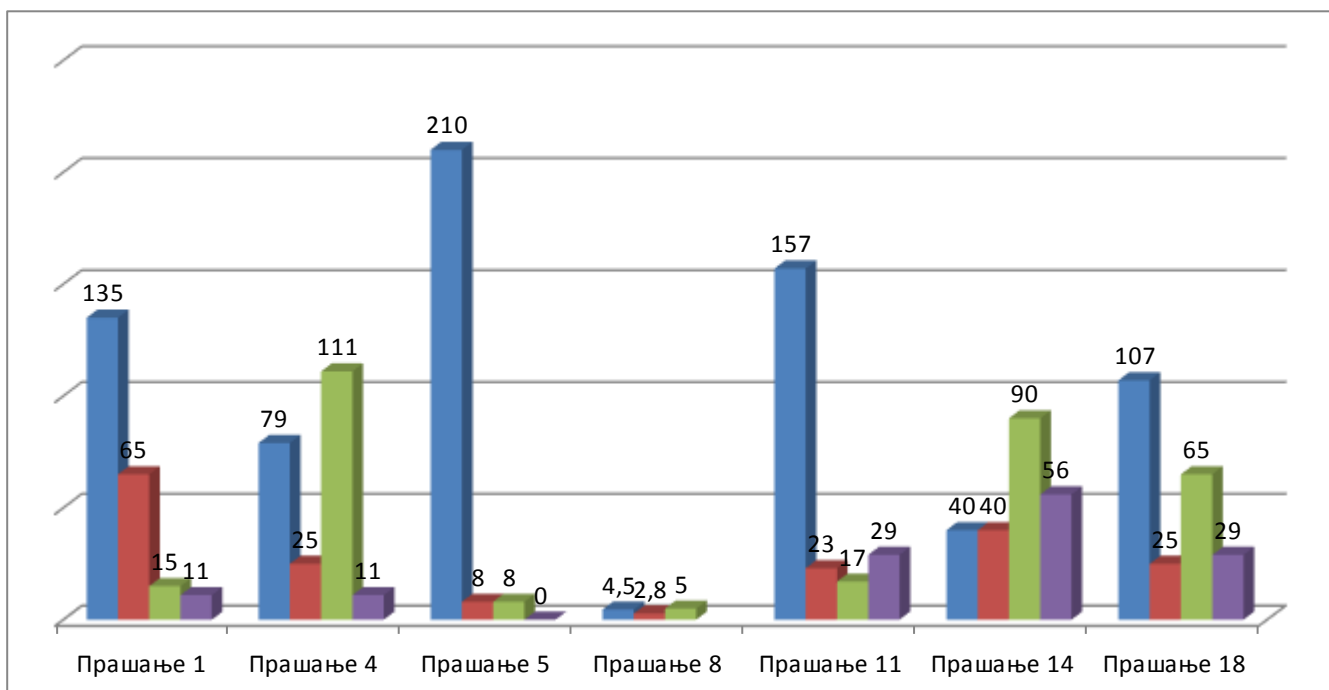
Table 5. Average value and standard variance from the received data of the Special Hypothesis 2

Анкетни прашалници	Мод	Медијана	Стандардна девијација
Точни одговори	4,02	2	2,011
Неточни одговори	2,6	0,95	0, 594

Вредностите ни го потврдуваат податокот дека постојат разлики во одговорите на испитаниците. Точните наспроти неточните одговори ја даваат значајната разлика.

Тврдењето поставено како Посебна хипотеза 3: Претпоставуваме дека учениците немаат доволно предвидено време, техники и начини за увежбување на фразеологизмите во самите предметни програми одобрени од Бирото за образование и дека тоа е главната причина за негативните резултати добиени во однос на правилната употреба на фразеологизмите во соодветен контекст делумно се потврдува бидејќи интервјуираните наставници даваат искази дека темата фразеологија со учениците ја работат темелејќи се врз свои лични знаења и податоци. Овде внесуваат дополнителна странска и домашна литература, наставни ливчиња, изработка на проекти поврзани со темата, наставни хамери и сл.

Ваквото тврдење делумно се потврдува и е поставено и застапено во првиот и вториот дел од анкетниот прашалник каде учениците даваат висок процент на владеење на фразеологизмите. Од вкупно 20 прашања испитаниците на 15 прашања одговараат со висок процент на точност. Или во просек тие владеат над 80 % од изучените фразеологизми.

Графикон 7 Компаративна анализа за потврдување на Посебна хипотеза 3

Graph 7 Comparative analysis to confirm a Special Hypothesis 3

Табела 6. Средна вредност и стандардно отстапување на добиените резултати кои се однесуваат на Посебната хипотеза 3

Table 6. Average value and standard variance from the received data of the Special Hypothesis 3

Анкетни прашалници	Мод	Медијана	Стандардна девијација
Точни одговори	4,02	2	2,011
Неточни одговори	2,6	0,95	0, 594

Со ова тврдење претпоставуваме дека учениците немаат доволно понудена литература за во целост да ги изучат фразеологизмите, но резултатите покажуваат дека во висок процент ги владеат. Нивното знаење се базира врз индивидуалната посветеност и ангажираност на наставникот при

обезбедувањето на наставните материјали.

За тестирање на хипотезите беа користени варијаблите и нивните модалитети при што беше спроведена анализа на варијантите (случајна променлива), каде зависните варијабли беа пресметани како аритметичка средина од вредностите изразени на испитаниците и нивните ставови. Подолу, во табелите се прикажани пресликувања од ANOVA каде се искористени личните податоци на испитаниците како помошни варијабли во пресметките и истите сведочат за различноста на знаењето и владеењето на фразеологизмите во германскиот јазик.

Табела 7. Анова претставување на варијаблите

ANOVA

Table 7. ANOVA representation of variables

Model 1	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Прашања	818,357	14	62,951	.	.689
Between Groups	,000	11	.	.	.
	818,3	14			
Одговори	198,000	14	27,077	.	.
Total Groups	,000	3	.	.	.0
	28,000	14			
16 години	720,357	14	55,412	.	.
Regression	,000	11	.	.	.0
	720,357	14			
17 години	399,714	14	30,747	.	.
Residual	,000	3	.	.	.297
	399,714	14			29,7%
Точни одговори	198,429	14	40,264	.	.236
Pearson Correlation	,000	11	.	.	23,6%
	28,429	14			

Неточни одговори	9951,214	14	765,478	.	.028
(Constant)	,000	3	.	.	2,8%
log variable	9951,214	14	.	.	
Total	359,714	14	33,670	.	0.439
	,000	3	.	.	43,9%
	226,000	14	.	.	100%

На Табела 7 се претставени податоци од испитаниците кои беа дел од истражувањето. Нивните лични податоци во многу наврати се однесуваат како варијабли и имаат меѓусебна зависна врска при пресметувањето на резултатите. Од горенаведените податоци се гледа дека вредноста на Sig. е поголема од 0,05 што укажува дека постојат статистички значајни разлики помеѓу истражуваните групи и нивните одговори.

Табела 8. Приказ на корелација на односот меѓу хипотезите и варијаблите

Table 8. Review of the correlation between the variables and the hypotheses

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients	
	B	Std. Error
1 X- koordinati	6.780	0.009 0,9%
Y-koordinati	.034	0.003 0,3%

На Табела 8 е претставен коефициентот на корелација кој ги утврдува варијациите пресметани од вредностите добиени помеѓу хипотезите, во овој случај претставени како X и варијаблите претставени со Y. Во овој случај станува збор за функционална врска и претставуваме перфектна корелација со приближна вредност.

Model	Unstandardized Coefficients	
	B	Std. Error
(Constant)	6.780	0.009
log variable	.034	0.003

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.250 ^a	.824	.118	.03036

Predictors: (Constant), log variable

Табела 9. Приказ на коефициент на корелација меѓу хипотези-варијабли и одговорите на испитаниците

Table 9. Review of the coefficient of correlation between the hypotheses- variables and the participants' responses

Coefficients^a

Model	Standardized Coefficients	T	Sig.	100 % Confidence Interval for B	
	Beta			Lower Bound	Upper Bound
хипотези	5	6.780	.000	8.703	5.208
log variable	0.25	0.026	.013	.010	0.0102
					1,02

На Табела 9 е претставен коефициентот на корелација пресметан помеѓу хипотезите и варијаблиите како појави со одделни варијации. Од една страна е разгледан нивниот меѓусебен сооднос и од друга страна соодносот со одговорите на испитаниците. Испитаниците имаат дадено вкупно 6 780 одговори, во кои не влегуваат одговорите од наставниците. Коефициентот на корелација изнесува 0,25 што наведува на врска која е многу силна и меѓу себе зависна. Коефициентот на детерминација r^2 изнесува 0.824 т.е. 82,4% од испитаниците, а останатите 18% се резултат од некои други фактори и најчесто го изразуваат негативниот став на испитаниците. Го прифаќаме регресиониот модел како адекватен, а основа за тоа е нивото на значајност на F-критериумот, означен како Sig. кој има вредност 0.026 и е помало од грешката $\alpha=0.05$, врз основа на кое се прифаќаат посебните хипотези.

Сите погорепотврдени хипотези се во нераскинлива врска со Општата хипотеза и се доказ за нејзино потврдување.

Табела 10. Приказ на варијансата и стандардната девијација кај варијаблите и хипотезите

Table 10. Review of the variance and the standard deviation of the variables and the hypotheses

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: Хипотези

Source	Type III Sum of Squares	Df	Mean Square	F	Sig.	Partial Eta Squared
Варијабла 1	818,357 ^a	13	62,951	.	.	1,000
Варијабла 2	8973,307	1	8973,307	.	.	1,000
Варијабла 3	4,500	1	4,500	.	.	1,000
	,000	0
	,000	0
	,000	0
	,000	0
	,000	0
	,000	0
	,000	0
Варијабла 4	10127,000	14				
Corrected Total	81,8357	13				

a. R Squared = 1,000 (Adjusted R Squared)

На Табела 10 е прикажано дека намалувањето на варијацијата која претходно не се појавуваше е очигледна и со тоа се дава промена и распон во одговорите кај испитаниците.

Од сите горенаведени табели се гледа дека личните податоци на испитаниците (учениците и наставниците) поставени во корелација со нивните одговори имаат зависност со нивните субјективни ставови дадени во прашалникот и токму од нив подолу произлегуваат потврдените хипотези. Просечната вредност за разликоста на одговорите на испитаниците изнесува 818, 357, медијаната (средната вредност) изнесува 13, мод (доминантна вредност) изнесува 4,5, а стандардната девијација (отстапување) 7,93414. Pearson коефициентот на корелација помеѓу поставените варијабли (однос на разликата на аритметичката средина и модусот) изнесува -0,255* (корелацијата според девијацијата е значајна на високо ниво), што укажува на позитивна корелација помеѓу поставувањето и зависноста на варијаблите и хипотезите. Со ова се докажува дека испитаниците со својата различност потекнуваат од иста група, а сепак даваат различни одговори / ставови за фразеологизмите, што ја поттикнува истражувачката свест на истражувачот за подлабоко размислување на поставениот проблем.

Табела 11. Степен на корелација помеѓу варијаблите и хипотезите

Table 11. Degree of correlation between variables and hypotheses

Варијабли	Pearson коефициент на корелација
Пол	-0, 255*
Возраст	-0, 393**
Учебник	-0, 384**
Ставови и мислења	-0, 414**

Пирсонов коефициент на резултатите:

* корелацијата е значајна на ниво 0,05,

** корелацијата е значајна на ниво 0,01.

Проверката на Општата хипотезата е направена со Пирсоновиот 2 χ тест заради независност на субјективните одговори на испитаниците – ученици и испитаниците – наставници од истражуваното училиште и истата се ПОТВРДУВА.

Табела 12. Споредба на резултатите меѓу двете истражувани групи

Table 12. Data comparison between the two surveyed groups

Истражувани групи	Аритметичка средина	Коефициент на варијација	Стандардна девијација
Ученици	226	0,75%	0,322
Наставници	4	1,67%	0,952

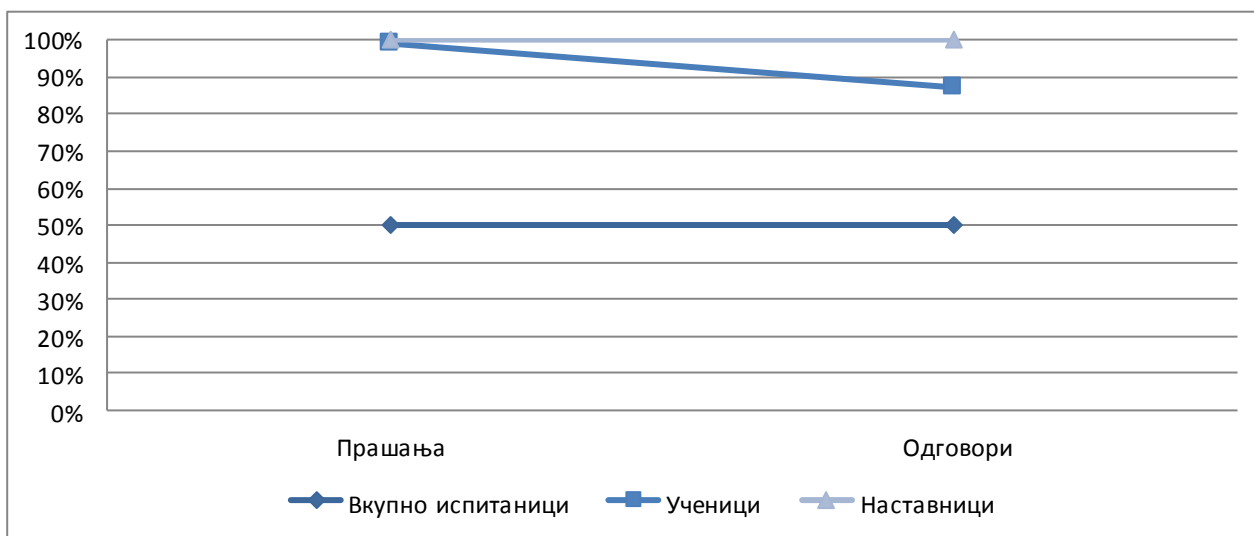
Табела 13. Пресметување на Хи-квадрат

Table 13. Chi-square calculation

<i>MM0</i>	Value	Df	Asymp. Sig.(2-sided)
Pearson Chi- Square	.46	4	.989
Likelihood Ratio	.183	4	.989
Linear- by-Linear Association	.01	2	.777
N of Valid Cases	.226		

2 cells (20.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4.00.

На Табела 11 се гледа дека вредноста на Asymp.Sig е 0,989. Оваа вредност покажува дека не постои статистички значајна разлика меѓу одговорите што ги дале испитаниците (наставниците и учениците). Разликата се појавува кај вкупно 10 прашања и тоа од двата прашалника. Иако ова е процентуално висока бројка, статистички значајна разлика би постоело доколку $Asymp.Sig < 0,05$.

Хистограм 1 Приказ на корелацијата на одговорите помеѓу испитаниците

Histogram 1 Review of the correlation of the participants' responses

Корелациски висината на незадоволството на учениците кое произлегува од висината на нивното владеење или неvlадеење на фразеологизмите се движи во паралела со ставовите и мислењата на наставниците. Во целост се преклопуваат со 50 % во ставовите. Останатите 50 % се делумно преклопување што ни дава за право да заклучиме дека тие го имаат истото мислење во однос на незастапеноста на фразеологизмите во учебниците како и во напорот да дојдат до нивното владеење.

Учениците со две третини во анкетните прашалници потврдуваат дека го знаат значењето на фразеологизмите или имаат вкупно 75% знаење од понуденото 100% знаење. Оваа висока процентуалност според ставовите и мислењата на истражуваните наставници се темели врз нивната индивидуална ангажираност и професионалност во поглед на споделувањето на личното знаење со учениците. Недостатокот е застапен првенствено во наставните програми и планови, а второстепено во учебниците, во кои со години наназад изостанува делот фразеологија.

10.2.1. ТЕОРИСКО ТОЛКУВАЊЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

Статистичките податоци добиени од ова истражување несомнено говорат за реални факти кои произлегоа од истото. Одговорите на испитаниците кои учествуваа преку свои конкретни ставови и мислења се доволен доказ за потврдување на поставените хипотези. На тврдењата дали, колку и како ги владеат учениците фразите и фразеологизмите на германскиот јазик има конкретно добиен одговор. Хипотезите се потврдени со податокот дека 75% од учениците според спроведените анкетни прашалници, од вкупниот број на испитани ученици тврдат дека ги знаат значењата на фразеологизмите и се задоволни во однос на понуденото знаење од страна на наставниците. Начинот на кој им се презентираат, односно нудат фразеологизмите за изучување е исто така за нив коректен и прифатлив. Контрадикторноста во изучувањето на фразеологизмите, а со тоа и во наставната програма, е повеќе од очигледна, затоа што не постои конкретно усогласување на наставните помагала / учебниците со наставната програма по Германски јазик. На ова тврдење наставниците изразуваат 50% незадоволство во поглед на осмислувањето/планирањето на наставната програма и нејзината корелација со учебниците. Наставниците во своите интервјуа сведочат дека се принудени сами да се снаоѓаат во изведувањето и планирањето на изучувањето на фразеологизмите и тоа за нив претставува сериозен проблем. Овој проблем е детектиран многу порано и токму затоа наставниците сами се задолжуваат да го направат часот што поинтересен и да ги прикријат недостатоците утврдени во учебниците. Кога станува збор пак за конкретни одговори може да изнесеме неколку интересни согледувања. Учениците во поголем процент ги владеат фразите кои се вкоренети во германскиот јазик како поговорки, а во помал процент ги владеат фразите кои се во форма на модернизам. Во поглед на јазичната писменост и познавање, учениците даваат подобри одговори кај фразите кои се понудени како готови одговори, а помалку познавање изразуваат во прашањата каде што треба да надополнуваат текст. Ова како

истражувачи го согледуваме како природен процес во изучувањето на странските јазици, но повторно задачата и нејзиното тежиште им припаѓа на наставниците кои се должни изучувањето да го спроведуваат и преку описменувањето на учениците во целост.

ЗАКЛУЧОК

Индивидуалните истражувања спроведени за потребите на научниот труд ги донесоа колективните резултати од истражувањето бидејќи секој самостоен испитаник посведочи за актуелната состојба во средното образование, конкретно насочена по предметот Германски јазик. Фактот дека тоа е менлива состојба нам истражувачите не наведува да ги поклонуваме податоците на моменталното време, но тоа не значи дека тие нема да остават траен белег во образовната историја. Средното образование и изучувањето пред се на мајчиниот јазик, со сите негови особености, а потоа и на странските јазици е движечкиот столб во секое општество и токму затоа неговиот темел го гледаме во неколкуте категории кои беа погоре истражувани. Фразеологизмите како дел од можеби најстарата лексичка дисциплина - фразеологија се едни од основните двигатели на функционалноста на комуникацискиот процес и разбирањето во секој јазик, па и во германскиот јазик. Од друга страна пак, за да се моделира лексичкото образование по странски јазик не смее да се дозволи да има вакви големи недоследности. Последниве детерминанти не подлежат на спроведеното истражување, но сепак се дел од средното образование како актуелен лингвистички проблем.

Со анализата на резултатите добиени од спроведеното истражување и со споредба на истите можеме да заклучиме дека учениците со 75 % знаење го знаат преводот и ги владеат фразеологизмите, но тоа се сведува на личниот интерес на наставниците. Желбата, совеста и начинот на кои ќе им го пренесат знаењето зависи од нив. Со цел да се надминат овие недостатоци и да се подобри квалитетот и развојот на наставата по Германски јазик во средното образование, е потребно да се земат предвид следниве заклучоци и препораки.

Заклучок 1: Анкетираните испитаници открија дека постои нагласена потреба за вметнување на фразеологизмите како задолжително поглавје за изучување во учебниците за средно образование кои ќе донесат развој при изучувањето на германскиот јазик.

Заклучок 2: Анкетираните испитаници открија дека постои самосвесност во организацијата на наставата од страна на наставниците со цел да се доразвие наставниот план, програма и практика со што учениците полесно ќе ги совладаат фразеологизмите.

Подолу преку табеларни прикази се дадени сите добиени резултати од анкетните прашалници – тестови, кои беа спроведени за целите на ова истражување. Во табелите се дадени одговорите на учениците - испитаници искажани преку број на одговори за секоја понудена опција и соодветен процент.

Табела 14. Табеларен приказ на резултати од Тест 1

Table 14. An overview of the findings from Test 1

ТЕСТ 1				
	A	B	C	D
Прашање бр. 1	135 (59,7%)	65 (28,7%)	15 (6,6%)	11(4,86%)
Прашање бр. 2	83 (36,7%)	79 (34,9%)	49 (21,6%)	15 (6,6%)
Прашање бр. 3	25 (11,06%)	75 (33,1%)	107 (49,1%)	19 (4,86%)
Прашање бр. 4	79 (34,9%)	25 (11,06%)	111 (49,1%)	11(4,86%)
Прашање бр. 5	210 (92,9%)	8 (3,5%)	8 (3,5%)	0 (0%)
Прашање бр. 6	33 (14,6%)	21 (9,2%)	159 (70,3%)	13 (5,7%)
Прашање бр. 7	139 (61,5%)	23 (10,1%)	9 (3,9%)	55 (24,3%)
Прашање бр. 8	17 (7,5%)	7 (3,09%)	183 (80,9%)	19 (8,4%)
Прашање бр. 9	145 (64,1%)	11 (4,86%)	55 (24,3%)	15 (6,6)
Прашање бр. 10	47 (20,7%)	73 (32,3%)	39 (17,2%)	67 (29,4%)

Табела 15. Табеларен приказ на резултати од Тест 2

Table 15. An overview of the findings from Test 2

ТЕСТ 2				
	A	B	C	D
Прашање бр. 1	157 (69,4%)	23 (10,1%)	17 (7,5%)	29 (12,8%)
Прашање бр. 2	8 (3,5%)	8 (3,5%)	198 (87,6%)	12 (5,3%)
Прашање бр. 3	139 (61,5%)	35 (15,4%)	21 (9,2%)	31 (13,7%)
Прашање бр. 4	40 (17,6%)	40 (17,6%)	90 (39,8%)	56 (24,7%)
Прашање бр. 5	107 (47,3%)	63 (27,8%)	17 (7,5%)	39 (17,2%)
Прашање бр. 6	33 (14,6%)	21 (9,2%)	159 (70,3%)	13 (5,7%)
Прашање бр. 7	13 (5,7%)	43 (19%)	131 (57,9%)	39 (17,2%)
Прашање бр. 8	107 (47,3%)	25 (11%)	65 (28,7%)	29 (12,8%)
Прашање бр. 9	71 (31,4%)	55 (24,3%)	39 (17,2%)	61 (26,9%)
Прашање бр. 10	161 (71,2%)	25 (11%)	23 (10,1%)	17 (7,5%)

Табела 16. Табеларен приказ на резултати од Тест 3

Table 16. An overview of the findings from Test 3

ТЕСТ 3				
	A	B	C	D
Прашање бр. 1	27 (11,9%)	158 (69,9%)	27 (11,9%)	14 (6,1%)
Прашање бр. 2	109 (48,2%)	37 (16,3%)	65 (28,7%)	15 (6,6%)
Прашање бр. 3	75 (33,1%)	53 (23,4%)	33 (14,6%)	65 (28,7%)
Прашање бр. 4	71 (31,4%)	65 (28,7%)	61 (26,9%)	29 (12,8%)
Прашање бр. 5	81 (35,8%)	59 (26,1%)	57 (25,2%)	29 (12,8%)
Прашање бр. 6	15 (6,6%)	93 (41,1%)	73 (32,3%)	45 (19,9%)
Прашање бр. 7	121 (53,5%)	47 (20,7%)	41 (18,1%)	17 (7,5%)
Прашање бр. 8	83 (36,7%)	27 (11,9%)	77 (34%)	39 (17,2%)
Прашање бр. 9	55 (24,3%)	59 (26,1%)	83 (36,7%)	29 (12,8%)
Прашање бр. 10	63 (27,8%)	69 (30,5%)	37 (16,3%)	57 (25,2%)

Искусствата добиени од истражувачите на овој научен труд во согласност со истражуваната институција како и резултатите од истражувањето, консултираната литература и анализата само ја потврдуваат актуелноста и значењето на едно вакво истражување и труд кое станува проблем - двигател на современото поимање на странските јазици во општеството. Без поголеми претензии, туку само со практични и научни сознанија, овој труд има само еден скроман придонес во афирмирањето на германскиот јазик како еден од светските јазици. Создавањето на оптимални услови за учење на германскиот јазик секако е тешко, но сепак возможно. Исто така и учењето на целиот вокабулар на германскиот јазик е невозможно, но делумно остварливо, доколку се применат вистинските техники, позитивни практики и корелација со мајчиниот јазик. Актуелизирањето на оваа современа тема не значи гарантирање на иден успех, но значи движење кон образовни промени кои ќе бидат сведоци на новото време и успех на идните генерации. Бенефитите од

ваквите образовни промени и позитивни практики би биле во интерес како на учениците, така и на наставниците.

Наша интенција е прифаќање на проблемот „фразеологизам“ во наставата по странски јазик како предизвик, а не како пречка, не само од страна на ученикот, туку и од страна на самиот наставник (Кузмановска/Кирова/Иванова 2016).

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Бали, Ш. (1961): *„Французкая стилистика“*, Москва, (1961).
2. Бојковска, С., Минова - Ѓуркова, Л., Пандев, Д., Цветковски Ж., Димитрова, С. (2008): *„Општа граматика на македонскиот јазик“*. Скопје: АД Просветно дело.
3. Величко, А. В. (1996): *„Синтаксическая фразеологија“*, Москва, (1996).
4. Велковска, С. (2002): *„Белешки за македонската фразеологија“*, С. Велковска, Скопје.
5. Велковска, С. (2008): *„Македонска фразеологија со мал фразеолошки речник“*, Скопје.
6. Велјановска, К. (2006): *„Фразеолошките изрази во македонскиот јазик со осврт на соматската фразеологија“*, Скопје.
7. Велјановска, С. (1997): *„За соматските фразеолошки изрази во македонскиот јазик“*, ЛЗБ, XLIV.
8. Виноградов В. В., (2005): *„История русских лингвистических учений“* 2-е изд., Москва.
9. Влахов, С., Флорин, С., (1980): *„Непереводимое в переводе“*, Москва.
10. Клајн, М. (1995): *„Германскиот јазик во променлива Европа“*. ISBN 0-521-49970-4;
11. Кузмановска Д., Кирова С. и Иванова Б. (2016): Фразеологизмот во наставата по странски јазик – пречка или предизвик. In: Научно - стручна тибина „Предизвиците и перспективите на учителската професија“, Штип, Македонија.
12. Марков, Б., Ермакова, Л., *„Краток фразеолошки руско – македонски речник“*, Скопје (1981).
13. Митева, Д., *„И кусо и кратко“*, Скопје (1994).
14. Митева, Д., *„Македонска лексикографија“*, Скопје (1994).
15. Молотков, А. И., *„Основы фразеологии русского языка“*, Наука, Ленинград, (1977).

16. Панајот К. Гиновски, *„Мијачки речник по нашем мијачком говору“*, (1882) год.
17. Пановска, Р., *„Методика на наставата по македонски јазик“*, Ружа Пановска, Скопје (1994).
18. Пановска, Р., *„Методика на подрачјето лексика“*, Литературен збор, бр. 1, Скопје (1978).
19. Пановска, Р., *„Современ македонски јазик“*, Скопје (1994).
20. Пановска, Р., *„Современ македонски јазик“*. Прв дел“, Скопје (1974).
21. Панфилов, В. З., *„Филозофские проблемы языкознания“*, Москва (1977), стр. 158.
22. Питерс, Д. Џ., *„Говорење во етерот. Историја на идејата за комуникација“*, Скопје (2003).
23. Сандерс, Р. Х., *Германски јазик: „Биографија на јазикот“* (Издание од Универзитетот Оксфорд, 2010 год.)
24. Стаматоски, Т., *„Македонскиот јазичен идентитет“*, Скопје (2004).
25. Топољинска, З., *„Граматика на именската фраза во македонскиот литературен јазик“*, Скопје (1974).
26. Треневски, Т., *„Речник на жаргонски зборови и изрази“*, Скопје (1997).
27. Фокс, Е., *„Структурата на Германскиот јазик “* (2005 год.) ISBN 0-19-927399-5;
28. Кјурми, Џ. О., *„Граматика на Германскиот јазик “* (1904, 1922)

Учебници

1. *„Македонски јазик за средно образование“*. Скопје: Просветно Дело АД. (2001).
2. *„Руская граматика“*: В 2-хт./Гл. ред. Н. Шпедова, Москва, (1980)., Т. II.

Статии

1. Баскиќ, Р., „За состојбата на лексикографијата во С.Р.Македонија“, Зборник на реферати и соопштенија од охридските преведувачки средби, Охрид, (1984).
2. Димитровски, Т., „Лексикографски трудови на македонскиот јазик“, „Литературен збор“, (1981).
3. Димитровски, Т., „Македонските лексикографски трудови“, „Современост“, (1970).

Речници и зборници

1. „Македонскиот јазик од Мисирков до денес“, Реферати од научниот собир одржан во Скопје на 16 и 17 декември (1993).
2. *Обратен речник на македонскиот јазик* / составувач Владимир Миличиќ. Скопје : Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, (1967) (Скопје : Универзитетска печатница)
3. „Правопис на македонскиот литературен јазик со правописен речник“ / [редакциски одбор ... Крум Тошев (претседател) ... и др.] Скопје : Просветно дело, (1979) (Скопје : „Нова Македонија“). Останати автори: Тошев, К., Видоески, Б., Димитровски, Т., Конески, К., Угринова-Скаловска, Р.
4. „Речник од четири јазика“. I. Српско – албански (т.е. македонски). II. Албанско – арнаутски. III. Турски. IV. Грчки, Белград (1873), стр. 97 – XII.
5. „Речник од три јазика“, С. Македонски, албански и турски, кн. II, Белград (1875), стр. 162 – X.
6. „Речник на македонскиот јазик со српскохрватски толкувања“ / [составувачи Тодор Димитровски, Благоја Корубин, Трајко Стаматоски ; редактор Блаже Конески]. Скопје : Просветно дело, (1979).

7. „Речник на македонската народна поезија“ / [под редакција на Тодор Димитровски]. Скопје : Институт за македонски јазик "Крсте Мисирков", (1983-2001). Останати автори: Митева, Д., Шокларова-Љоровска, Г.
8. „Redewendungen. Wörterbuch der deutschen Idiomatik“, стр. 691
9. „Современ толковен речник на македонскиот јазик. Том II. Д-Ж“, Скопје (2003).
10. „Фразеолошки речник на македонскиот јазик. Том 1. А-Ј.“ Скопје (2003).
11. „Фразеолошки речник на македонскиот јазик. Том 2. К-П.“ Скопје (2008).
12. „Фразеолошки речник на македонскиот јазик. Том 3. Р-Ш“ Скопје (2009).
13. „Un lexique macedonien du XVI siècle“, Paris, (1958).

Странска литература

1. Parkvall M. (2010): "*Världens 100 största språk 2010*" (The World's 100 Largest Languages in 2010), in National encyklopedin
2. Nerius, D (2000): "*Die Rolle der II. Orthographischen Konferenz (1901) in der Geschichte der deutschen Rechtschreibung*". In: Zeitschrift für deutsche Philologie (ISSN 0044-2496), 119. Jahrgang 2000, Nr. 1, S.
3. Ulrich, A. (2014): „*Die Stellung der deutschen Sprache in der Welt*“.Berlin, Germany: de Gruyter.
4. Upward, C. (1997): *Spelling Reform in German*. „Journal of the Simplified Spelling Society“, J21: 22–24, 36.
5. Arsovski, P.Z. (2002): „*Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*“, FF-press, Zagr

ПРИЛОЗИ

Прилог 1

Протокол за слободно интервју

Протокол за интервју со наставниците по Германски јазик во училиштето за испитување на ставовите и мислењата во врска со застапеноста на фразеологизмите во учебниците по Германски јазик и нивната правилна употреба во даден контекст.	
Лице што го врши интервјуто :	
Интервјуиран:	
Место на интервјуирање	
Време на интервјуирање	
Тек на интервјуто :	Забелешки:

Потсетник за интервјуирање

1. Општи податоци

- Вие сте наставник по Германски јазик во училиштето;
- Колкаво е вашето работно искуство;
- Колкаво е вашето работно искуство како наставник по Германски јазик во средно гимназиско училиште;

2. Сметате ли дека преку изучување на фразеологизмите, кај учениците се олеснува и изучувањето на јазикот?

3. Колку часови од наставниот план и програма се предвидени за анализа на фразеолошките изрази и нивните можни преводни еквиваленти.

4. Сметате ли дека во учебниците по германски јазик, е доволна застапеноста на фразеологизмите? Или дали е доволна застапеноста на фразеологизмите во учебниците по Германски јазик?

5. Од вашето досегашно искуство како наставник, како учениците го сфаќаат значењето на фразеологизмите?

6. Што мислите дека треба да се направи понатаму, за да се укаже на комплексната задача и улогата што ја имаат фразеологизмите во германскиот јазик?

Прилог 2

Тест за ученици

Почитувани,

Истражувањето во рамки на магистерскиот труд на тема: **„Фразеологизмите во наставата по германски јазик и нивната застапеност во учебниците за средно образование во Република Македонија“** има за цел да ги испита индивидуалните мислења и ставови на учениците за степенот на застапеност на фразеологизмите во учебниците по Германски јазик и сфаќање на нивното нетранспарентно значење и примена во изучувањето на германскиот јазик. Свесна сум дека учествувањето во ова истражување бара време и напор од ваша страна, но без вашата соработка и помош тоа не би било возможно. Добиените податоци ќе послужат исклучиво во научна насока.

Упатство за пополнување:

Пред вас се наоѓаат тестови кои ќе послужат за прибирање на податоци потребни за научно-истражувачка цел. За поедноставно решавање на тестовите, ве молам следете ги упатствата кои се дадени на почетокот од секој тест.

Ви благодарам на разбирањето и посветеното време!

1 дел

Календарска возраст _____

I. Пол 1) женски 2) машки

II. Паралелка _____

III. Сфаќање на нетранспарентното (скриено) значење на фразеологизмите.

Заокружете го точниот превод на понудениот фразеологизам!

1. Der Kopf von etwas sein

- a) Лидер, водач
- b) Глава
- c) Прв
- d) Не знам

2. Ins schwarze treffen

- a) Тајна средба
- b) Средба на црно
- c) Средба на слепо
- d) Не знам

3. Sein Brot sauer verdienen

- a) Лесно заработува
- b) Заработува со многу мака, труд
- c) Заработува само за леб
- d) Не знам

4. Die Hand im Spiel haben

- a) Игра со раце
- b) Влегува во игра
- c) Има замешано прсти во нешто
- d) Не знам

5. Von A bis Z

- a) Од почеток до крај
- b) Цело
- c) Вкупно
- d) Не знам

6. Im Großen und Ganzen

- a) Големо
- b) Цело
- c) Во целост
- d) Не знам

7. Stumm wie ein Fisch sein

- a) Многу мирен, кроток човек
- b) Многу привлечен човек
- c) Многу лош човек
- d) Не знам

8. Wie ein Pferd arbeiten

- a) Храбар човек
- b) Голем човек
- c) Работлив човек
- d) Не знам

9. Der Kopf in den Wolke tragen

- a) Живее во облаци
- b) Живее под облаци
- c) Живее високо
- d) Не знам

10. Der Hahn im Korb

- a) Лаком човек
- b) Вообразен човек
- c) Осамен човек
- d) Не знам

2 дел

Календарска возраст _____

I. Пол 1) женски 2) машки

II. Паралелка _____

III. Јазична подготвеност на учениците за правилна примена на фразеологизмите во даден контекст

Заокружи кој од понудените одговори е фразеологизам и одговара на дадениот контекст!

1. Er arbeitet als Geschäftsführer in einer großen Firma. Er ist _____.

- a) den Kopf von der Firma
- b) die Augen der Firma
- c) die Füße der Firma
- d) Ich weiß nicht

2. Sie lernt immer gründlich, und weißt immer alles, von _____.

- a) Von A bis O
- b) Von A bis B
- c) Von A bis Z
- d) Ich weiß nicht

3. Ich liebe meine Schwester am meisten. Ich kann für sie _____.

- a) die Hände ins Feuer legen
- b) Blutt schwitzen
- c) mit Feuer spielen
- d) Ich weiß nicht

4. Der Professor hat ihm die Antwort _____.
Trotzdem wußte er nichts.

- a) im Mund gelegt

- b) vor den Augen gelegt
- c) im Buch gezeigt
- d) Ich weiß nicht

5. Deine Freundin ist sehr schön und attraktiv, aber _____

- a) es ist nicht alles Gold, was glänzt
- b) es ist alles Gold, was glänzt
- c) es ist nicht Silver, was glänzt
- d) Ich weiß nicht

6. Alles was er macht, geht im Moment kaputt. Er hat _____

- a) zwei rechte Hände
- b) zwei linke Hände
- c) keine Hände
- d) Ich weiß nicht

7. Heute bekommt er die Urkunde für das Haus, und jetzt hat er alles _____

- a) schwarz auf rot
- b) weiß auf weiß
- c) schwarz auf weiß
- d) Ich weiß nicht

8. Sie findet einen neuen Facebook-Freund. Sie sprechen jeden Tag, aber sie

kennen sich nicht persönlich. Sie verabreden sich heute

- _____
- a) ins schwarze treffen
 - b) ins blaue treffen
 - c) ins weiße treffen
 - d) Ich weiß nicht

9. Ihm ist zu leicht, er ist _____

- a) mit dem goldenen Löffel im Mund geboren**
- b) mit dem größten Löffel im Mund geboren**
- c) mit dem Löffel geboren**
- d) Ich weiß nicht**

10. Anna arbeitet den ganzen Tag um die Familie zu ernähren. Sie _____

- a) verdient sauer sein Brot**
- b) verdient sauer seinen Schinken**
- c) verdient sauer seine Schokolade**
- d) Ich weiß nicht**

3 дел

Календарска возраст _____

I. Пол 1) женски 2) машки

II. Паралелка _____

III. Согледување на продуктивното знаење на учениците преку правилно надополнување на дадени фразеологизми.

Кој од понудените одговори недостасува во следниве фразеологизми?

1. Etwas _____ auf weiß haben

- a) weiß**
- b) schwarz**
- c) blau**
- d) Ich weiß nicht**

2. Zwei _____ haben

- a) linke Hände**
- b) rechte Hände**
- c) Hände**
- d) Ich weiß nicht**

3. Kein Blatt vor _____ nehmen

- a) der Hand**
- b) dem Mund**
- c) den Augen**
- d) Ich weiß nicht**

4. Hunde, die _____, beißen nicht.

- a) laufen**
- b) essen**
- c) bellen**
- d) Ich weiß nicht**

5. Einen Frosch in _____ haben.
- a) dem Mund
 - b) der Hand
 - c) dem Hals
 - d) Ich weiß nicht
6. _____ wie eine Kirchenmaus.
- a) Arm
 - b) Reich
 - c) Klein
 - d) Ich weiß nicht
7. Die erste _____ spielen
- a) Ball
 - b) Spiel
 - c) Geige
 - d) Ich weiß nicht
8. Jemanden durch _____ sehen
- a) die Finger
 - b) das Blatt
 - c) das Fenster
 - d) Ich weiß nicht
9. Feuer und _____ sein
- a) Wind
 - b) Regen
 - c) Flamme
 - d) Ich weiß nicht

10. Die Fahne nach _____ hängen

- a) dem Wind**
- b) den Wolken**
- c) der Sonne**
- d) Ich weiß nicht**

Емилија Шекеринова

**ФРАЗЕОЛОГИЗМИТЕ ВО НАСТАВАТА ПО ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК И НИВНАТА
ЗАСТАПЕНОСТ ВО УЧЕБНИЦИТЕ ЗА СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ ВО
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

Универзитет „Гоце Делчев” - Штип